

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI

İLKOKULA DEVAM EDEN KAYNAŞTIRMA
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Esra ÜRESİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Şerife Şenay İLİK

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
ÖZEL EĞİTİM BİLİM DALI

İLKOKULA DEVAM EDEN KAYNAŞTIRMA
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Esra ÜRESİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Şerife Şenay İLİK

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra ÜRESİN
	Numarası	148306011239
	Ana Bilim Dalı	Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Özel Eğitim Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	İLKOKULA DEVAM EDEN KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

30.05.2019

Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Esra ÜRESİN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra ÜRESİN
	Numarası	148306011239
	Ana Bilim Dalı	Özel Eğitim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Özel Eğitim Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Şerife Şenay İLİK
	Tezin Adı	İLKOKULA DEVAM EDEN KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İLKOKULA DEVAM EDEN KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL UYUM BECERİ DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ başlıklı bu çalışma 23./05./2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Şerife Şenay İLİK	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Hakan SARI	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Emel SARDOHAN YILDIRIM	

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim boyunca ve bu tezin hazırlanmasında süresince gece gündüz gösterdiği her türlü destek ve yardımdan dolayı sayın danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Şerife Şenay İLİK'e en içten dileklerle teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamda fikir temellerini atmamda bana ışık tutan çok değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Rukiye KONUK ER'e; bu bölümün gelişmesinde sunduğu katkılar için Sayın Özel Eğitim Anabilim Dalı Başkanımız Prof. Dr. Hakan SARI'ya emekleri için ayrı ayrı teşekkür etmek isterim. Ayrıca istatistik çalışmalarında bana her konuda sonsuz sabırla destek veren Sayın hocam Fatih ŞAHİN'e sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmam sırasında anket verilerimin toplanmasında bana destek olan tüm meslektaşlarıma ve okul yöneticilerime; burada adını sayamadığım öğrenim hayatım boyunca bana emeği geçen tüm öğretmenlerime teşekkürü borç bilirim.

Çalışmam boyunca benden fikirlerini ve desteğini bir an esirgemeyen, karşılaştığım zorluklarda bana yol gösteren sevgili kardeşim Özel Eğitim Öğretmeni Büşra ÜRESİN'e; her zaman arkamda olan kıymetlilerim annem ile babama; son olarak da en değerlim Ahmet ÇAĞLAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Esra ÜRESİN
Özel Eğitim Öğretmeni

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı:	Esra ÜRESİN
Numarası:	148306011239
Anabilim/Bilim Dalı:	Özel Eğitim
Bilim Dalı:	Özel Eğitim
Program:	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı:	Dr. Öğr.Üyesi Şerife Şenay İLİK
Tezin Adı:	İlkokula Devam Eden Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

ÖZET

Bu çalışma da ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma Konya ili Merkez ilçeleri Selçuklu, Meram ve Karatay'da bulunan ilkokullarda yürütülmüştür. Araştırmaya 167 tane kaynaştırma öğrencisi ve 167 tane sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmada kullanılan yöntem tarama modelidir. Araştırmada Avcıoğlu ve Akçamete (2005) tarafından geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) ile Cicirelli tarafından geliştirilen Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği (POBKÖ) ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda kaynaştırma öğrencilerinin öğretmenlerine uygulanan SBDÖ' den elde edilen verilere bakıldığında şunlar ortaya çıkmıştır. Özellikle Temel Sosyal Beceriler, İlişkiyi Başlatma Becerileri ve Duygusal Becerilerde kızların

erkeklerden daha yüksek becerilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca yaşları büyüdükçe çocukların gösterdiği sosyal becerilerin de arttığı görülmektedir. Anne eğitim durumuna yönelik veriler incelendiğinde Temel Konuşma Becerileri ve Duygusal Becerilerde anne eğitim durumu arttığıa çocukların sosyal becerileri de artmaktadır. Babaların eğitim durumlarının sosyal becerilere etkisi ise Duygusal Beceriler kategorisinde ortaya çıkmıştır. Tıpkı anne eğitim durumunda olduğu gibi baba eğitim durumu da arttığıa çocukların sosyal becerileri artmıştır. Bunların dışında ailenin sosyo-ekonomik durumu, ailede başka engelli birey olup olmaması, çocuğun daha önce aldığı okul öncesi eğitim alıp almaması değişkenlerinin çocuğun sosyal becerisi üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kaynaştırma ğrencilerine uygulanan POBK' nn sonuçlarına bakıldığında ise çocuğun yaşı ve baba eğitim durumu değişkenleri dışında diğer değişkenlere bağlı anlamlı düzeyde bir farklılık elde edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal beceri, ilkokul, kaynaştırma ğrencisi

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Author's	Name and Surname	Esra ÜRESİN
	Student Number:	148306011239
	Major	Special Education
	Field:	Special Education
	Program:	Master's Dergree with a Thesis
	Supervisor:	Dr. Öğr.Üyesi Şerife Şenay İLİK
	Title of the Thesis:	Determination of social skill levels of primary school students with special needs who are receiving or not receiving pre-school education

ABSTRACT

In this paper, it is aimed to analyze social skill levels of 2017-2018 Academic year primary school inclusive students with regards to different variables. The study is carried out in primary schools in central districts of Konya province- Selçuklu, Meram and Karatay. 167 inclusive students and 167 class masters participate in this study. The model used in this study is survey research method. The aim of the survey research method is to identify the nature and the qualities of objects, societies, establishments and circumstances. Social Skills Rating Scale (SSRS) developed by Avcıoğlu and Akçamete (2005), Perdue Self Concept Scale for Preschool Children (PSCS) developed by Cicirelli and Personal Information Form are used in this study.

As we take a look at the data obtained following the research, these consequences ensue regarding the variables depending on the social skills of primary school students with special needs: It is seen that female students have better skills than male students especially in Basic Social Skills, Relationship Initiation Skills and Emotional Skills. Also, it is seen that as children grow up, their social skills increase accordingly. When analyzed the data concerning the mother's educational status, it can be referred that as the mother's educational status level gets higher, Basic

Speaking Skills and Emotional Skills of children increase correspondingly. The effect of the father's educational status on social skills comes out in Emotional Skills category. According as the mother's educational status, social skills of children increase as the father has a higher educational status level. Apart from that, it is stated that the variables like the family's socio-economic status, the existence/non-existence of another person with disabilities in the family, whether the child had preschool education before and if he/she did, the type of that educational institution have no effect on social skills. When we take a look at the result of the PSCS made to the inclusive students, there is no significant difference among the other variants except from child's age and father's educational status.

Key Words: Social skill, primary school, inclusive student

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	ii
Tez Kabul Formu.....	iii
Önsöz/Teşekkür.....	iv
Özet.....	v
Abstract.....	vii
İçindekiler	ix
Tablo Listesi	xi

BÖLÜM I

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Amaç.....	3
1.2.Önem.....	4
1.3. Sayıltılar.....	6
1.4.Sınırlılıklar.....	6
1.5.Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

2.KONUyla İLGİLİ ALANYAZNINI.....	8
2.1.Özel Eğitim	8
2.1.1.Özel Eğitimle İlgili Yasal Düzenlemeler.....	8
2.1.2.Özel Eğitimin Önemi.....	9
2.1.3.Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocuklar	10
2.1.4.Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrencilerin Eğitim Düzenlemeleri.....	11
2.2.Sosyal Beceriler	12
2.2.1. Sosyal Yeterlilik	16
2.2.2. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması.....	20
2.2.3.Sosyal Beceri Gelişim Dönemleri	22
2.3.Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrencilerde Sosyal Beceri.....	27
2.4. Konuyla İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	30
2.4.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	30

2.4.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	34
--	----

BÖLÜM III

3.YÖNTEM.....	38
3.1.Araştırma Modeli.....	38
3.2.Araştırma Grubu.....	38
3.3.Veritoplama Aracı.....	43
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu	43
3.3.2.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (7-12).....	43
3.3.3.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği.....	44
3.4.Verilerin Toplanması ve Analizi.....	45
3.4.1.Verilerin Toplanması.....	45
3.4.2.Verilerin Analizi.....	49

BÖLÜM IV

4.BULGULAR	51
4.1.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Bulgular.....	51
4.2.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğine İlişkin Bulgular.....	66

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA	71
-------------------	----

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
6.1. Sonuç.....	82
6.2.Öneriler.....	84
KAYNAKÇA.....	85
EKLER.....	98
Özgeçmiş.....	129

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1:** Kaynaştırma Öğrencisinin Sınıf Öğretmene İlişkin Demografik Bilgiler
- Tablo 2:** Cinsiyet Dağılımı
- Tablo 3:** Anne Eğitim Durumu Dağılımı
- Tablo 4:** Baba Eğitim Durumu Dağılımı
- Tablo 5:** Kardeş Sayısı Dağılımı
- Tablo 6:** Kaçınıcı Çocuk Olduğu Dağılımı
- Tablo 7:** Ailenin Aylık Gelir Dağılımı
- Tablo 8:** Ailede Başka Engelli Birey Olup Olmadığı Dağılımı
- Tablo 9:** Okul Öncesi Eğitim Dağılımı
- Tablo 10:** Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan İlkokullar ve Öğrenci-Öğretmen Sayıları
- Tablo 11:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Kolmogorov-Smirnov Z Testi Sonuçları
- Tablo 12:** Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği Kolmogorov-Smirnov Z Testi Sonuçları
- Tablo 13:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu
- Tablo 14:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu
- Tablo 15:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu
- Tablo 16:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu
- Tablo 17:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Kardeş Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu
- Tablo 18:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu
- Tablo 19:** Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Ailenin Aylık Geliri Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 20: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Ailede Başka Engelli Olup Olmadığı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 21: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Okul Öncesi Eğitimi Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 22: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 23: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 24: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 25: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 26: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Kardeş Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 27: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Kaçıncu Çocuk Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 28: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Ailenin Aylık Geliri Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 29: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Ailede Başka Engelli Olup Olmadığı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Tablo 30: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Aldığı Okul Öncesi Eğitim Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Sosyal beceriler içinde yaşadığımız toplumun mevcut beklentilerini yerine getirebilmek ve üyesi olunan bu toplumda bağımsız yaşayabilmek için bireylerden beklenen becerilerdir (Sucuoğlu ve Çiftçi, 2004). Bu becerilerin yerine getirilmemesi durumunda bireyler yaşadıkları toplumdan soyutlanabilir ve toplumda etkin rol alamayabilirler. Kişilerin yaşam kaliteleri ve elde ettikleri başarılar bireylerin sosyal becerileriyle orantılıdır. Birey ne derece yerinde sosyal beceri sergilerse toplum içerisinde o kadar yer alır ve buna bağlı olarak da hayat standartları yükselir (Sazak, 2003).

Bireyler yaşamları boyunca toplumun kendilerinden beklenen sosyal sorumlulukları yerine getiremez ya da kendilerini bu toplumda yeterince ifade edemezlerse kendileri için çeşitli sorunlar ortaya çıkabilir. Diğer bireylerle kurulan iletişim, toplum içinde kabul edilme ve başarı sağlama ancak sosyal becerilerin istenilen seviyede yerine getirilmesiyle mümkün olabilir. Bireylerin diğer kişilerle olumlu ilişkiler kurması ve bu ilişkilerinin devam ettirilmesi kendi gereksinim, beklenti ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesini sağlayan yegâne etmen uygun seviyede kurulan sosyal ilişkilerdir (Kaner, 2003).

Sosyal becerilerin temelini atıldığı dönem olan çocukluk döneminde sosyal beceriler ve bu becerilerin kazanımının sağlanması çok daha önemli bir durumdur. Bu dönemde yaşanan sosyal beceri yetersizlikleri bireylerin topluma uyum sağlamalarında sorunlar oluşturmakta ve özellikle ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde çeşitli büyük problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Sazak, 2003).

Avcıoğlu (2005), özel gereksinimi olan çocukların sosyal beceri alanlarındaki yetersizliğinin başında akranlarıyla birbirlerini tanımaları için yeterli fırsatın olmaması olarak saptamıştır. Çevresiyle sosyal ilişkilerini geliştiren bireylerin; yetişkin olarak daha iyi iş hayatına sahip oldukları, bağımsız olarak yaşamaya daha yatkın oldukları, yetişkinlerin yakalandıkları hastalıklara daha az yakalandıkları,

zihin sağlıklarının daha iyi olduğu ve kendilerine daha fazla güvendikleri bilinmektedir (ifti ve Sucuoğlu, 2003). Tüm bunlar düşünüldüğünde özel gereksinimli çocuklar söz konusu olduğunda kazandırılması gereken temel becerilerin başında ise sosyal beceri öğretimleri gelmektedir. Çünkü sosyal becerileri yeterli seviyeye ulaşmamış ve bu becerilerden yoksun bireylerde diğer gelişim alanlarının ğretimi için de etkileşim kurulması zorlaşacaktır. En temel düzeyde göz kontağı kuramayan bir çocuğa ne kadar abalasak da kavram ğretimi yapmak çok güçtür. Bu bağlamda aslında sosyal beceriler diğer tüm beceriler için ön koşul niteliğindedir denebilir. Sosyal beceri eğitimleri için de en uygun ortamlar ailelerden sonra okullardır. Okullarda özellikle özel gereksinimli öğrenciler için sosyal beceri ğretimi yapmak için de pek çok doğal ortam oluşması muhtemeldir (Sucuoğlu ve Özokçu, 2005).

Özellikle ilkokul yıllarına bakıldığında sosyal beceri okul hayatının neredeyse tamamında etkilidir denilebilir. Gerek normal gelişim gösteren gerekse özel gereksinime ihtiyacı olan çocukların okul yıllarındaki akademik başarılarına bakıldığında düşük akademik başarıya sahip olan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin de normalin altında olduğu görülmektedir (Bacanlı, 1999a ve Uzamaz, 2000). Bunun yanı sıra öğrencinin bir sınıfta sosyal olarak kabul görmemesi de öğrencinin o sınıfta aktif olarak bulunmak istemeyeceğini ortaya çıkarır ki bu durumda da öğrenciden yüksek bir akademik başarı beklemek mümkün olmamaktadır (Sucuoğlu ve Özokçu, 2005). Bu durumun ilerleyen yıllarda bazı sorunları beraberinde getirmemesi için okul öncesi dönem kilit sayılabilir. Okul ncesi eğitimine devam eden risk grubundaki öğrencilerin öğretmenler tarafından tespit edilip öğrenciye gerekli sosyal beceri eğitimlerinin verilmesi gerekmektedir (olak, Vuran ve Uzuner, 2013).

Sosyal beceriler diğer becerilere göre genelleme ve kalıcılığının daha zor kazanıldığı becerilerdir (Alptekin ve zyrek, 2013). Becerilerin edinimi aşamasında öğretmenin rolü daha baskın olsa da ilerleyen aşamalarda çocuğun hem ğretmeni hem ailesi hem de yakın sosyal çevresi beceriyi kazanmasına yardımcı olmalıdır. Öğrencinin okulda geçirdiği vakit bir gününün sadece küçük bir kısmını kapsamaktadır. Öğrencinin gününün büyük bir çoğunluğunun okul dışında ailesi ve

diğer sosyal çevresi ile geçirdiği göz önüne alınırsa edinim sonrası aşamalarda aile ve sosyal çevresinin rolü büyük olacaktır (Vuran ve Çolak, 2013).

Çocuklar kazanılması gereken sosyal beceriyi kazanamadıklarında ileriki yaşamlarında da bu becerileri edinmeleri zorlaşacak ve bu durumdan olumsuz etkileneceklerdir. Sosyal beceri eksikliği yüzünden pek çok çocuk kendini yalnız ve uyumsuz hissetmelerinin yanı sıra okul başarısında da olumsuzluklar yaşamaktadırlar. Ergenlikte ise; suça eğim, depresyon, başarısız ilişkiler, kariyerdeki başarısızlık ve yetersiz ebeveynlik gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Kansu ve Beceren, 2004).

Sosyal beceriler okul çağında etkili olduğu kadar yetişkinlik döneminde ve bireyin iş hayatında da son derece önemlidir (Tagay, Baycan ve Acar, 2010). Bireyin öğrenci iken kazandığı becerileri yetişkinlikte de uygulayıp uygulamadığı takip edilmelidir. Çünkü öğrencinin okulda öğrendiği bazı beceriler sadece okul döneminde geçerlidir. Yetişkinlikte ise birey bir işe başladığı için daha farklı bir sosyal gruba dahil olacaktır. Bu yüzden öğrencilikte edindiği bazı sosyal beceriler bu aşamada yetersiz kalabilir. Bunun için de bireylerin sosyal beceri düzeyleri yaşamları boyunca izlenerek gerektiği durumlarda müdahale edilebilir. Hatta gerekiyorsa yeniden beceri öğretimi gerçekleştirilebilir (Tagay, Baycan ve Acar, 2010).

1.1.Amaç

Bu araştırmanın amacı; ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerin sosyal becerilere sahip olma düzeylerini farklı değişkenler açısından belirlemektir. Alanyazında yapılan incelemelerde çalışmaların çoğunluğu normal gelişim gösteren çocuklara yönelik çalışmalara sınırlıdır. Yapılan alanyazını taramalarında kaynaştırma eğitimi alan bireyler için böylesi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden hem bu duruma ışık tutmak hem de gelecek çalışmalara yön vermek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Araştırmanın genel amacından yola çıkılarak şu sorulara cevap aranmaktadır.

1. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde cinsiyet etkili midir?

2. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde yaş etkili midir?
3. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde annenin eğitim durumu etkili midir?
4. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde babanın öğretim durumu etkili midir?
5. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde kardeş sayısı etkili midir?
6. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde kaçınıcı çocuk etkili midir?
7. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde aylık gelir durumu etkili midir?
8. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde ailesinde başka engelli olması etkili midir?
9. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri üzerinde okul öncesi eğitim alması etkili midir?

1.2.Önem

Özel eğitim gerektiren bireylerde sosyal beceri bireyin kazanması gereken en önemli becerilerdendir. Sosyal becerinin gelişmesinde erken eğitimin önemi büyüktür. Sosyal beceri öğretimi özel gereksinimli çocukların öz bakım, okuma yazma, matematik gibi temel becerilerinden çok daha öncelikli bir öneme sahiptir. Sosyal becerilerin insan hayatında bu kadar büyük öneme sahip olduğu bilinirken özel eğitim gerektiren bireylerin bu becerilerden yoksun olmaları göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Özel eğitim gerektiren bireylerin çoğunun sosyal beceri yetersizliğine sahip olduğu gözlenmiştir. Oysa çocukların yaşamlarını kolaylaştıracak, sosyal kabullerini arttıracak ve katıldıkları etkinliklerde başarılı

olmalarını sağlayacak olan sosyal beceriler programlı bir öğretimle kazandırıldığı zaman çocukların bu becerileri günlük hayatta kullanabildiği gözlenmiştir. Tamamen bağımsız bireyler olabilmeleri için sosyal becerilerin kazanımı kaçınılmazdır (Kandır ve Orçan, 2011).

Kişilerin edindiği sosyal beceriler yalnızca çocukluk çağındaki ilişkileri değil, yetişkinlikteki ilişkilerini de oldukça fazla etkilemektedir. Birey sosyal becerilerinde ne kadar donanımlı ise duygusal, akademik ve günlük yaşam becerilerinin yanı sıra kariyer hayatında da o kadar güçlü olacağı söylenebilir (Çiftçi Tekinarslan, Sazak Pınar ve Sucuoğlu, 2012). Bireyler sosyal olarak kabul gördükleri bir iş ortamında daha verimli halde çalışacaklardır. Bu durum bireyin hem iş hayatındaki hem de sosyal hayatındaki başarısını takip edecektir. Bunun sonucunda da bireyler daha iyi bir ruh haline sahip olacaklardır. Böylece bu bireylerin yaşam tarzlarında daha sağlıklı seçimler yaptıkları, kendilerine veya başkalarına daha az zararlı davranış sergiledikleri gözlenebilir (Özbey ve Diken, 2010).

Özel eğitim gerektiren çocukların zaman zaman gösterdiği problem davranışların temelinde de uygun sosyal becerileri sergileyemedikleri düşünülmektedir. Bu bireylerde olumlu istendik davranışlarda sınırlılık gözlenirken, çevrenin dikkatini çekmek ve etkileşime girebilmek için olumsuz ve sosyal yönden kabul görmeyen davranışlar sergiledikleri düşünülmektedir (Çiftçi Tekinarslan, Sazak Pınar ve Sucuoğlu, 2012). Bir sınıfta öğrenci kendisine verilen etkinlikte yapamadığı bir bölümde öğretmeninden veya arkadaşlarından nasıl yardım isteyeceğini bilemediğinde var olan soruna dikkat çekmek amacıyla kendisine ya da etrafındaki kişi ya da nesnelere zarar verebilir. Oysa bu öğrenci yardım isteme becerisine sahip olması durumunda öğretmeninden ve arkadaşlarından yardım isteyecek, sorun ortaya çıkmadan önleneceği için kimse zarar görmeyecektir. Bu davranışları ceza ya da benzeri uygulamalarla söndürmeye çalışmak yerine beceri yetersizliğine sahip çocukların erken fark edilerek uygun eğitimlerin verilmesi ile bu olumsuz davranışların önüne geçilmiş olacaktır (Çiftçi Tekinarslan, Sazak Pınar ve Sucuoğlu, 2012).

Bu çalışma özellikle ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeylerinin belirlenmesinde hangi değişkenlerin rol aldığı belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Alanyazın da bu konuyla ilgili birebir yapılmış bir çalışma örneğine rastlanmaması araştırmayı daha da önemli kılmaktadır.

1.3.Sayıtlar

1. Bu araştırmaya katılan öğretmen ve öğrencilerin anket sorularına içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.
2. Araştırmayı etkileyecek başka bağımsız değişkenlerin olmadığı varsayılmıştır.

1.4.Sınırlılıklar

1. Araştırma sadece Konya ili merkez ilçelerinde belirlenen okullarla sınırlı kalmıştır.
2. Öğrenciler yapılan uygulamayı bir sınav gibi algılamışlar ve puan kaygısı sebebiyle bazen gerçek dışı cevaplar vermişlerdir.

1.5. Tanımlar

1.5.1.Kaynaştırma Öğrencisi

Özel eğitime ihtiyacı olan ve normal akranlarıyla beraber genel eğitim sınıfında gerekli personel ve programın sağlanmasıyla eğitimine devam eden öğrencilerdir. Özel eğitimin temel ilkeleri esas alındığında verilen kaynaştırma eğitimi ile eğitim amaçları en üst seviyeye gelmektedir (573 Sayılı KHK, 1997).

1.5.2.Özel Eğitim

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin var olan eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş personeller aracılığıyla, özel olarak hazırlanan eğitim ve öğretim programlarını esas alarak uygun ortamlarda verilen eğitimlerdir. Bu eğitimlerin her biri kişilerin kendilerine özgü olup onların özelliklerine göre şekillenmektedir (573 Sayılı KHK, 1997).

1.5.3.Sosyal Beceri

Sosyal beceriler, bireyin kişilerarası ilişkilerde hem olumlu hem de olumsuz duygularını, ifade edebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Yüksel,1999). Ayrıca sosyal beceriler, başkalarının olumlu tepkiler vermesini sağlamanın yanı sıra oluşabilecek olumsuz tepkileri önleyebilecek, başkalarıyla etkileşim kurmayı kolaylaştırarak sosyal açıdan kabul edilebilir bireyler olmamızı sağlayan davranışlar olarak da tanımlanabilir (aktaran: Avcıoğlu, 2010).

BÖLÜM II

2. KONUyla İLGİLİ ALANYAZINI

2.1.Özel Eğitim

Özel eğitim çoğunluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir (Ataman, 2009).

573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de “ özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için, özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” şeklinde ifade edilir (MEB, 1997).

2.1.1. Özel Eğitimle İlgili Yasal Düzenlemeler

Özel gereksinimli çocuk ve gençlere eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve bu çocuklar ile gençlerin Milli Eğitim Sistemi genel esasları doğrultusunda eğitilmeleri, iş ve meslek edinmeleri, topluma uyum sağlamalarıyla ilgili yasa, yönetmelik, tüzük ve genelgeler hazırlanmıştır. Bunlardan ilki; 1983 yılında çıkarılan 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunudur. Bu yasaya dayanarak ülkemizde arka arkaya özel eğitim okulları açılmıştır. Fakat bu okulların yatılı olması sebebiyle pek çok sıkıntı ortaya çıkmıştır ve öğrenciler bu eğitimden istenilen düzeyde faydalanamamıştır (Vural ve Yücesoy, 2003).

13-15 Mayıs 1991’de 1.Özel Eğitim Konseyi’nde alınan kararları uygulamak için 4216 Sayılı Özürlüler İdaresi Başkanlığı Kurulmasına ve Özürlülerin Durumlarıyla İlgili Çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu çıkarılmış ve Özürlüler Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Böylece tüm kurum ve kuruluşlar arası işbirliği sağlanmış oldu ve engellilerin problemlerinin tespiti ile çözümleri belirlendi (Kaynak: <http://kaynastirmasinifi.blogcu.com/ozel-egitimin-tarihcesi/3542981.html>).

Yine 2005 yılında çıkarılan 9463 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun engellilerin anayasal haklarını güvence altına almıştır (9463 Sayılı Kanun, 2005).

Daha sonra ise yine Yetki Kanununa dayandırılarak 06.06.1997 tarihinde 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çıkarıldı. 2006 yılında çıkarılan ve 2018’de son haline getirilen Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği ise oldukça kapsamlı ve açıklayıcı oldu. Bu bağlamda yönetmeliğe göre özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği normal sınıf olmak üzere, özel eğitim alt sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu ve ev/hastane gibi en az sınırlandırılmış ortamdan en çok sınırlandırılmış ortama doğru eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmeleri esas alınmıştır (Kaynak: <http://kaynastirmasinifi.blogcu.com/ozel-egitimin-tarihcesi/3542981.html>).

2.1.2. Özel Eğitimin Önemi

Yapılan araştırmalar göstermiştir ki Dünya üzerindeki insanların % 15’inin özel eğitime gereksinim vardır. Türkiye’de ise bu oran %6,9 gibi oldukça yüksek bir rakamdır. Burada görülüyor ki ülkemizde her 100 kişiden 7’sinin en az bir tane engeli vardır ve bu bireylere özel eğitim hizmeti verilmesi gerekmektedir. Bu oran her geçen yıl yükselmektedir. Buna bağlı olarak da özel eğitime olan gereksinim her geçen sene biraz daha artmaktadır (TÜİK, 2017).

Akranlarından farklı olan tüm özel eğitim gereksinimi olan çocukların erken fark edilmesi, gerekli önlemlerin alınması ve eğitim düzenlemelerinin yapılması açısından oldukça önemlidir. Erken tanılama, uygun verilen eğitim, alanında uzman olarak yetiştirilen personel ve uygun araç gereçlerle seviyelerinin en üst düzeye çıkarılması mümkündür (Ataman, 2009).

Çocukların tanınması Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan Rehberlik Araştırma Merkezlerinde yapılır ve öğrencinin alacağı özel eğitime burada karar verilir. Tanılama sırasında öğrenci pek çok yönden değerlendirilmektedir. Bunlardan bazıları; akademik beceriler, dil ve konuşma becerileri, motor beceriler, öz bakım becerileri ve sosyal becerilerdir. Yapılan değerlendirme sonucunda çocuğun eğitim

gereksinimi duyduğu alan ya da alanlar belirlenir ve buna yönelik eğitim için gerekli yerleştirme kararları ilgili kurumlarla beraber verilir (Kargın, 2007).

Bireyin toplumda diğer bireylerden ayrışmadan, her türlü grubun içinde tam bağımsız ve dışlanmadan yaşaması, o toplumun kurallarına uygun yaşaması, toplumun kendisinden beklediği norm ve değerleri yeterli seviyede gerçekleştirmesi için özel eğitim kaçınılmazdır (Uzuner, 2005).

2.1.3. Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocuklar

Özel eğitime gereksinimi olan çocuklar akranlarından zihinsel, bedensel, ya da davranışsal olarak farklılık gösteren bireylerdir. Bu bireylerin özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için öncelikle tam teşekküllü bir devlet hastanesinden alacağı rapor ile MEB'e bağlı Rehberlik Araştırma Merkezine başvurması gerekmektedir (MEB, 2018). Rehberlik Araştırma Merkezlerinde öğrenci her türlü araştırmaya ve testlere tabi tutulur. Yapılan test ve araştırma sonucuna göre toplanan heyet öğrencinin alacağı özel eğitim hizmetinin türü ve kademesine karar verir. Öğrenciye yapılan testler esnasında öğrencinin tüm gelişim alanları, velisinin öğrencinin geçmişine yönelik verdiği bilgiler ve eğitim ihtiyaçları beraber değerlendirilir (MEB, 2018).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gruplanması ise şu şekildedir:

- 1- Zihinsel yetersizliği olan bireyler
- 2- İşitme yetersizliği olan bireyler
- 3- Görme yetersizliği olan bireyler
- 4- Ortopedik yetersizliği olan bireyler
- 5- Dil ve konuşma güçlüğu olan bireyler
- 6- Özel öğrenme güçlüğu olan bireyler
- 7- Duygu ve davranış bozukluğu olan bireyler

- 8- Otizme sahip olan bireyler
- 9- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan bireyler
- 10- Üstün yetenekli olan bireyler

2.1.4. Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrencilerin Eğitim Düzenlemeleri

Bireyin durumunun fark edilerek mümkün olan en kısa zamanda gerekli tedbirlerin alınması esastır. Özel eğitim gereksinimi olan bireyler söz konusu olduğunda tedbir olarak alınması gereken en önemli unsur da uygun ve yeterli eğitimin sunulmasıdır. Her tür ve kademedede aralıksız olarak eğitimler birey için özel olarak yetiştirilmiş personel ve materyal ile sunulur. Her bireyin kendine özgü gelişim özellikleri olduğu ilkesinden yola çıkılarak gerek yerleştirme gerek eğitim de bireysel olarak verilir (MEB, 2018).

Özel eğitimin verildiği kurumlar temelde diğer akranlarından ayrı ya da diğer akranlarıyla birlikte verilen eğitimler olarak iki grupta toplanabilir.

2.1.4.1. Akranlarından Ayrı Eğitim Ortamları

Rehberlik Araştırma Merkezlerince yapılan araştırma ile kendi akranları arasında eğitime devam edemeyecek durumda olan öğrenciler için oluşturulan eğitim ortamlarıdır. Bu ortamlar en az kısıtlayıcı ortamdan başlanarak şu şekilde sıralanabilir;

- Normal okullar bünyesinde açılan özel eğitim sınıfları
- Gündüzlü özel eğitim okulları (özel eğitim ilkokulları ve ortaokulları, özel eğitim mesleki eğitim merkezleri, özel eğitim iş okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri)
- Yatılı özel eğitim okulları (işitme engelliler için açılan okullar, görme engelliler için açılan okullar, bedensel engelliler için açılan okullar)
- Evde eğitim

- Hastanede eğitim (MEB, 2018).

2.1.4.2.Akranlarıyla Beraber Eğitim Ortamları

Yine Rehberlik Araştırma Merkezlerince yapılan araştırma ile kendi akranları ile beraber eğitim alabilecek durumda olan öğrenciler için oluşturulan eğitim ortamlarıdır. Bu ortamlar kaynaştırma eğitimlerinin verildiği normal sınıflar ve öğrencinin sadece ihtiyacı olduğu derslerde eğitim aldığı destek eğitim odalarıdır. Ayrıca hayat boyu öğrenme kapsamında eğitimlerine akranlarıyla beraber devam edebilirler (MEB, 2018).

2.2. Sosyal Beceri

Sosyal beceriler, bireyin toplum tarafından verilen görev ve rolleri yerine getirebilmeleri için sergilemeleri gereken belli davranışlardır (Sucuoğlu ve Çiftçi, 2004). Sosyal beceriler, başkaları ile iletişimi mümkün kılacak, sosyal açıdan kabul edilebilir öğrenilmiş davranışlar bütünüdür (Yüksel, 1999). Sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümlenme ve anlamının yanı sıra, uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal bağlama göre değişen, hem gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren öğrenilebilir davranışlardır (Şahin, 2001) ve özel, tanımlanabilir, ayrı özellikleri olan davranışlardır (Önalın, 2006) şeklinde de açıklanır. Bir başka tanıma göre ise sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerde kullanılan, başkalarından olumlu tepkiler gelmesini sağlayan öğrenilmiş davranışlardır şeklinde pek çok tanımla açıklanmaktadır (Bacanlı, 1999a).

Cardella ve Merrell (1997) ise sosyal beceriyi beş ana grupta toplamıştır.

1. Akran ilişkili sosyal becerilerde yardım isteme/etme, başkalarına nazik olma, arkadaşlarıyla eşyalarını paylaşma
2. Kendini yönetme becerileri, kurallara uyma, problem çözme, eleştiriyi kabul etme
3. Akademik beceriler, bağımsız çalışma, öğretmeni dinleme, iş üretme becerisi
4. Uyum becerisi, yönergeleri izleme, boş zaman değerlendirme

5. Atılganlık becerileri, konuşma başlatma, oyuna/ekinliğe davet etme

Michelson, Sugai, Wood, Kazdin, (1983) de sosyal becerilerle ilgili beş varsayımı ortaya koymuşlardır.

1. Varsayım: Sosyal beceriler gözlem, model alma, tekrar ve geri bildirim aracılığıyla öğrenilir.
2. Varsayım: Sosyal beceriler sözel ve sözel olmayan davranışları kapsar.
3. Varsayım: Davranışta bulunma ve başkalarının davranışlarına cevap vermeyle ilgili uygun ve etkin başlatma gerektirir.
4. Varsayım: Doğa ile genetik miras arasındaki karşılıklı etkileşimdedir.
5. Varsayım: Sosyal beceriler performans çevrenin özelliklerinden etkilenir (aktaran: Grasham ve Elliot, 1990).

Normal gelişim gösteren çocuklar olgunlaşma ve tesadüfi öğrenme sayesinde çeşitli sosyal becerileri öğrenirken gerek aile içinde gerek okulda gözlem ve taklit ile bu becerileri edinirler. Edinilen bu beceriler uygun şekilde pekiştirilerek kalıcı davranışlara dönüşür (Sucuoğlu ve Çiftçi, 2001).

Vygotsky'nin sosyal kültürel gelişim kuramına göre; zihinsel gelişim sosyal etkileşim sayesinde şekillenir. Düşünmenin temelinde sosyal etkileşimler vardır. Vygotsky'e göre; çocuklar yetişkinlerin rehberliğinde bilişsel ve sosyal beceriler kazanırlar (Siyez, 2007). Bireyin toplum tarafından verilen görevleri yerine getirmesi için sergilemesi gereken davranışlar olarak bilinen sosyal beceri çocuğun gelişiminin en hızlı olduğu okul öncesi dönemde yapılması çok önemlidir.

Bireyler yaşamları boyunca çeşitli ilgi ve tutumlar geliştirir. Bu ilgi ve tutumların kaynağı ise sosyal gelişimdir. Kişilerin çoğunun olumsuz davranışlarının altında yatan temel sebep sosyal becerilerdeki sınırlılıktır. 15-20 yaş arasında görülen disiplin problemlerinin ve uyum sorunlarının temel sebebinin de yaşamın ilk yılları olduğu düşünülmektedir (MEB, 2014). Bu yüzden gerek aile gerekse okulda çocuğun sosyal yönden gelişimine dikkat edilmelidir. Nasıl ki akademik açıdan desteklenirse sosyal yönden de desteklenmelidir (Binbaşoğlu,1992).

Öğretmenlerin ve ailelerin önem verdikleri sosyal beceriler incelendiğinde öğretmenler daha çok işbirliğine önem verirken, aileler kendini kontrol etme becerilerine daha çok önem verdiği görülmüştür (Beebe- Frankerberger ve ark, 2005).

Sullivan (1953) insanların farklı gelişim dönemlerinde girilecek farklı etkileşimlerin farklı sosyal becerilerin gelişiminde başarı sağladığını açıklamıştır. İnsanların şefkat, mutluluk, kabul görmek, kendini iyi hissetmek için sosyal etkileşime girmesi gerektiğini belirtmiştir (Goldstein, Kaczmarek ve English, 2002).

Choki ve Kim (2003)'e göre düşük arkadaş kabulü sosyal olarak uygun olmayan davranışlarla ilişkilidir. Wentzel, McNamara-Barry ve Calddwcil (2001)'e göre ise arkadaşı olmayan çocuklarda sosyal davranışların görülme sıklığının daha düşük olduğu görülmüştür.

Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri incelendiğinde ise Avcioğlu (2003)'ün çalışmasında sosyal beceri eğitimlerinin çocukların dinleme becerileri, kişiler arası beceriler ve sözel açıklama becerilerinde artış olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kazanılan bu sosyal becerilerin kalıcılığı çocuğun sadece öğretim ortamı ya da okul içinde değil diğer yaşam alanlarında da bu becerilerin sergilenmesiyle sağlanacaktır.

Gander ve Gardiner'e (1993)'e göre; sosyalleşme bireyin yaşamındaki en önemli gelişim süreçlerindedir. Özellikle çocuklar belli bir grubun üyesi haline geldikleri, diğer üyelerle etkileşime girerek grubun davranış ve inançlarını kazandıkları süreçtir. Sosyalleşme her ne kadar doğumla başlayıp yaşam boyu devam etse de ilk çocukluk döneminde sosyalleşme tüm kişiliği etkilemektedir.

Çocukların kendini ifade edebilmesi, özgüven kazanması, ailesi ve çevresindeki bireylerle ilişki kurabilmesi, arkadaşları tarafından kabul edilmesi, sosyal anlamda bağımsızlık kazanmasının temelinde öğrencilere sosyal davranışlar kazandırmak, onların uygun davranışlarını pekiştirmek ve onları yeni uygun davranışlara motive etmek bulunmaktadır (Çubukçu ve Gültekin,2006).

Alanyazın incelendiğinde sosyal davranış ve beceriler farklı davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Cinsiyet, anne-baba yetkinliği, akran ilişkileri vb. değişkenler araştırılmıştır. Cinsiyet faktörü incelendiğinde sosyal beceri açısından; kız çocuklarının başkalarına saygı duymayla ilgili erkeklere oranla daha fazla olumlu sosyal davranışlara sahip olduğu görülmüştür. Erkek çocuklarında ise daha saldırgan davranışlar gözlenmiştir (Wertzell ve Erdley, 1993).

Akbaş (2005), normal gelişim gösteren 6 yaş grubu çocukların sosyal problem çözme becerilerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucuna bakıldığında; ekonomik düzey ve kültürel düzeyi arttıkça, anne-babanın eğitim durumu yükseldikçe çocuklarda problem çözme becerilerinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Ebeveynlerin sosyal beceri üzerindeki etkisine yönelik araştırmalara bakıldığında anne babaların çocuk yetiştirirken çocukların cinsiyetine göre farklı tutum sergilediklerini ve bunun da çocukları etkilediğini göstermiştir. Updegraff, McHale, Crouter ve Knonoff (2001) tarafından yapılan araştırmada annelerin kız çocuklarının akran yönelimlerine olan hâkimiyetlerinde babalara göre daha yetkin ve bilgi sahibi oldukları görülür. Mercurio (2003)'e göre ise erkek çocuklarındaki duygusal olgunlukların kız çocuklarına göre daha düşük seviyededir.

Sosyal beceri ve problem davranışlar incelendiğinde cinsiyet faktörünün etkisine bakıldığında çocukların toplum tarafından verilen cinsiyet rollerine uyum sağladıkları ve hangi oyunu oynayacaklarında bu rollerin etkili olduğu görülmüştür. Örneğin; erkek çocuklarının kızlara göre fiziksel etkinlerinin yüksek, sözel etkinliklerin düşük olduğu görülürken saldırganlık davranışlarının ise daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız çocuklarının ise kişiler arası ilişkiler ve kendini kontrol etme becerilerinde daha yüksek performans sergilerken rahatsız edici davranışlarda daha az performans sergiledikleri fark edilmiştir (aktaran: Poyraz, Tüy, 1999).

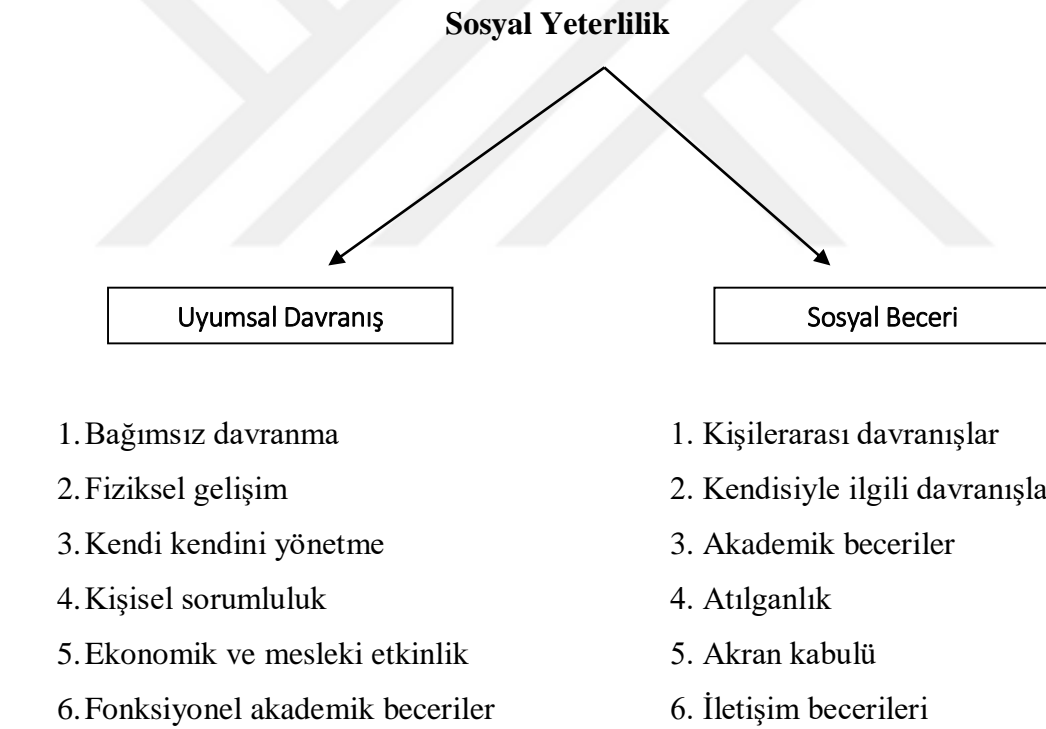
Yine sosyoekonomik düzeyin sosyal beceri üzerindeki etkisine bakıldığında zayıf sosyoekonomik düzeydeki çocukların okul başarısının daha zayıf olduğu ve duygusal davranışsal risklerin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır (Campbell, 1997; Dodge, 1994; Fergusson, 1990; Lavigne, 1996 ve Patterson, 1990).

Yurt dışında yapılan bir çalışmada 60 ilköğretim öğrencisine hazırlanan sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Öğrencilerin sözel ve sözel olmayan becerilerinde, düşüncelerini aktarma becerilerinde, atılganlık ve problem çözme becerilerinde yapılan eğitimlerle artış olduğu ve öğrencilerin benlik saygılarının geliştiği görülmüştür (Chung ve Watking, 1995).

2.2.1. Sosyal Yeterlilik

Sosyal olarak yeterli olan kişi toplum içinde kabul gören, kişilerarası ilişkileri düzenleyen, sosyal ortamlara uygun davranışla sergileyen bireyler olarak tanımlanmaktadır (Chadsey-Rush, 1992).

Gresham ve Elliot (1987), sosyal yeterliliği iki alt boyutta ele almıştır.

Kaynak: Gresham ve Elliot, 1987

Zihin engelli çocukların sosyal becerilerdeki yetersizlikleri, içinde yaşanılan toplum üyeleriyle etkileşimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum da engellilerin akranları ve diğer kişiler tarafından kabulünü ve uyumlarını zorlaştırmaktadır. Bu zorluk sebebiyle engelli çocuklar eğitim ortamlarında da

akademik olarak başarısız olmakta ve akranlarıyla bütünleşmelerini sınırlamaktadır (Çiftçi, 2001).

Kaynaştırma programlarının etkililiğini arttırmak ve yetersizliği olan bireylerin sosyal kabulünü arttırmak amacıyla yetersizliği olan çocuklara akranlarıyla etkileşimi arttırıcı ve de sosyal kabullerin destekleyici becerilerin öğretimi kaçınılmazdır (Gesham,2001).

Araştırmalar sosyal beceri yetersizliklerinin utangaçlık, kaygı (Jonger ve Keano, 1981; Haynes-Clements ve Avery, 1984; Scheier ve Gilbert, 1998), saldırganlık, uygun olmayan davranışlar (Sunhi, 1999; Verduyn ve Forrest, 1990; Webster- Stratton ve Lindsay, 1999), alkol bağımlılığı (Scheier ve Botvin, 1998; Scheier ve Gilbert, 1998), depresyon, yalnızlık (Heimon ve Margalt, 1998; Spirito, Hart, Overholser ve Halverson, 1990), içe dönüklük (Jonger ve Keano, 1981), sosyal kaygı (Riggio, 1986), madde bağımlılığı, ergen suçluluğu, akademik ve mesleki problemler (Handsen, Nangle ve Meyer, 1998) gibi olumsuz sonuçlara neden olduğu ortaya koymuştur. Sosyal beceri yeterlikleri ise akran kabulü, akademik başarı (Parke, Harsman & Robert, 1998), sosyal destek (Sarason, Hacker ve Beshor, 1985; Cohon, Sherrod ve Clark, 1985), sosyal uyum (Dubolw ve Tisak, 1989), atılganlık, sosyal güven (Schier ve Gilbert, 1998) vb. olumlu durumların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Sosyal becerilerde yetersizlikler bireylerin aile ve akranlarında uzak kalmalarından, ayrı tutulmalarından ileri gelmektedir. Bu bireyler normal yaşlılarıyla etkileşim fırsat bulamamaktadırlar. Oysa Eisler (1976), sosyal becerilerin sistematik olmayan bir yolla aile ve akranlarından öğrenileceğini belirtmiştir (Hall, Schlesinger, Dinen, 1997).

Bireylerde pek çok sebepten dolayı sosyal beceri yetersizliği görülebilir. Bunlar; zihin engeli, sosyal ortam, aile faktörü vb. olabilir. Sosyal beceri yetersizliği için erken yaşlarda önlem alınmazsa ileriki yıllarda özellikle de ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde iletişim ve sosyal etkileşim problemleri görülebilir.

Araştırmalar göstermiştir ki yaşıtlarına göre sınırlı sosyal becerilere sahip çocuklar kendilerini daha yalnız hissetmekte ve depresyona meyillidirler (Yaşar, 2006).

Okul ortamında sosyal becerilerde zayıflık gösteren ve etkileşim sıkıntısı çeken bir çocuk, arkadaşları tarafından reddedilir. Bu reddedilme sonucu çocuk akranlarının dikkatini çekmek amacıyla saldırgan ve problem sayılan davranışlar sergiler. Bu sosyal olmayan davranışlar ise onun daha çok dışlanmasına neden olur. Bu olumsuz tutumlar çocuğun sosyal beceri kazanımına da ilerde engel olacaktır. Reddedilen çocukların ise içine kapanık, yalnız ve depresif davranışlar sergilemesi olasıdır (aktaran: Poyraz, Tüy, 1999).

Sosyal beceri yetersizlikleri başlıca dört grup altında incelenebilir. Bunlar; beceri yetersizliği, performans yetersizliği, kendini kontrol yetersizliği ve beceriyi ortaya koyma yetersizliği olarak ifade edilmektedir (Gresham, 1998). Bunlar;

Beceri Yetersizliği: Eğer birey ilgili beceriyi şu anda kullanmıyor ya da daha evvel herhangi bir ortamda gerekli olduğunda kullanmamışsa bu birey için beceri yetersizliğinden söz edilebilir. Örneğin, kek yaşta bir birey sıra almıyorsa, akranlarının oyununa nasıl dahil olacağını bilmiyorsa, teşekkür etmiyorsa bu bireyler için beceri yetersizliği söz konusudur ve gerekli eğitimin verilmesi gereklidir (ifti ve Sucuoğlu, 2009, Gülay ve Akman, 2009). Sosyal becerilerin çoğunlukla çevremizdeki insanları gözleme yoluyla rol model alınarak geliştiğinden bireylerin çevresinde uygun modeller olmaması yetersizliği ortaya çıkarabilir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2011).

Performans Yetersizliği: Performans yetersizliğinde birey becerinin özüne sahiptir fakat bu beceriyi hangi ortamlarda ne kadar sıklıkla kullanacağını ayırt edemez. Örneğin, çocuk akranları ile konuşmayı başlatabiliyor, ama srdremiyor. Ayrıca, akranıyla konuşacağı zaman ismini söyleyip konuşurken göz teması kurmaya devam edemiyor. Bu durumda çocuğun beceriyi kazanmış olduğu, ancak uygun zamanda ve uygun ortamda kullanamadığı söylenebilir (ifti ve Sucuoğlu, 2009, Gülay ve Akman, 2009).

Kendini Kontrol Yetersizliği: Yoğun duygusal tepkiler içeren kaygı, öfke, saldırganlık gibi becerilerin temelini oluşturduğu tepkisel davranışlar, çocuğun beceri öğrenmesini engelleyebilmektedir. Bunun yanı sıra bu olumsuz davranışlar, bireyin

akranları tarafından reddedilmesine, sosyal ortamlara girememesine, gözlem yapma ve model alma fırsatı bulamamasına neden olacaktır (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009).

Beceriye Ortaya Koymada Yetersizlik: Beceriye ortaya koymada yetersizlik; çocuğun sosyal becerileri kazanmasına rağmen bu becerileri kullanımı esnasında duygusal tepkilerinde artış olması nedeniyle, uygun zamanda ortamlarda sergileyememeleridir. Örneğin, çocuk bir akranı ile konuşmayı başlatmasına rağmen sosyal anksiyete nedeni ile konuşmayı sürdürülemez, göz teması kurma, uygun bir şekilde yaklaşma gibi becerinin alt basamaklarını gerçekleştirilmede sorun yaşar (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009).

Sosyal beceri yetersizlikleri genelde beceri ve performans yetersizliği olarak ortaya çıkmaktadır (McCannel ve Odom, 1991; Sucuoğlu ve Çiftçi, 2001).

Gresham ve Elliott (1990)'a göre sosyal beceri yetersizliği 5 boyutta özetlenebilir. Bunlar;

1. Bilgi eksikliği
2. Pratik veya geri bildirim eksikliği
3. İpucu veya fırsat eksikliği
4. Pekiştirme eksikliği
5. Problem davranışların varlığı

Gresham, Sugai ve Hornor (2001) sosyal beceri yetersizliği şu şekilde sınıflandırılmaktadır.

1. Yetersizlik hata
2. Performans yetersizliği
3. Süreklilik güçlüğü
4. Problem davranışların bulunması

Gresham (1997) sosyal becerileri öğrenmemiş ya da öğrense bile kullanmamış çocukların bunun yerine problem davranış sergilediklerini aktarmıştır. Çünkü çocuklar için arkadaşının elindeki oyuncakı kapmak ve arkadaşını itmek, izin

istemek ya da arkadaşını beklemekten daha kolaydır (aktaran: Sucuoğlu ve Özokçu, 2005).

Kapıkıran, İvrendi ve Adek (2006) yaptıkları çalışmada okul öncesi çocukların sosyal beceri yetersizliklerini belirlemek amacıyla sosyal becerilerin bazı değişkenlere göre nasıl Őekillendiđini tespit etmişlerdir. Alanyazındaki araştırmaların aksine yuvada kız çocuklarının sosyalleşme puanı erkeklerden düşük çıkmıştır.

Sosyal beceri yetersizliği olan ve bu becerileri öğrenirken zorlanan çocuklar için öğretilecek beceri seçimi oldukça önemlidir. Ne öğretileceğine karar vermeden önce öğrencinin özellikleri belirlemeye yönelik çalışma yapılmalıdır. Böylece ocuk açısından işlevsel ve gerçekçi amaçlar belirlenebilir (Avcıoğlu 2005). Bu değerlendirme pek çok teknik ve yöntem kullanılarak yapılabilir. Farklı yöntem ve araçlarla, farklı kaynaklardan farklı ortamlarda alınan bilgilerle çocuğun daha kapsamlı olarak değerlendirilmesi sağlanır (Akçamete ve Avcıoğlu, 2005; Merrel ve Gimpel, 1998; Strom ve Strom, 1996). Sosyal açıdan yetersizliği olan bu çocukların erken yaşta tespiti sağlanamaz ve önlem programları uygulanmazsa bu çocukların ileriki yıllarda ciddi sorunlar yaşayacakları açıktır (Merrell, Streeter ve Boelter, 2001).

2.2.2. Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Elliot ve Busse (1991) sosyal becerilerin 5 alt boyutu olduğunu ifade eder.

1. İşbirliği; yardım etme, paylaşma
2. Atılganlık; diğer bireylerden bir Şey isteme ve akranların davranışlarına karşılık verme
3. Sorumluluk; yetişkinlerle iletişim ve ilgilendiğini gösterme
4. Empati; başkalarının duygularıyla ilgilenme
5. Kendini Kontrol: Çatışmayı veya bir yetişkinden düzeltici geri bildirim almayı uygun biçimde yönetme yeterliliği (Denham, Hatfield, Smethurst, Ton ve Tribe, 2006).

Calderalla ve Merrel (1997) ise sosyal becerileri ayrıntılı bir şekilde sınıflandırabilmek için bu konuda yapılan araştırmaları meta analizle değerlendirmişler, çalışmanın sonucunda çocuk ve ergen sosyal becerilerinin beş kategoride toplanabileceğini belirlemişlerdir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2003). Bu sınıflama ve kapsadığı beceriler şunlardır;

Akranlarla İlişkili Beceriler

1. Arkadaşlarını takdir etme
2. İhtiyaç duyduğu zaman arkadaşlarından yardım isteme veya onlara yardım etme
3. Oyuna ve etkileşime arkadaşlarını davet etme
4. Arkadaşlarıyla konuşma ve tartışmalara katılma
5. Arkadaşlarının haklarını savunma
6. Arkadaşlarının duygularına duyarlı olma
7. Akranlarıyla yaptığı çalışmalarda liderlik rolünü üstlenme
8. Kolaylıkla arkadaşlık kurma
9. Espri anlayışına sahip olma (Atılğan, 2001).

Kendini Kontrol Etme Becerileri

1. Kızgınlığını kontrol etme
2. Problem ortaya çıktığı zaman serinkanlı olma
3. Kurallara uyma, sınırlarını kabul etme
4. Uygun düşmeyen durumlarda başkalarıyla uzlaşma
5. İyi eleştiriler alma, başkalarının eleştirisini kabul etme (Atılğan, 2001).

Akademik Beceriler

1. Bağımsız olarak çalışma, bağımsız olarak görevlerini başarma
2. Öğretmenin yönergelerini dinleme ve gerçekleştirme
3. Serbest zamanlarını uygun bir şekilde kullanma
4. İhtiyaç duyduğunda uygun bir şekilde yardım isteme (Atılğan, 2001).

Uyma Becerileri

1. Talimatlara uyma
2. Kuralları takip etme
3. Materyallerini, oyuncaklarını ve kendisine ait olan diğer şeyleri paylaşma
4. Ödevini bitirme, diğer sorumluluklarını yerine getirme
5. Yapıcı eleştiriye uygun bir şekilde tepkide bulunma (Atılğan, 2001).

Atılğanlık Becerileri

1. Başkalarıyla konuşmak için girişimde bulunma
2. Oyun oynamak için arkadaşlarını davet etme
3. Kendisi için güzel şeyler yapma ve söyleme
4. Aşına olmadığı kuralları sorma
5. Karşı cinsi ile rahat olma
6. Yeni insanlara kendini tanıtmak
7. Duygularını ifade etme
8. Çalışmalara ve gruba uygun bir şekilde katılma (Atılğan, 2001).

2.2.3. Sosyal Beceri Gelişim Dönemleri

Erikson tarafından ortaya konulan psiko sosyal gelişim kuramına bakıldığında bireyin kişilik ve sosyal gelişiminin dayandığı temel ilkeler dönemlere göre açıklanmıştır. İnsan yaşamını 8 farklı dönemde açıklayan Erikson her bir dönemi kendi içinde bir kriz ile ilişkilendirmiştir. Bireyler bu krizi uygun şekilde çözerlerse bireyin dönem içindeki sosyal olgunluğu ve kişilik gelişimi sağlanmış olur. Eğer krizler uygun yollarla çözülmezlerse bireyin gerek iç dünyasında gerek çevresiyle uyumunda sorunlar görülür. Ayrıca dönem içindeki krizlerin uygun şekilde başarılamaması sonraki dönemlerde aksamalara neden olabilir (Erikson, 1968). Erikson'un psikososyal gelişim evreleri şu şekilde açıklanmaktadır:

- Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-1 Yaş)
- Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç (1-3 Yaş)
- Girişimciliğe Karşı Suçluluk (3-6 Yaş)

- Çalışma ve Başarılı Olmaya Karşı Aşağılık Duygusu (6-11 Yaş)
 - Ergenlik Dönemi Kimliğe Karşı Kimlik Bocalaması (11-20 Yaş)
 - İlk Yetişkinlik Dönemi Yakınlığa Karşı Uzaklık (20-40 Yaş)
 - Üreticiliğe Karşı Durgunluk (40-65 Yaş)
 - Olgunluk Dönem Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (65 Yaş ve Sonrası)
- (MEB,2013).

Ayrıca sosyal öğrenme kuramının kurucusu kabul edilen Bandura da bu konuda çalışmalar yapmıştır. Bandura (1977)'ya göre; her türlü öğrenme bireyin kendi bireysel, davranışsal ve çevresel faktörlerinin etkileşime girmesi ile oluşmaktadır. Buna göre insan sosyal bir varlıktır. İçinde yaşadığı toplumdaki bireylerin davranışlarını model alarak öğrenir.

Kaynaştırma eğitiminin verildiği okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise kademeleri sosyal gelişim dönemlerine uygun olarak aşağıda açıklanmıştır.

2.2.3.1. Erken Çocukluk Dönemi Sosyal Gelişim

Sosyalleşme doğumla başlayıp insan hayatı boyunca devam eden bir süreçtir. Çocuklar ilk olarak aile içinde ve yakın çevreleriyle sosyalleşmeye başlar. Okul öncesi eğitim çağına geldiğinde de özellikle kendi yaşlılarıyla beraber nasıl birlikte olacağını öğrenme süreci başlamaktadır. O yaşa kadar evde kabul gören bazı davranışlarını okul öncesi kurumlarda değiştirmesi gerektiğini keşfeder. Bu davranış değişikliklerinin belirli kurallar çerçevesinde planlı ve programlı olarak gerçekleşmesi durumunda çocuk birinci sınıfa başladığında yaşanacak sıkıntılar en aza indirgenebilir. Burada da görülüyor ki okul öncesi eğitim kurumlarına önemli roller düşmektedir (Yaşar, 2000).

Erikson erken çocukluk olarak kabul edilen 3-6 yaş grubunu Girişimciliğe Karşı Suçluluk dönemiyle açıklamaya çalışmıştır. Çocuklar bu dönemde kendilerini daha özgür hissetmektedirler. Dış dünyayı ve bu dünyada yaşayan kişi ve nesnelere öğrenmek isterler. Özellikle çevrelerinde bulunan yetişkinlere dair sosyal rolleri fark ederek bunları taklit ederler. Dönemde çocukların sorduğu sorular uygun şekilde

cevaplanmalı ve dönem rolü kabul edilen “girişimci” kimliği desteklenmelidir. Aksi durumda çocukta “suçluluk” duygusu gelişecektir (MEB, 2013)

Araştırmalar göstermektedir ki çocuğun erken çocukluk dönemindeki çeşitli gereksinimlerini karşılayabilmek, bugünkü bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sağladığı olanaklarla artık ailenin yalnız başına başarabileceği bir konu olmaktan çıkmış durumdadır. Bu açıdan okul öncesi kurumları çok önemli bir görev üstlenmektedir. Bu kurumlar çağdaş toplumun gereksinimi olan duygu ve düşüncelerini özgürce anlatabilen araştırmacı, meraklı, girişimci, üretken, karşılaştığı problemlere çözümler üretebilen ve kendi kendine karar verebilen, kendi haklarına ve başkalarının haklarına saygılı, sahip olduğu gücü en üst düzeyde kullanabilen, kendi kendini denetleyebilen bireyler yetiştirebilmek için ailelerin en büyük desteği olmak durumundadır (Oktay, 2003).

Eğitime çok küçük yaşlarda başlamanın gerekliliği bilimsel araştırmalarla ortaya konulmuştur. Okul öncesi eğitim insan hayatının temelini oluşturmaktadır. Bu dönemde yalnızca yetişkinliğe hazırlık olarak değil, kendi başına da oldukça önemlidir. Okul öncesi eğitimi alan çocukların kazandığı sosyal ve duygusal uyum daha sonraki öğrenmeleri sırasında da başarılarını olumlu yönde etkileyecektir. Bu dönem çocuğun gelişmesinin hızlı, öğrenme kapasitesinin ise yüksek olduğu düşünülürse çocuğa verilenlerin ya da verilmeyenlerin ileriki hayatında etkisinin kaçınılmaz olacağı ortadadır.

Cartletge ve Milbun’e (1993) göre; sosyal beceriler bireyler tarafında öğrenilmiş davranışlardır. Bandura’ya (1967) göre ise; davranışlar taklit edilerek öğrenilir. Buna göre çocukların ilk sosyal davranışları model alacakları kurum aileleri ve yakın çevresi; ikinci kurum ise okul öncesi kurumlarıdır. Duffy’e (1982) göre kişilik oluşumunun büyük kısmının tamamlandığı dönem okul öncesi dönemdir. Çocuğun ilk sosyal ilişkisi de ailesi içinde başlar. Ailesinden sonra ilk etkileşim kurduğu ortam okul öncesi eğitim kurumlarıdır.

Yaş grubu özellikleri dikkate alındığında sosyal beceri öğretimi ve akran etkileşimi için en uygun ortam oyun ortamlarıdır. Okul öncesi dönemde oyun en

önemli ekinliktir. Akran öğretimini temel alan araştırmalar göstermiştir ki okul öncesi dönemde akran destekli eğitimin olumlu sonuç vermesinde oyun temelli öğretimlerin yeri büyüktür (Bronson, Hauser-Cram ve Warfield, 1995; Christopher ve diğ., 1991; Fabes, Hanish ve Martin, 2003; Goldstain ve Cisor, 1992, Guralnick ve diğ., 1996; Visoky ve Poe, 2000).

Okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerileri uygun şekilde değerlendirilerek sosyal beceri yetersizliği olan çocukların tespit edilmesi, erkenden bu duruma müdahale edilmesine olanak tanır. Sosyal beceri yetersizliği için erken yaşlarda önlem alınmazsa ileriki yıllarda –özellikle ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde- sosyal etkileşimde yetersizlikler görülebilir. Araştırmalara bakıldığında sosyal beceri yetersizliği olan çocuklar kendilerini daha yalnız hissetmekte ve daha depresif davranışlar sergilemektedirler (Şahin, 2006).

2.2.3.2.İlkokul Dönemi Sosyal Gelişim

Takvim yaşına göre 72 ayını tamamlayan çocukların ilkokula başlaması zorunludur. Bu durum çocuk için yepyeni ve daha önce karşılaşmadığı bir durumdur. İlk kez ailesinden ve bildiği çevresinden ayrılan çocukta korku durumu ve uyum problemleri ortaya çıkması muhtemeldir (MEB, 2013).

İlkokul dönemi 6-10 yaş aralığı olan süreci kapsamaktadır ve bu dönem Erikson'a göre Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu dönemidir. Bu dönemde öğrenciler öğrenme konusunda hazırbulunuşluklarının zirvesinde sayılabilirler. Kurallara uyma ve disiplinli davranışların görülmesinde artma görülür. Okula başlamış olmanın da etkisiyle çocuklar yeni bir sosyal dünyanın üyesi olurlar. Okul aile ortamına kıyasla daha disiplinli ve uyması zorunlu kurallar barındıran bir ortamdır. Dönem ilerledikçe çocuğun anne-babaya olan bağlılığı azalır ve kendi kendine yetebilen birey olmaya başlar. Sosyal olarak iletişim kurduğu kişiler artık yoğun olarak öğretmeni ve akranlarıdır. Yaş ilerlemesine bağlı olarak algı gelişimi de arttığından uyarınları fark etme ve uyarınlardan etkilenme durumu daha fazladır (Yavuzer, 1984).

Çocuk artık rol model olarak öğretmeni ve arkadaşlarını görmektedir. Özellikle sınıf içerisinde öğretmeni tarafından takdir edilme, övülme beklentileri

içerisine girmektedir. Gerek arkadaşlarının gerekse öğretmeninin görüşleri bu dönem yaş grubu için çok önemlidir. Çocuğun ebeveynlerinden ve öğretmeninden beklediği takdir edilme ve başarıyı tatma duyguları dönemde görülen en önemli sosyal davranışlardandır. Bu yüzden sağlıklı bir sosyal beceri kazanımı edinmemeleri durumunda kendilerini yetersiz, aşağılık ve özgüveni zedelenmiş bireyler olarak topluma hazırlamış olacaktırlar (Arı, 2005).

2.2.3.3.Ortaokul Dönemi Sosyal Gelişim

Ortaokul dönemi 10-14 yaş aralığı olan süreci kapsamaktadır. Ortaokul dönemine Erikson'un psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde bakıldığında ise dönem özelliği ve yaşanan karmaşa tam olarak eşleşmemektedir. Fakat yaş sınırları ve dönem özellikleri incelendiğinde Başarıya Karşı Aşağılık Döneminin sonu ile Ergenliğe Karşı Kimlik Karmaşası Döneminin ilk yıllarına denk gelmektedir. Bu yaş aralığı bireyin çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi kabul edilebilir (MEB, 2013). Dönem itibarıyla bu çocuklarda hala soyut kavrama yeteneğinin tam olarak gelişmemesi nedeniyle sosyal beceri gelişimleri de bu yönde ilerlemektedir. Bu dönemde çocuklarda artık empati yeteneği gelişmeye başlayacağından kendisini başkasının yerine koyduğu durumlar görülebilir. Grup çalışmaları yapmak bireysel çalışmalardan daha sık görülür bu durum da sosyal olarak daha fazla uyarana maruz kaldığından olumlu gelişim göstermesi beklenir. Özellikle 9-10 yaşlarında kendi hemcinsleri ile oynamaya başlayacaklarıdır. Oyun kurallarına daha fazla uyduğu görülür. Kızlar kızlarla, erkekler de erkeklerde vakit geçirmekten daha çok hoşlanırlar. Hatta kızların erkeklere karşı, erkeklerin de kızlara karşı dalga geçme, kaba görme, aşağılama davranışları sergiledikleri görülmektedir (MEB, 2013).

Dönem sonuna doğru özellikle 8. Sınıf boyunca ergenliğin ilk belirtileri kendini göstermeye başlar. Her iki cinste de karşı cinse karşı kendini beğendirme ve onun ilgisini çekmeye yönelik davranışlar başlayabilir. Sosyal olarak en yakın ilişki kurdukları kişiler artık arkadaşları olmaya başlar. Artık ergenliğe girmeye başlayan bireyde sadece yakın çevreye değil tüm topluma karşı ilgi gelişmeye başlar. Kendisini artık sadece yakın çevresinin değil içinde yaşadığı tüm toplumun bir

parçası olarak kabul etmektedir. Toplumla kuracağı sağlıklı ilişkiler onun kendi sosyal kimliğini de sağlıklı bir şekilde kurmasını sağlayacaktır (Erikson, 1968).

2.2.3.4. Lise Dönemi Sosyal Gelişim

Lise dönemi 14-17 yaş aralığı olan süreci kapsamaktadır. Lise dönemine Erikson'un psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde bakıldığında ise Ergenliğe Karşı Kimlik Karmaşası dönemi ile örtüştüğü görülür (MEB, 2013). Bu dönemde birey kendisine "Ben Kimim?" sorusunu yöneltmektedir. Ailesinden daha çok akran grupları hayatını etkilemeye başlar (MEB, 2013).

Bireyin bu dönemde çevresinden en büyük beklentisi anlayıştır. Gerek ailesi gerek öğretmeni ona saygılı ve sevgi ile yaklaşmaktadır. Bireyin kendi kimliğini oturttuğu bu dönemde her anlamda gelgitler yaşayabilir. Özellikle akran çevresi bu kimliğin oturmasında çok etlidir. Sosyal açıdan da karşı cinsle ilişkiler yoğun şekilde yaşanmaktadır. Bu dönemde birey kendi kimliğini sağlıklı bir şekilde çözerse ileriki hayatında da kendine güvenen ve sağlıklı sosyal ilişkiler kuran bir kişi haline gelir. Fakat aksi olur da kimlik çözümünde yeterli seviyeye gelemeyenler ileriki yaşlarda da çözüm arayışı devam eder. Herhangi bir konuda karar veremeyen, ne istediğini bilemeyen karmaşık bireyler ortaya çıkar. Bu karmaşa sebebiyle de sağlıklı sosyal ilişkiler kurması beklenemez (MEB, 2013).

2.3.Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrenciler İçin Sosyal Beceri

İstendik davranış değişikliği süreci olarak kabul edilen eğitim; nitelikli ve donanımlı insan gücü yetiştirmek ve toplumun ahlaki değer ve bilgi birikimlerini gelecek nesillere aktarma amacıyla ihtiyaç duyulan en önemli öğelerdendir (Senemoğlu, 2004). Bilindiği üzere özel gereksinimi olan çocukların sosyal becerileri akranlarına göre sınırlıdır. Ve bu sınırlılık hem akranları hem de yetişkinlerle etkileşim kurmalarında çeşitli problemlere yol açmaktadır (Sabornie ve Beard, 1990). Bu çocukların sosyal becerilerde yetersiz olması veya öğrendikleri sosyal becerileri uygun olarak kullanamamaları karşılaştıkları sosyal problemlerin nedeni olarak kabul edilmektedir (Gresham, 1986).

Yetersizliği sebebiyle özel eğitim gereksinimi olan çocukların akranlarıyla yeterince iletişime giremedikleri gözlenir. Bunun pek çok nedeni olabilmektedir. Çocukların sahip olduğu sosyal beceri yetersizliği, akranlarıyla etkileşim kurabileceği ortam ve fırsatlar verilmemesi ya da akranlarını yeterince tanımama gibi nedenler sıralanabilir (Avcıoğlu, 2015). Sahip oldukları yetersiz sosyal beceriler yüzünden özel gereksinimli öğrenciler ile normal gelişim gösteren akranları arasında iletişim için kullanılacak fırsat oluşmamaktadır (Thorkildsen, 1985). Akranları dışında aileleri, öğretmenleri ya da diğer toplum üyeleriyle de bu yetersizlik sebebiyle ilişki kuramayabilir ve yaşam standartları bu durumdan olumsuz etkilenebilir.

Alanyazında zihin yetersizliği olan öğrencilerin sosyal becerilerdeki yetersizlikleri, bilişsel sınırlılıkları ile buna bağlı olarak gelişen dikkat, hafıza, ayırt etme ve genelleme yapma becerilerindeki yetersizliklerine ve normal gelişen yaşlılarıyla etkileşim fırsatı bulamamalarına bağlanmıştır. Bu yüzden zihin yetersizliği olan öğrencilerin sosyal becerileri yeterince öğrenemedikleri, öğrendikleri sosyal becerileri de farklı ortamlarda genellemede sıkıntı yaşadıkları belirtilmiştir (Sargent; Warger ve Rutherford, 1996).

Özel gereksinimi olan öğrencilerin sergiledikleri problem davranışlar sosyal beceri yetersizlikleriyle ilgilidir. Çocukluk döneminde sosyal problem yaşayan özel gereksinimi olsun ya da olmasın tüm bireylerin yetişkinlik döneminde içselleştirilmiş ya da dışsallaştırılmış problem yaşama riskleri daha fazladır (Glegg ve Standen, 1991).

Sucuoğlu ve Özokçu (2005) yaptıkları çalışmada ilkokula giden kaynaştırma öğrencileriyle normal akranlarının sosyal becerileri karşılaştırılmıştır. Araştırmada sınıf düzeyi ve cinsiyetin sosyal beceri üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Buna göre kaynaştırma öğrencilerinin sosyal beceri ve akademik yeterlilikleri akranlarından daha az seviyedeysen problem davranışları daha fazladır. Ayrıca kızların atılganlık ve sosyal becerileri erkeklere göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Yine Sucuoğlu ve Özokçu (2005)'e göre; normal sınıf bünyesinde eğitim gören yetersizliği olan kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri akranları ile karşılaştırılarak şunlar bulunmuştur: kaynaştırma öğrencilerinin aldığı puanlar akranlarından anlamlı derecede düşüktür. Ayrıca problem davranış puanları da diğer akranlarına göre yüksektir.

Farnenkopf, Hawze ve Sowell (1995) görme engelli çocukların sosyal beceri gelişimlerini, ev içi sosyal beceri gelişimlerini, anaokulundaki sosyal beceri gelişimleri ile erken sosyal beceri müdahale programları üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda görme engelli çocukların gelişim basamaklarında gecikmeler görülmüştür. Sosyal becerilerin erken dönemde kazandırılması için de oyun becerilerinin desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde gerekli sınıf içi uyarlamalar yapıldığında akran öğretiminin yetersizlik türü fark etmeksizin tüm gruplarda sosyal etkileşimlerini arttırdığı ve öğrenmenin genellemesini sağladığı açığa çıkmıştır (Craig-Unkefer ve Kaiser, 2002, English ve diğerleri, 1997; Kohler, Anthony, Staighner ve Hoyson, 2001; Utley ve diğerleri, 1988).

Sınıf içi uyarlamalardan biri olan akranlar aracılığıyla yapılan öğretim uygulamalarında normal öğrencilere nasıl yardım edecekleri öğretilmektedir. Bu sayede özel gereksinimi olan bireylerde sosyal yalnızlık yaşayan (Caig-Unkofer ve Kaiser, 2002; Finegon, 1999), çekingen (Christopher ve diğerleri, 1991), duygusal ve davranışsal bozukluk alanlarında azalma, sosyal iletişim becerilerinde artma görülmüştür (English ve diğ, 1997; Odom, Hoyson, Jamieson ve Strain, 1985). Bunun yanı sıra kaynaştırma eğitiminin yapıldığı sınıflarda özellikle sosyal iletişim becerileri güçlü olan çocukların, sınırlı becerilere sahip çocuklarla etkileşim başlatmada cesaretlendirici oldukları, olumlu davranışlarla model oldukları hatta doğru tepkilere pekiştireç vererek etkileşimi arttırdıkları görülmüştür (Craig-Unkefer ve Kaiser, 2002; Goldstein, Kaczmarek ve English, 2002; Hundert ve Houghton, 1992; Strain ve Odom, 1986).

Bireyin sosyal beceri yetersizliği sadece okul çağında değil ileriki yıllarda da yaşamını olumsuz etkilemektedir. Gerek iş hayatta gerekse ikili ilişkilerinde diğer insanlar tarafından kabul gormeyerek toplumdaki itilme sorunu ile karşı karşıya kalabilirler. Bu sebeple özel gereksinimi olan her bireyin ihtiyaç duyacağı sosyal beceriler belirlenerek bunlar bireye kazandırılmalı ve bu becerilerin bizzat gerçek durumlarda kullanılması desteklenmelidir (ubuku ve Göltekin, 2006).

Özel eğitim gereksinimleri nedeniyle yeterli sosyal etkileşime giremeyen çocuklarda ileriki zamanlarda ve öğretim kademelerinde de sorunlar ortaya çıkmaktadır. Akraları tarafından gormezden gelen ya da reddedilen bu öğrencilerde okul başarısındaki düşüklük, okulun sevilmeyen bir kurum olması vb. yanı sıra daha ileride de okuldan kaçma, suç oranındaki artış, madde kullanımı gibi problemlerle karşı karşıya kalınması kaçınılmazdır (Perron ve Alsaker, 2006; Warr ve Leeper, 2001).

2.4.Konuyla İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan alışmalar

Literatür taraması sonucunda çoğunlukla çalışmaların okul öncesi çağındaki normal gelişim gösteren çocuklarının sosyal becerilerinin incelendiği çalışmalara rastlanmıştır. İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin sosyal becerilerine yönelik çalışma sayısı sınırlıdır. Ayrıca sosyal becerilerin belirlenmesinde etkili olan değişkenlerin incelendiği çalışmaların çoğunluğunda da normal gelişim gösteren çocuklar araştırılmıştır. Özel gereksinimli çocukların sosyal becerilerine yönelik yapılan araştırmaların genelinde değişkenler rolü değil beceri eğitimlerinin etkililiği üzerinde durulduğu tespit edilmiştir.

2.4.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan alışmalar

Poyraz Tüy (1999), işitme engeli olan ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarını karşılaştırmalı olarak ölçmek için kaynaştırma sınıfına ve özel eğitim okuluna devam eden 3-6 yaş arası 534 çocukla bir çalışma yapmıştır (60 işitme yetersizliği olan 474 işiten ocuk). Çalışmada ölçme aracı olarak okul öncesi ve anasınıfı davranış ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler yaş değişkeninin sosyal beceri puanlarında farklılık oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca kaynaştırma

eğitimine tabi tutulan çocukların diğer gruptan farklı sosyal beceri düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Okul ncesi eğitimin sosyalleşme üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla Uğur (1998) tarafından bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan ve hiç okul öncesi eğitim almayan 3 grup birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Veriler sosyometri tekniği ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; sosyalleşme açısından okul öncesi eğitim alan grup eğitim almayan gruba göre daha avantajlı çıkmıştır. Ayrıca okul öncesi eğitim alan grup kendi içerisinde değerlendirildiğinde özel okul öncesi eğitim kurumuna devam eden öğrencilerin resmi okul öncesi eğitim kurumuna devam eden öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Sülün (2012) yaptığı çalışmasında ilköğretim çağındaki öğrencilerden destek eğitim odasından faydalanan normal sınıfa devam eden kaynaştırma öğrencileri ile ilköğretim okulları bünyesinde açılan özel eğitim sınıflarında eğitim gören 190 öğrencinin sosyal becerilerini karşılaştırmıştır. Araştırmada Elliot ve Gresham'ın geliştirdiği Sucuoğlu ve Özokçu'nun Türkçeye uyarladığı Sosyal Beceri Dereceleme Sistemi ile ğretmen ve ğrenci Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre; normal sınıfa devam edip destek eğitim odasından faydalanan öğrenciler ile özel eğitime devam eden öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Atılđan (2001) ise yaptığı araştırmasında okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin sosyal beceri özelliklerini farklı değişkenler ışığında incelemiştir. Araştırma sonuçları göstermiştir ki; okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal beceri düzeyleri almayan akranlarına göre daha st seviyededir. Cinsiyet faktörünün etkisine bakıldığında ise yapılan ölçümler sonucunda kız öğrencilerin erkeklere oranla çok daha yüksek seviyede uygun sosyal davranış sergiledikleri görülmüştür. Diğer ise değişken olan anne eğitim durumuna bakıldığında annesi herhangi bir eğitim kurumundan mezun olan çocukların testten aldıkları puanlar herhangi bir kurumdan mezun olmayan annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Annesi herhangi bir kurumdan mezun olan çocuklar kendi içerisinde

incelendiğinde ise en avantajlı grubun annesi üniversite mezunu olan çocuklar olduğu ortaya çıkmıştır. Baba eğitim durumu değişkeninde ise yine üniversite mezunu babaya sahip çocuklar diğer okullardan mezun olan babaların çocuklarına göre daha yüksek puanlar almışlardır.

Gülay (2004)'ın çalışmasında ise korunmaya muhtaç ve ailesinin yanında yaşayan toplam 114 çocuk incelenmiştir. Bu çocukların 57'si ailesiyle yaşarken 57'sini korunmaya muhtaç çocuklar oluşturmaktadır. Örneklemin yaş grubu ortalaması 6'dır. Araştırma bulgularına göre ailesiyle yaşayan çocukların korunmaya muhtaç çocuklara göre daha yüksek sosyal beceri kullanma sıklığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen cinsiyet değişkenine bakıldığında çocuğun kız ya a erkek oluşunun sosyal becerileri kullanma sıklığı üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akbaş (2005) ise sosyal problem çözme becerisiyle ilgili yaptığı çalışmasında 6 yaş grubu 60 tane okul öncesine devam eden normal gelişim gösteren öğrenciyle çalışmıştır. Öğrencilere Rubin tarafından geliştirilen sosyal problem çözme testi uygulanmıştır. Araştırma verilerine göre anne baba eğitim durumu ile ailenin aylık gelir durumu arttıkça çocukların sosyal problem çözme davranışlarının da arttığı görülür. Bunun yan sıra okul öncesi eğitim almış çocukların sosyal problem çözme becerilerinin grup üyelerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Seven (2006) anasınıfına devam eden 6 yaş grubu 110 çocukla çalışmıştır. Bu çocukların 56'sı erkek, 54'ü kızdır. Veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu, Cassidy tamamlanmamış oyuncak bebek ailesi hikayeleri ile sosyal beceri değerlendirme sistemi temel eğitim öğretmen formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarında ise şu bulgular elde edilmiştir. Bağlanma güvenliği ile sosyal becerinin alt boyutlarından işbirliği, atılganlık ve öz kontrol becerileri arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. Cinsiyet anne baba öğrenim durumu ve sosyoekonomik düzey değişkenleri incelendiğinde ise cinsiyet ve anne baba öğrenim durumunun çocuğun sosyal beceri düzeyinin belirlenmesi üzerinde bir etkisi olduğu saptanamazken ailenin sosyoekonomik düzeyinin çocuğun sosyal beceri düzeyinde etkili olduğu görülür.

Baysal (1989) Down sendromlu ve normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma sınıflarındaki sosyal becerilerini gözlemlemiştir. Down sendromu olan çocukların genellikle sözel olmayan iletişim sergiledikleri göze çarpmaktadır. Buna göre down sendromu olan kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha sık sözel etkileşime girdikleri görülür.

Tıraş (2000) araştırmasında kaynaştırma eğitimi alan ve özel eğitim sınıfına devam eden 9-12 yaş grubundaki 50 eğitilebilir zihin engelli çocukla çalışmıştır. Özel eğitim sınıfına devam eden eğitilebilir zihin engelli çocukların sosyal uyum, girişkenlik, sorumluluk ve grup faaliyetlerine katılım ortalamalarının kaynaştırma eğitimine tabi olan eğitilebilir zihin engelli çocuklara göre daha yüksek olduğu görülür.

Dervişoğlu Mavi (2007) ise çalışmasında sosyal becerileri ve problem davranışları etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu çalışmada 6 yaş grubu olan 106'sı kız, 94'ü erkek 200 çocukla çalışılmıştır. Araştırmada 2 farklı ölçek kullanılmıştır. Sosyal becerileri değerlendirmek için sosyal beceri ölçeği ile problem davranışları değerlendirmek amacıyla problem davranış ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kız öğrenciler sosyal beceri değerlendirme ölçeğinden daha yüksek puanlar alırken erkek öğrenciler problem davranış değerlendirme ölçeğinden daha yüksek puanlar almıştır. Ayrıca daha önce okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin eğitim alan öğrencilere oranla düşük puan aldıkları gözlemlenmiştir. Okul öncesi eğitim alan çocuklar kendi içinde incelendiğinde ise devlet okullarında eğitim alan çocukların, özel okulda eğitim alan çocuklardan daha düşük puanlar aldıkları saptanmıştır. Ailenin aylık gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu değişkenleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında da pozitif yönde korelasyon görülmüştür.

Erbay (2008) okul öncesi eğitim alan ve almayan birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmaya 401 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında da ilköğretimde “öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler ölçeği” ile “aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği” kullanılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre ilkokul birinci sınıfa devam eden öğrencilerden okul öncesi eğitim alan ve almayanlar arasında anlamlı

farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra; yaş ve anne eğitim durumu sosyal becerileri etkilerken okul öncesi eğitim kurumunun türü, cinsiyet, kardeş sahibi olma durumu ve baba eğitim durumundan etkilenmediği görülmüştür.

Aykır (2010) ise; yaptığı araştırmasında zihin engeli olan ve olmayan 4-6 yaş arasındaki çocuklarla çalışmıştır. Araştırmanın amacı; bu çocukların sosyal becerileri arasındaki anlamlı bir farklılığın olup olmadığıdır. Zihinsel yetersizliği olan çocuklar normal gelişim gösteren akranlarına göre sosyal beceri düzeyleri daha düşük çıkmıştır. Ayrıca her iki grubun sosyal beceri düzeylerinin yaş ve cinsiyetlerine göre bakıldığında anlamlı bir farklılık oluşturduğu göze çarpmaktadır.

Karadağ (2008) tarafından Adana ilinde gerçekleştirilen araştırmada RAM tarafından “eğitilebilir zihin engeli” tanısı konmuş 81 özel eğitim gereksinimi olan ilkokul öğrencisi ile çalışılmıştır. Bu öğrencilerin sosyal gelişim özelliklerinin belirlenmesinde hangi değişkenlerin etkili olduğuna bakılmıştır. Veri toplama aracı olarak da öğretmenler ve veliler için gözlem formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; cinsiyet değişkenine bakıldığında kızlar ve erkeklerin sosyal beceri puanlarının birbirine yakın puanlar içerdiği saptanmıştır. Yaş değişkeninde ise; 6-12 yaş aralığındaki çocukların diğer yaş aralığı gruplarına göre daha yüksek puan aldığı görülmüş. Velinin eğitim durumu değişkeni sonucunda ilköğretim mezunu velilerin çocuklarının en yüksek puanlı grup olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların okul öncesi eğitim alıp almaması ise yakın sonuçlar ortaya çıkardığından etkisizdir denilebilir.

Gürkan (1979) tarafından yapılan “Okul öncesi Eğitimin İlkokuldaki Etkileri Üzerine Bir İnceleme” adlı araştırmada, ilkokul birinci sınıfa devam eden okul öncesi eğitim almış çocukların, okul öncesi eğitim almamış çocuklara göre sosyal davranışlar yönünden daha uyumlu ve başarılı oldukları görülmüştür.

Özkubat (2010) çalışmasında görme ve zihinsel yetersizliği olan ve herhangi bir yetersizliği olmayan üç gruba uygulamalar yapmıştır. Bu grupların sosyal becerilerinin yaş, cinsiyet ve eğitim ortamı değişkenlerine göre incelendiği araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: Normal gelişim gösteren çocukların sosyal becerilerinin diğer iki gruba göre daha yüksek seviyede geliştiği görülür. Bunun yanı

sıra tüm gruptaki kız çocuklarının erkek çocuklara oranla sosyal beceri ölçeklerinde daha yüksek puanlar aldıkları görülür. Ayrıca yaşları arttıkça çocuklardaki sosyal becerilerinde arttığı ortaya çıkmıştır.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Farmer, Pearl ve Acker (1996) yaptıkları çalışmada normal sınıfta eğitim gören kaynaştırma öğrencilerinin akranlarına göre daha az sosyal kabul gördükleri, sınıf arkadaşları, öğretmenleri ve anne-babaları tarafından daha fazla reddedildikleri ortaya koymuşlardır.

Guralnick ve Groom (1988) ise hafif düzey zihin engeli olan öğrencilerle çalışmışlardır. Araştırmada kaynaştırma eğitimi alan ve özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerin sosyal etkileşim becerilerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmada kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin özel eğitim sınıfında eğitim alan akranlarına göre daha fazla sosyal etkileşime girdikleri ve sosyal ilişkilerde daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Leffert, Siparstein ve Millikan (2000) zihin engelli çocukların adaptasyonlarını incelemek amacıyla zihin engeli olan ve normal gelişim gösteren 117 çocukla çalışmışlardır. Araştırma verilerine göre; zihin engeli olan çocukların sosyal bir olguyu kavramada zorlandıkları, sosyal problem çözme stratejilerinde yetersiz kaldıkları ve çoğunlukla otoritenin yönlendirmesini bekledikleri görülmüştür.

İşitme engeli olan ve olmayan çocukların sosyal olarak problem sayılan davranışlarının karşılaştırıldığı bir diğer çalışmada hem içsel hem de dışsal davranışların işitme engelli öğrenciler tarafından daha fazla sergilendiği ortaya çıkmıştır (Davis, Elfenbein, Schum ve Bentler, 1986).

Sperling (2002) orta ve ağır düzey zihin engeli olan 534 lise öğrencisinin sosyal kabulünü etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla bu çalışmayı yürütmüştür. Görülmüştür ki öğrencilerin engelleri hakkında yetersiz bilgi sahibi olunması, akran baskısı, kültürel öğeler ve öğretmen tutumları bu öğrencilerin sosyal kabul seviyelerini etkilemektedir.

Diğer bir araştırma ise Kumar, Singh ve Akhtor (2009) tarafından yürütülmüştür. Yaşları 14-17 aralığında olan 35 zihin engelli çocuğa Vineland Sosyal Olgunluk Ölçeği ve Stanford Binet zeka ölçeği uygulanmıştır. Uygulama verilerine göre deneklerin IQ seviyeleri ile sosyal olgunlukları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ayrıca çocuğun zeka puanı düştükçe sosyal geriliği artmıştır. Bunu yanı sıra çocukların yaşlarının farklı olmasının sosyal olgunluk üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Forster (2010), ilkokul birinci sınıf sonundaki çocukların akademik başarılarının üzerinde anasınıfındaki sosyal yeterliliklerin etkisini incelemiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak çocukların sosyal yeterliliklerini ölçmek için veli ve öğretmenlere sosyal beceri derecelendirme sistemi uygulanmıştır. Öğrencilerin dikkat ve motivasyonlarını değerlendirmek amacıyla yine veli ve öğretmenlere Öğrenme yaklaşımları Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin arkadaşlık başlatma ve sürdürme becerilerini ölçmek için de öğretmenlere Kişilerarası Beceri Ölçeği, velilere de Sosyal Etkileşim Ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki ilkokul birinci sınıf akademik başarısı yüksek çocuklar anasınıfında da yüksek sosyal becerilere sahiptirler.

Farnenkopf, Howze ve Sowell (1995), görme engelli çocuklarla yaptıkları çalışmada dört konu üzerinde durmuşlardır. Bunlar; sosyal beceri gelişimi, ev içi sosyal etkileşimi, anaokulundaki sosyal beceri gelişimi ve erken çocukluk sosyal beceri müdahale programıdır. Öğrencilerin sosyal beceri gelişim basamaklarında gecikmeler ortaya çıkmıştır. Araştırmada bu gecikmelerin ortadan kalkması için özellikle akran etkileşimli eğitimler ve engelli çocuklara verilecek oyun beceri eğitimlerinin gerekliliği savunulmuştur.

Walker (2004) yaptığı araştırmada, okul öncesi çocukların cinsiyet-sosyal grup statüleri ve sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma, 4 ve 5 yaşlarında (62.4 ay ortalaması) 182 çocukla (92 erkek 90 kız) yapılan sosyometrik görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gruplar; popüler, reddedilmiş, ihmal edilmiş, aykırı ve ortalama çocuk grup statüleri ölçütlerine göre belirlenmiştir. Öğretmenler, akran grup becerilerini, çatışma çözme becerilerini ve

çocukların sosyal davranışlarını değerlendirmişlerdir. Sonuçlar, dışlanmış çocukların, diğer gruplara oranla daha az ön sosyal işbirlikçi davranış gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca reddedilmiş çocuklar, gruba dâhil olma girişimleri konusunda, diğer gruplardaki çocuklara göre daha az başarılıdırlar. Ancak saldırgan veya bozucu davranışlar gösterme konusunda diğer gruplardan farklı değildirler. Öğretmenler, gruba dâhil olma ve çatışma çözme konularında, erkeklerin kızlardan daha saldırgan veya engelleyici stratejiler uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Riggio ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada, sosyal beceri ve benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiş, sonuç olarak sosyal beceri puanları ile benlik algısı arasında olumlu ilişki bulunmuştur (Yüksel, 1997).

Leffert, Siparstein ve Millikan (2000) zihin engelli çocukların adaptasyonlarını incelemek amacıyla zihin engeli olan ve normal gelişim gösteren 117 çocukla çalışmışlardır. Araştırma verilerine göre; zihin engeli olan çocukların sosyal bir olguyu kavramada zorlandıkları, sosyal problem çözme stratejilerinde yetersiz kaldıkları ve çoğunlukla otoritenin yönlendirmesini bekledikleri görülmüştür.

Sperling (2002) orta ve ağır düzey zihin engeli olan 534 lise öğrencisinin sosyal kabulünü etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla bu çalışmayı yürütmüştür. Görülmüştür ki öğrencilerin engelleri hakkında yetersiz bilgi sahibi olunması, akran baskısı, kültürel öğeler ve öğretmen tutumları bu öğrencilerin sosyal kabul seviyelerini etkilemektedir.

Diğer bir araştırma ise Kumar, Singh ve Akhtor (2009) tarafından yürütülmüştür. Yaşları 14-17 aralığında olan 35 zihin engelli çocuğa Vineland Sosyal Olgunluk Ölçeği ve Stanford Binet zeka ölçeği uygulanmıştır. Uygulama verilerine göre deneklerin IQ seviyeleri ile sosyal olgunlukları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ayrıca çocuğun zeka puanı düştükçe sosyal geriliği artmıştır. Bunu yanı sıra çocukların yaşlarının farklı olmasının sosyal olgunluk üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Macintosh, Dissanayake (2006) çalışmalarında 20 tane ağır otizmlili, 19 tane asperger sendromlu ve 17 tane normal gelişim gösteren öğrenci ile çalışmışlardır. Bu

çalışmadaki 56 çocuğun sosyal beceri düzeyleri ile problem davranışları karşılaştırılmıştır. Araştırma verileri Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi ile öğretmen ve ebeveynlerden toplanmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki gerek otizmli çocuklar gerekse asperger sendromlu çocuklar normal gelişim gösteren akranlarına göre önemli derecede yüksek sayılan sosyal beceri eksikliğine sahiptirler.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı, ilkokulda kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini bazı değişkenler (cinsiyet, okul öncesine başlama yaşı, annenin eğitim durumu vb.) açısından incelenerek belirlenmesidir. Buna göre araştırmada kullanılacak yöntem tarama modelidir. Tarama modeli; bir konuya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). Tarama yönteminin amacı nesnelerin, toplumların, kurumların, olayların doğasını ve özelliklerini tanımlamaktır.

3.2.Örneklem Grubu

Çalışma Konya ili merkez Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde seçilen ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencileri ve her bir öğrencinin birer sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma için 200 civarı öğrenci ve öğretmen seçilmiştir. İlk olarak öğretmenle uygulama yapılarak bilgiler toplanmış ve bu bağlamda öğrenci de uygunsuz öğrenci ile de görüşme yapılmıştır. Fakat elde edilen verilerin incelenmesi sonucu bir kısmı gerçekleri eksik yansıttığı ya da hiç yansıtmadığı düşüncesi ile elenmiştir. Eleme sonucunda araştırmaya 167 tane kaynaştırma öğrencisi ve bu öğrencilerin 167 tane sınıf öğretmeni ile devam edilmiştir.

Tablo 1: Kaynaştırma Öğrencisinin Sınıf Öğretmenine Yönelik Bilgiler

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
Kadın	93	55,7	56,4
Erkek	72	43,1	43,6

Total	165	98,8	100
Meslekte Bulunma Süresi	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
0-10 yıl	28	16,8	17,1
10-20 yıl	68	40,7	41,5
20 yıl ve üzeri	68	40,7	41,5
Total	164	98,2	100
Üniversitede Özel Eğitim dersi alma durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
Evet	80	47,9	49,1
Hayır	83	49,7	50,9
Total	163	97,6	100,0
Özel Eğitimle alakalı hizmet içi eğitim alma durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
Evet	130	77,8	80,2
Hayır	32	19,2	19,8
Total	162	97,0	100,0

Tabloya göre; araştırmaya katılan öğretmenlerden 93'ü kadın 72'si erkektir. Araştırmaya katılan bu öğretmenlerin meslekte bulunma sürelerine baktığımızda 0-10 yıl arası çalışan 28 kişi; 10-20 yıl arası çalışan 68 kişi ve 20 yıl ve üzeri çalışan 68 kişi olduğu görülür. Bu öğretmenlerin üniversite eğitimleri sırasında özel eğitim dersi alıp almamalarına baktığımızda ise; 80 kişinin üniversitede özel eğitim dersi aldığını görürken 83 kişinin üniversitelerinde özel eğitimle alakalı herhangi bir ders almadıkları ortaya çıkmıştır. Yine öğretmenlerden aldığımız bilgiler doğrultusunda mesleğe başladıklarından itibaren 130'unun

özel eğitimle alakalı hizmet içi eğitim almalarına karşın 32 kişinin özel eğitimle alakalı herhangi bir hizmet içi eğitim almadıkları görülmektedir.

Tablo-2: Kaynaştırma Öğrencisinin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kız	71	42,5
Erkek	96	57,5
Total	167	100,0

Buna göre araştırmaya katılan kız öğrenci sayısı 71 erkek öğrenci sayısı 96'dır.

Tablo-3: Kaynaştırma Öğrencisinin Anne Eğitim Durumu Dağılımı

Anne Eğitim	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
İlkokul	57	34,1	37,7
Ortaokul	30	18,0	19,9
Lise	43	25,7	28,5
Üniversite	21	12,6	13,9
Total	151	90,4	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumları incelendiğinde ilk sırada 57 kişilik bir ilkokul mezunu grubu yer almaktadır. 21 kişilik üniversite grubu ise anne eğitim durumlarında en düşük dilimde yer almaktadır.

Tablo-4: Kaynaştırma Öğrencisi Baba Eğitim Durumu Dağılımı

Baba Eğitim	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
İlkokul	34	20,4	21,5
Ortaokul	21	12,6	13,3
Lise	61	36,5	38,6
Üniversite	42	25,1	26,6
Total	158	94,6	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumları incelendiğinde ilk sırada 61 kişilik bir lise mezunu grubu yer almaktadır. 21 kişilik ortaokul grubu ise baba eğitim durumlarında en düşük dilimde yer almaktadır.

Tablo-5: Kaynaştırma Öğrencisinin Kardeş Sayısı Dağılımı

Kardeş Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
0	12	7,2	7,4
1	37	22,2	22,8
2	54	32,3	33,3
3	39	23,4	24,1
4	13	7,8	8,0
5 ve üzeri	7	4,2	4,4
Total	162	97,0	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları incelendiğinde en kalabalık grubun 2 kardeşe sahip 54 kişi olduğu görülmektedir. Daha sonra ise 3 ve 1 kardeşi olan 39 ve 37 kişilik gruplar takip etmektedir. 5 ve üzeri kardeşe sahip olan 7 öğrenci vardır.

Tablo-6: Kaynaştırma Öğrencisinin Kaçınıcı Çocuk Olduğu Dağılımı

Kaçınıcı Çocuk Olduğu	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
1	50	29,9	30,5
2	66	39,5	40,2
3	34	20,4	20,7
4 ve üzeri	14	8,4	8,6
Total	164	98,2	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin kaçınıcı çocuk oldukları incelendiğinde 66 kişiyle ailenin 2. Çocuğu olan grup en fazladır. Bunu 50 kişiyle ailedeki 1. Çocuk olan grup izlemektedir. Ailenin 4. Ve üzeri çocuğu olan öğrenci sayısı ise 14'tür.

Tablo-7: Kaynaştırma Öğrencisinin Ailesinin Aylık Gelir Dağılımı

Ailenin Aylık Geliri	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
0-1500	65	38,9	39,6
1500-3000	74	44,3	45,1

3000 ve üzeri	25	15,0	15,2
Total	164	98,2	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine ilişkin tablo incelendiğinde gelir durumu düşük kabul edilen 0-1500 lira olan 65 öğrenci olduğu görülür. Orta düzey gelire sahip olan 1500-3000 olan 74 kişilik öğrenci grubun en kalabalığıdır. Yüksek kabul edilen aylık gelire yani 3000 ve üzeri gelire sahip 25 öğrenci olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo-8: Kaynaştırma Öğrencisinin Ailesinde Başka Engelli Birey Olup Olmadığı Dağılımı

Ailede başka engelli birey var mı?	Sayı (N)	Yüzde (%)	Düzeltilmiş Yüzde (%)
Evet	18	10,8	10,9
Hayır	147	88,0	89,1
Total	165	98,8	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinde başka engelli birey olup olmadığına bakıldığında ailesinde başka engelli olmayan 147 öğrenci varken ailesinde başka engelli birey olan 18 öğrenci mevcuttur.

Tablo-9: Kaynaştırma Öğrencisinin Okul Öncesi Eğitimi Dağılımı

Okul Öncesi Eğitim Alıp Almaması	Sayı(N)	Yüzde(%)	Düzeltilmiş Yüzde(%)
Eğitim Alan	94	56,2	56,2
Eğitim almayan	73	43,8	43,8
Total	167	100	100

Araştırmaya katılan öğrenci grubunun aldığı okul öncesi eğitimlere bakıldığında ise okul öncesi kurumuna devam eden 94 öğrenci olduğu görülür. Buna karşın herhangi bir okul öncesi eğitim almamış öğrencilerin sayısı ise 73'tür.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Avcıoğlu ve Akçamete (2005) tarafından geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) ile Cicirelli tarafından geliştirilen Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği (POBKÖ) ile Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu: Bu form; çalışma grubunun sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgileri elde etmek üzere öğretmenler için geliştirilmiştir. Çocukların yaş ve cinsiyet özellikleri, kardeş sayısı ve kaçınıcı kardeş olduğu, daha önce devam edilen kurumun devlet mi özel mi olduğunun yanı sıra anne babaların eğitim düzeyi ve ailenin sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin de cinsiyeti, meslekte bulunma süresi, özel eğitime dair ders ya da hizmet içi eğitim alıp almadığı bilgileri bu formda yer almaktadır.

3.3.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) (7-12): Avcıoğlu ve Akçamete (2005) tarafından geliştirilmiştir. Sosyal iletişim yetersizliği olan bireylerin sosyal becerilerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte 7-12 yaş arasındaki çocukların sahip olması gereken beceriler 12 başlık altında toplanmıştır. Bunlar; temel sosyal beceriler, temel konuşma becerileri, ileri konuşma becerileri, ilişkiyi başlatma becerileri, ilişkiyi sürdürme becerileri, grupla iş yapma becerileri, duygusal beceriler, kendini kontrol etme becerileri, saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri, sonuçları kabul etme becerileri, yönerge verme becerileri ve bilişsel becerilerdir.

Ölçeğin Kapsam geçerliği sağlanması amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Alanda uzman çocuk gelişimi uzmanı ve beş eğitim alanında uzmanlaşmış öğretim görevlisinin incelemeleri sonucunda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin hitap edilen popülasyonun sosyal becerilerini ölçecek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği ile yapılan çalışmalar sonucunda ise; ölçekte 69 madde olmasına karar verilmiştir. Kapsamla ve ölçeğin genel özellikleriyle ilgili olarak ölçeğin kaç faktörden oluştuğunu anlamak amacıyla faktör analizi yapılarak yapı geçerliği test edilmiştir.

Ölçeğin güvenilirliği ise; Cronbach Alfa katsayısı hesaplanarak elde edilmiştir. Buna göre SBDÖ'nin bütününe ilişkin yapılan hesaplamada .98 puan elde edilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlikle ilgili olarak elde edilen bulgular, SBDÖ'nin ilköğretim düzeyindeki 7-12 yaş arasındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini geçerli ve güvenilir olarak ölçmek için kullanılabilmesini göstermektedir. Ölçek hem tek başına hem de diğer ölçme araçlarıyla kullanılabilir. Ölçeğin araştırma grubu, 2003-2004 eğitim- öğretim yılında Ankara ili Çankaya ilçesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşturulmuştur. 71 öğretmen, 354 (124 kız, 230 erkek) öğrenciyi sosyal beceri açısından değerlendirmişlerdir.

3.3.3. Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği (POBKÖ): Orijinal adı “Purdue Self Concept Scale For Preschool (PSCS)” yani Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği Cicerelli Tarafından 1974 yılında geliştirilmiştir. Bu ölçeğin ülkemize uyarlanarak yapı geçerliğinin yapılması ise 2009'da Özcan, Eren-Gümüş ve Kotil'e aittir. Türkiye'deki 5-6 yaş grubu çocuklar üzerinde çalışılarak ölçeğin yapı geçerliği kazandırılmaya çalışılmıştır. Öncelikle 5-6 yaş grubundaki 140 okul öncesi düzeyinde çocuk seçilmiştir. Bu 140 kişilik gruba Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile ölçeğin orijinal 40 maddelik hali uygulanmıştır. Uygun olmayan maddelerin elenmesi sonucunda ölçek 16 maddeye düşürülmüştür. Önceki 140 kişilik örneklem grubunun haricinde oluşturulan 183 kişilik yeni örneklem grubuna bu 16 madde şeklinde hazırlanan ölçek uygulanmış ve Doğrulamalı Faktör Analizi ile test edilmiştir. 16 maddelik ölçekte her bir maddede bir çocukla ilgili iki adet resim bulunmaktadır. Bu resimlerle ilgili olan açıklama çocuğa okunur ve hangi resimdeki çocuğun kendisine daha çok benzediği sorulur. Her bir madde için, olumlu nitelikte olan resim 1, olumsuz nitelikte olan resim ise 0 puan olarak puanlanmakta ve alınan toplam puan, benlik kavramı puanını oluşturmaktadır. 16 maddeden oluşan ölçeğin toplam puanlarının Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Ölçek “Sosyal Yeterlik, “Akademik Yeterlik”, “Fiziksel Yeterlik” ve “Anne Kabulü” olarak dört faktörden oluşmaktadır.

Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği 5-6 yaş grubu normal gelişim gösteren çocuklar için hazırlanmış bir ölçektir. Yapılan araştırmalar özel

gereksinimli bireylerin zeka yaşlarının takvim yaşlarına göre oldukça geride olduklarını göstermektedir (Yirmiya ve diğeri, 1998). Bu farklılık göz önüne alınarak bu çalışmada Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği kullanılmıştır.

3.4.Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri Konya ili merkez ilçeleri Meram, Karatay ve Selçuklu ilçelerindeki okullarda toplanmıştır. Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinlerle okullar teker teker ziyaret edilmiştir. Okul idarecileri ve rehberlik servisleri ile görüşülerek öğrenci ve öğretmen tespitleri yapılmıştır.

3.4.1.Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri Konya ili merkez ilçeleri Selçuklu, Meram ve Karatay'daki kaynaştırma öğrencisi bulunan ilkokullarda toplanmıştır. Görüşmeler öğretmen ve öğrencilerle birebir yapılmıştır. Okul idarelerinden alınan izinlerle bireysel görüşmenin yapılması için uygun ortam hazırlanmıştır. Öğretmenlere kişisel bilgi formu ve Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (7-12 yaş) verilmiştir. Öğretmenlerden sınıflarındaki kaynaştırma öğrencileri göz önünde bulundurularak bu formu doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerle görüşmeler ise genellikle öğretmenler odası ya da destek eğitim odalarında yapılmıştır. Öğrenci ve araştırmacı bir masada karşılıklı oturmuşlardır. Öğrenciye yapılacak olan Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile ilgili kısa bilgi verilip kaygı düzeyi minimum seviyeye düşürülmeye çalışılmıştır. Ölçek sorularına öğrencilerin verdiği yanıtlar ölçek yanıt formuna araştırmacı tarafından işaretlenmiştir. Toplamda Selçuklu ilçesinde 18 okulda 60 öğrenci ve 60 öğretmen; Meram ilçesinde 15 okulda 52 öğrenci ve 52 öğretmen; Karatay ilçesinde 13 okulda 55 öğrenci ve 55 öğretmen ile yapılan görüşmeler sonucu veriler elde edilmiştir. Görüşme esnasında öğrencinin dikkatinin dağılmaması için görüşme yapılan odada başka birinin bulunmamasına dikkat edilmiştir.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sırasında bilimsel veya üst düzey bir terimin kullanılmamasına özen gösterilmiştir. Görüşmelerden önce öğrenciler hakkında

öğretmenlerinden bilgi alınmış ve görüşmeler bu çerçevede yapılmıştır. Öğrencilerle teste başlamadan önce en sevdikleri arkadaşları, en sevdikleri dersleri, hangi oyunları oynamaktan hoşlandıkları, evde ve okulda kimlerle vakit geçirdikleri gibi sorular yöneltilmiş ve testteki sorulara ön hazırlık yapılmıştır. Görüşmeler sırasında dikkat edilen bir diğer husus ise öğrencilere bu testin yazılı bir sınav olmadığı sonucunda herhangi bir puan almayacakları açıkça ifade edilmiştir.

Çalışma yapılan okullar, öğretmen ve öğrenci sayılarına ilişkin tablo EK 6'da verilmiştir.

3.4.2. Verilerin İstatistiksel Analizi

Bu çalışmada SPSS 21 paket programı yardımı ile frekans analizi, güvenilirlik analizi, korelasyon analizi, normallik için Kolmogorov-Smirnov testi ve bunun sonucuna göre normal dağılmayan değişkenlere Nonparametrik testlerden MANN-Whitney U testi ile Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Normal dağılan değişkenlere ise parametrik testlerden iki örneklem t testi ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Öğrencilerin sosyal becerilerini ölçmek amacıyla Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (7-12 yaş) kullanılmıştır. Ölçek maddeleri beşli dereceleme ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Ölçek “her zaman- çok sık- genellikle- az- hiçbir zaman” şeklinde beceri düzeylerine göre sıralanmıştır. Puanlamada ise “her zaman” 1 puan, “çok sık” 2 puan, “genellikle” 3 puan, “az” 4 puan ve “hiçbir zaman” 5 puan ile derecelendirilmiş ve yorumlanmıştır. Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (7-12 yaş)'nde bulunan alt boyutlar incelendiğinde tüm alt boyutların güvenilirlik çalışmaları yapılmış ve Cronbach's Alpha katsayıları 0,70'den büyük bulunmuştur. Bilişsel Beceriler alt ölçeği dışında tüm alt boyutlarda öğretmenlerin verdiği cevaplara göre puan ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin bu davranışları “GENELLİKLE” sergilediği görülmüştür. Fakat bilişsel beceriler alt ölçeğine bakıldığında öğrencilerin bu becerileri “AZ” veya “HİÇBİR ZAMAN” sergilediği ortaya çıkmıştır.

Tablo-11: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Kolmogorov-Smirnov Z Testi Sonuçları

Kolmogorov-Smirnov Z Sig. (p)

TEMEL SOSYAL BECERİLER	1,154	0,140
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	2,021	0,001
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	1,689	0,007
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	1,095	0,181
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	1,349	0,052
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	1,569	0,015
DUYGUSAL BECERİLER	1,287	0,073
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	1,315	0,063
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	1,275	0,078
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	1,890	0,002
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	1,147	0,144
BİLİŞSEL BECERİLERİ	2,722	0,000

*p<0.05

Normallik için yapılan Kolmogorov-Smirnov Z testi sonucu Temel Konuşma Becerileri, İleri Konuşma Becerileri, Grupla İş Yapma Becerileri, Sonuçları Kabul Etme Becerileri, Bilişsel Becerileri (p<0,05) toplam puanlarımız normal dağılmadığı görülmüş ve Nan parametrik testler kullanılmıştır. Diğer toplam puanlarımız ise (p>0,05) normal dağıldığı görülmüş ve parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan bir diğer ölçme aracı ise doğrudan öğrencilerden veri alınan Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğidir. Ölçek maddeleri resimlerden oluşmaktadır. Toplam 16 sayfa ve her sayfada ikişer resim olmak üzere 32 resim bulunmaktadır. Her bir resmin altında ise açıklaması yer almaktadır. Puanlamada ise sayfada yer alan resimlerden doğru resmi gösterirse 1 puan yanlış resmi gösterirse 0 puan şeklinde yapılmış ve buna göre yorumlanmıştır.

Tablo-12: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği Kolmogorov-Smirnov Z Testi Sonuçları

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test	Resim Toplam puan
Kolmogorov-Smirnov Z	1,912
Asymp. Sig. (p)	0,001

*p<0.05

Normallik için yapılan Kolmogorov-Smirnov Z testi sonucu (p<0,05) Resim Toplam puanı normal dağılmadığı görülmüş ve Nan parametrik testler kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırma verilerinin yorumlanmasına ilişkin sonuçlar aşağıda açıklanmıştır. Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ve Purdue Okul Öncesi Çocuklar için Benlik Kavramı Ölçeğinin açıklamaları ayrı ayrı tablolaştırılarak açıklanmıştır.

4.1.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Bulgular

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği içerisinde bulunan alt boyutlara yapılan normallik testi Kolmogorov-Smirnov Z testi sonucunda; Temel Konuşma Becerileri, İleri Konuşma Becerileri, Grupla İş Yapma Becerileri, Sonuçları Kabul Etme Becerileri ile Bilişsel Beceriler alt boyutlarında normal dağılım göstermeyen sonuçlar ortaya çıkmıştır. Aşağıda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile değişkenler arasındaki etkileşime yönelik sonuçlar açıklanmıştır.

4.1.1.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-13:Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Cinsiyet	N	Ortalama	S.H.	Test testi	Sig. (p)
TEMEL SOSYAL BECERİLER	Kız	71	37,02	1,43	2,112	0,036
	Erkek	96	33,16	1,16		
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	Kız	71	11,97	0,59	2885,5	0,089
	Erkek	96	10,57	0,47		
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	Kız	71	11,71	0,64	2854,5	0,072
	Erkek	96	10,02	0,45		
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	Kız	71	13,35	0,61	2,052	0,042
	Erkek	96	11,69	0,52		
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	Kız	71	15,47	0,75	1,615	0,108
	Erkek	96	13,93	0,59		
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	Kız	71	18,12	1,00	2900,5	0,1
	Erkek	96	16,14	0,76		

DUYGUSAL BECERİLER	Kız	71	15,11	0,80	1,708	0,09
	Erkek	96	13,43	0,60		
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	Kız	71	14,38	0,64	2,142	0,034
	Erkek	96	12,76	0,44		
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	Kız	71	10,90	0,46	1,433	0,154
	Erkek	96	10,10	0,33		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	Kız	71	7,60	0,42	2926	0,115
	Erkek	96	6,71	0,30		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	Kız	71	11,94	0,55	1,333	0,184
	Erkek	96	11,01	0,43		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	Kız	71	10,64	0,61	3106,5	0,324
	Erkek	96	9,61	0,38		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, ölçekte yer alan alt boyutlar incelendiğinde temel sosyal beceriler, ilişkiyi başlatma becerileri, duygusal beceriler, kendini kontrol etme becerilerinde ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Tüm bu adı geçen alt boyutların maddelerine bakıldığında (Temel Sosyal Beceriler: kızlar-37,02 erkekler-33,16, İlişkiyi Başlatma Beceriler: kızlar-13,35 erkekler-11,69, Duygusal Beceriler: kızlar- 15,11 erkeler-13,43, Kendini Kontrol Etme Becerileri: kızlar 14,38 erkekler- 12,76) ise cinsiyet ile anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiş ve kızların lehine toplam puan ortalamasının erkeklere oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Yani kızlar erkeklere göre bu becerilere daha fazla sahiptirler.

4.1.2.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğun Yaşı Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-14: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Çocuk		Yaş
TEMEL SOSYAL BECERİLER	Pearson Korelasyon	-0,010
	Sig. (p)	0,903
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,117
	Sig. (p)	0,135
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	-0,076

	Sig. (p)	0,335
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,082
	Sig. (p)	0,297
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	Pearson Korelasyon	-0,015
	Sig. (p)	0,850
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,058
	Sig. (p)	0,461
DUYGUSAL BECERİLER	Pearson Korelasyon	0,262
	Sig. (p)	0,001
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,032
	Sig. (p)	0,683
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,156
	Sig. (p)	0,046
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	-0,136
	Sig. (p)	0,084
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,157
	Sig. (p)	0,045
BİLİŞSEL BECERİLERİ	Pearson Korelasyon	0,124
	Sig. (p)	0,114

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, çocuğun yaşı ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği arasındaki ilişkiye Pearson Korelasyon Testi yapılarak incelenmiştir. Alt boyutlardan duygusal beceriler, yönerge verme becerileri ve saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri diğer becerilere göre normal olmayan dağılım göstermişlerdir. Duygusal beceriler ile öğrencinin yaşı arasında pozitif yönde düşük bir korelasyon hesaplanmıştır. Buna göre denilebilir ki öğrencinin yaşı büyüdükçe duygusal beceriler de artmaktadır. Saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri ile öğrencinin yaşı arasındaki ilişkiye bakıldığında ise pozitif yönde düşük korelasyon bulunmuştur. Görülmüştür ki öğrencilerin yaşı büyüdükçe saldırganlıkla başa çıkma becerileri de artmaktadır. Yönerge verme becerileri incelendiğinde ise öğrencinin yaşı ile arasında pozitif yönde düşük korelasyon bulunmuştur. Yine bu durumda öğrencilerin yaşı büyüdükçe yönerge verme becerileri de artmaktadır.

4.1.3. Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-15: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Anne Eğitim Durumu	N	Ortalama	S.H.	Test testi	Sig. (p)
TEMEL SOSYAL BECERİLER	İlkokul	57	34,91	1,41	0,099	0,961
	Ortaokul	30	33,83	2,60		
	Lise	43	34,86	1,68		
	Üniversite	21	35,52	2,33		
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	İlkokul	57	10,29	0,58	7,91	0,048
	Ortaokul	30	10,40	1,00		
	Lise	43	12,62	0,71		
	Üniversite	21	12,33	0,97		
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	İlkokul	57	10,50	0,60	0,178	0,981
	Ortaokul	30	11,30	1,10		
	Lise	43	10,60	0,66		
	Üniversite	21	10,66	1,02		
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	İlkokul	57	11,54	0,67	1,993	0,118
	Ortaokul	30	11,73	1,12		
	Lise	43	13,65	0,66		
	Üniversite	21	13,66	1,02		
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	İlkokul	57	13,63	0,69	0,838	0,475
	Ortaokul	30	14,93	1,36		
	Lise	43	15,46	0,84		
	Üniversite	21	14,80	1,36		
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	İlkokul	57	15,87	0,94	2,683	0,443
	Ortaokul	30	17,73	1,64		
	Lise	43	18,34	1,23		
	Üniversite	21	16,47	1,64		
DUYGUSAL BECERİLER	İlkokul	57	12,92	0,67	2,737	0,046
	Ortaokul	30	13,33	1,44		
	Lise	43	16,02	0,95		
	Üniversite	21	15,61	1,02		
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	İlkokul	57	13,49	0,49	0,163	0,921
	Ortaokul	30	13,03	1,15		

	Lise	43	13,55	0,70		
	Üniversite	21	13,95	1,02		
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	İlkokul	57	10,14	0,43		
	Ortaokul	30	10,26	0,79	0,737	0,531
	Lise	43	11,13	0,53		
	Üniversite	21	10,76	0,63		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	İlkokul	57	7,50	0,42		
	Ortaokul	30	7,16	0,66	3,276	0,351
	Lise	43	6,44	0,52		
	Üniversite	21	6,85	0,64		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	İlkokul	57	11,14	0,57		
	Ortaokul	30	10,83	0,93	0,798	0,497
	Lise	43	12,13	0,64		
	Üniversite	21	12,14	0,85		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	İlkokul	57	10,00	0,52		
	Ortaokul	30	10,40	0,97	0,208	0,976
	Lise	43	9,90	0,64		
	Üniversite	21	9,95	1,03		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutları ile anne eğitim durumu arasındaki ilişki incelendiğinde temel konuşma becerileri ve duygusal becerilerde anlamlı bir farklılık ($p<0,05$) görülmektedir. Tüm bu adı geçen alt boyut maddelerine bakıldığında Temel Konuşma Becerileri için lise ve üniversite mezunu annelerin ilkokul ve ortaokul mezunu olan annelere oranla ortalama puanlarının daha yüksek çıktığı görülmüştür. Buna göre annesi lise ve üniversite mezunu olan çocuklar ilkokul ve ortaokul mezunu anneye sahip çocuklara göre temel konuşma becerilerinde daha yüksek puanlar almışlardır. Duygusal beceriler alt ölçeği incelendiğinde ise yine lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin çocuklarına göre daha yüksek becerilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer ölçekler ile arasından anlamlı fark olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

4.1.4.Sosyal Beceri Değerlendirme leği ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-16:Sosyal Beceri Değerlendirme leği ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Baba Eğitim Durumu	N	Ortalama	S.H.	Test testi	Sig. (p)
TEMEL SOSYAL BECERİLER	İlkokul	34	35,61	2,06	0,377	0,77
	Ortaokul	21	33,28	2,94		
	Lise	61	35,72	1,43		
	Üniversite	42	33,92	1,68		
TEMEL KONUşMA BECERİLERİ	İlkokul	34	10,35	0,76	6,613	0,085
	Ortaokul	21	9,42	1,22		
	Lise	61	11,6	0,59		
	Üniversite	42	12,19	0,72		
İLERİ KONUşMA BECERİLERİ	İlkokul	34	10,52	0,82	1,656	0,647
	Ortaokul	21	10,57	1,22		
	Lise	61	11,03	0,60		
	Üniversite	42	10,28	0,69		
İLİşKİYİ BAşLATMA BECERİLERİ	İlkokul	34	11,91	0,97	2,55	0,058
	Ortaokul	21	9,85	1,27		
	Lise	61	13,14	0,63		
	Üniversite	42	13,14	0,69		
İLİşKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	İlkokul	34	14,50	0,98	0,791	0,501
	Ortaokul	21	13,00	1,57		
	Lise	61	15,32	0,76		
	Üniversite	42	14,52	0,88		
GRUPLA İş YAPMA BECERİLERİ	İlkokul	34	16,52	1,30	5,471	0,14
	Ortaokul	21	14,80	2,04		

	Lise	61	18,32	0,98		
	Üniversite	42	16,64	1,18		
DUYGUSAL BECERİLER	İlkokul	34	12,61b	0,93		
	Ortaokul	21	11,71a,b	1,68	3,036	0,031
	Lise	61	14,93a,b	0,85		
	Üniversite	42	15,66a	0,70		
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	İlkokul	34	13,67	0,73		
	Ortaokul	21	13,00	1,46	0,122	0,947
	Lise	61	13,72	0,61		
	Üniversite	42	13,52	0,66		
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	İlkokul	34	10,35a,b	0,54		
	Ortaokul	21	8,57b	1,01	2,775	0,043
	Lise	61	10,96a	0,46		
	Üniversite	42	10,97a	0,42		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	İlkokul	34	8,32	0,57		
	Ortaokul	21	6,85	0,84	6,587	0,086
	Lise	61	7,06	0,42		
	Üniversite	42	6,38	0,42		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	İlkokul	34	11,00	0,84		
	Ortaokul	21	10,00	1,09	1,281	0,283
	Lise	61	11,80	0,55		
	Üniversite	42	12,09	0,59		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	İlkokul	34	10,20	0,59		
	Ortaokul	21	10,42	1,25	1,998	0,573
	Lise	61	10,01	0,59		
	Üniversite	42	9,88	0,64		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutları ile anne eğitim durumu arasındaki ilişki

incelendiğinde duygusal becerilerde ve saldırgan davranışlarla başa çıkma becerilerinde anlamlı bir fark ($p<0,05$) görülmektedir. Tüm bu adı geçen alt boyut maddelerine bakıldığında Duygusal Beceriler için üniversite mezunu babaların ortaokul ve lise mezunu olan babalara oranla ortalama puanlarının daha yüksek çıktığı görülmüştür. Buna göre babası üniversite mezunu olan çocuklar ortaokul ve lise mezunu babaya sahip çocuklara göre duygusal becerilerde daha yüksek puanlar almışlardır. Saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri alt ölçeği incelendiğinde ise lise ve üniversite mezunu babaların ortalama puanlarının neredeyse aynı olduğu görülmüştür. Lise ve üniversite mezunu babaya sahip çocukların ilkökul mezunu babaya sahip çocuklara göre daha yüksek becerilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer ölçekler ile arasından anlamlı fark olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir.

4.1.5.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğun Kardeş Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-17: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Kardeş Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Kardeş Sayısı	N	Ort.	S.H.	Test değeri	Sig. (p)
TEMEL SOSYAL BECERİLER	Hiç kardeş yok	12	35,25	2,82	0,398	0,850
	1 kardeş	37	35,75	1,94		
	2 kardeş	54	34,01	1,64		
	3 kardeş	39	32,76	1,81		
	4 kardeş	13	36,69	3,82		
	5 kardeş ve üzeri	7	36,14	3,76		
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	11,33	0,92	1,014	0,411
	1 kardeş	37	12,13	0,71		
	2 kardeş	54	10,87	0,63		
	3 kardeş	39	9,92	0,89		
	4 kardeş	13	12,15	1,43		
	5 kardeş ve üzeri	7	12,00	1,83		

İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	10,50	1,15	0,742	0,593
	1 kardeş	37	11,27	0,78		
	2 kardeş	54	10,44	0,67		
	3 kardeş	39	9,84	0,71		
	4 kardeş	13	11,46	1,41		
	5 kardeş ve üzeri	7	13,00	2,96		
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	12,16	1,04	1,380	0,235
	1 kardeş	37	13,67	0,81		
	2 kardeş	54	12,46	0,66		
	3 kardeş	39	10,87	0,86		
	4 kardeş	13	11,23	1,60		
	5 kardeş ve üzeri	7	13,42	1,87		
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	Hiç kardeş yok	12	14,25	1,50	1,080	0,373
	1 kardeş	37	15,70	1,04		
	2 kardeş	54	14,64	0,84		
	3 kardeş	39	12,94	0,83		
	4 kardeş	13	13,61	1,65		
	5 kardeş ve üzeri	7	16,71	2,80		
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	17,33	1,93	0,986	0,428
	1 kardeş	37	18,27	1,34		
	2 kardeş	54	16,92	1,07		
	3 kardeş	39	15,20	1,12		
	4 kardeş	13	15,00	1,81		
	5 kardeş ve üzeri	7	20,00	4,30		
DUYGUSAL BECERİLER	Hiç kardeş yok	12	14,66	1,21	0,177	0,971
	1 kardeş	37	14,86	0,94		
	2 kardeş	54	14,00	0,85		
	3 kardeş	39	13,66	1,09		
	4 kardeş	13	14,76	2,39		
	5 kardeş ve üzeri	7	14,14	2,22		

KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	13,58	1,25	0,530	0,753
	1 kardeş	37	14,29	0,75		
	2 kardeş	54	13,09	0,70		
	3 kardeş	39	12,74	0,75		
	4 kardeş	13	14,38	1,46		
	5 kardeş ve üzeri	7	13,28	2,26		
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	10,75	0,86	0,890	0,489
	1 kardeş	37	11,40	0,48		
	2 kardeş	54	10,40	0,52		
	3 kardeş	39	9,94	0,60		
	4 kardeş	13	9,61	0,98		
	5 kardeş ve üzeri	7	9,85	1,51		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	5,91	0,67	0,546	0,741
	1 kardeş	37	7,40	0,57		
	2 kardeş	54	7,18	0,44		
	3 kardeş	39	6,69	0,55		
	4 kardeş	13	7,30	0,64		
	5 kardeş ve üzeri	7	7,57	1,08		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	11,16	0,98	0,706	0,620
	1 kardeş	37	12,27	0,70		
	2 kardeş	54	11,48	0,61		
	3 kardeş	39	10,43	0,68		
	4 kardeş	13	10,84	1,48		
	5 kardeş ve üzeri	7	11,71	1,93		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	Hiç kardeş yok	12	8,08	0,46	2,056	0,074
	1 kardeş	37	11,78	0,76		
	2 kardeş	54	9,77	0,65		
	3 kardeş	39	9,12	0,60		
	4 kardeş	13	10,15	1,34		
	5 kardeş ve üzeri	7	10,57	1,61		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, çocuğun kardeş sayısı ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarının tamamında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki öğrencilerin kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında herhangi bir etkileşim söz konusu değildir.

4.1.6.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-18: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Kaçınıcı Çocuk	N	Ort.	S.H.	Test değeri	Sig. (p)
TEMEL SOSYAL BECERİLER	1. Çocuk	50	34,34	1,50	0,969	0,409
	2. Çocuk	66	34,56	1,49		
	3. Çocuk	34	33,88	2,00		
	4. Çocuk ve üzeri	14	39,92	4,01		
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	1. Çocuk	50	10,40	0,59	0,929	0,428
	2. Çocuk	66	11,22	0,61		
	3. Çocuk	34	11,47	0,88		
	4. Çocuk ve üzeri	14	12,71	1,55		
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	1. Çocuk	50	10,04	0,58	0,600	0,616
	2. Çocuk	66	10,96	0,60		
	3. Çocuk	34	11,41	0,97		
	4. Çocuk ve üzeri	14	11,14	1,66		
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	1. Çocuk	50	11,90	0,63	0,427	0,734
	2. Çocuk	66	12,60	0,66		
	3. Çocuk	34	12,52	1,01		
	4. Çocuk ve üzeri	14	13,57	1,29		
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	1. Çocuk	50	13,98	0,80	0,384	0,765
	2. Çocuk	66	14,86	0,76		
	3. Çocuk	34	14,64	1,11		
	4. Çocuk ve üzeri	14	15,78	1,72		
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	1. Çocuk	50	16,34	1,05	0,235	0,872

	2. Çocuk	66	17,33	1,01		
	3. Çocuk	34	16,97	1,38		
	4. Çocuk ve üzeri	14	18,07	2,30		
DUYGUSAL BECERİLER	1. Çocuk	50	13,40	0,78		
	2. Çocuk	66	13,71	0,79		
	3. Çocuk	34	15,35	1,12	1,223	0,303
	4. Çocuk ve üzeri	14	16,14	2,02		
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	1. Çocuk	50	13,52	0,59		
	2. Çocuk	66	13,21	0,65		
	3. Çocuk	34	13,20	0,76	0,689	0,560
	4. Çocuk ve üzeri	14	15,21	1,59		
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	1. Çocuk	50	9,96	0,43		
	2. Çocuk	66	10,66	0,47		
	3. Çocuk	34	10,88	0,64	0,564	0,639
	4. Çocuk ve üzeri	14	10,35	0,88		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	1. Çocuk	50	6,72	0,43		
	2. Çocuk	66	7,28	0,42		
	3. Çocuk	34	6,88	0,55	0,826	0,481
	4. Çocuk ve üzeri	14	8,14	0,76		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	1. Çocuk	50	10,98	0,57		
	2. Çocuk	66	11,57	0,56		
	3. Çocuk	34	11,26	0,76	0,724	0,539
	4. Çocuk ve üzeri	14	12,92	1,44		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	1. Çocuk	50	9,20	0,48		
	2. Çocuk	66	10,34	0,59		
	3. Çocuk	34	10,38	0,80	0,895	0,445
	4. Çocuk ve üzeri	14	10,78	1,32		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda, çocuğun ailede kaçınıcı çocuk olduğu ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarının tamamında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki

öğrencilerin kaçınıcı çocuk olduğu ile sosyal beceri düzeyleri arasında herhangi bir etkileşim söz konusu değildir.

4.1.7.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Ailenin Gelir Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-19: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Ailenin Gelir Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Gelir Durumu	N	Ortalama	S.H.	Test testi	Sig. (p)
TEMEL SOSYAL BECERİLER	0-1500	65	35,23	1,55	0,581	0,56
	1500-3000	74	34,89	1,32		
	3000 ve üzeri	25	32,32	2,18		
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	0-1500	65	10,73	0,60	0,592	0,744
	1500-3000	74	11,47	0,57		
	3000 ve üzeri	25	11,24	0,95		
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	0-1500	65	10,89	0,63	0,915	0,633
	1500-3000	74	10,90	0,56		
	3000 ve üzeri	25	9,56	0,94		
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	0-1500	65	11,86	0,69	0,545	0,581
	1500-3000	74	12,78	0,58		
	3000 ve üzeri	25	12,24	0,93		
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	0-1500	65	14,40	0,79	0,454	0,636
	1500-3000	74	14,85	0,68		
	3000 ve üzeri	25	13,52	1,18		
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	0-1500	65	16,76	1,05	1,899	0,387
	1500-3000	74	17,52	0,87		
	3000 ve üzeri	25	15,24	1,56		
DUYGUSAL BECERİLER	0-1500	65	13,23	0,86	1,402	0,249
	1500-3000	74	14,95	0,68		
	3000 ve üzeri	25	13,56	1,10		
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	0-1500	65	13,10	0,63	0,346	0,708
	1500-3000	74	13,68	0,54		
	3000 ve üzeri	25	12,96	0,89		
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	0-1500	65	10,07	0,49	0,635	0,531
	1500-3000	74	10,60	0,40		
	3000 ve üzeri	25	10,92	0,57		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	0-1500	65	7,06	0,42	1,601	0,449
	1500-3000	74	7,29	0,38		

	3000 ve üzeri	25	6,16	0,48		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	0-1500	65	10,92	0,62		
	1500-3000	74	11,60	0,46	0,538	0,585
	3000 ve üzeri	25	11,80	0,88		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	0-1500	65	10,12	0,60		
	1500-3000	74	9,89	0,46	0,454	0,797
	3000 ve üzeri	25	9,68	0,80		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda ailenin gelir durumu ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarının tamamında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki ailenin gelir durumu çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkili değildir denilebilir.

4.1.8.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Ailede Başka Engelli Olup Olmadığı Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-20:Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Ailede Başka Engelli Birey Olup Olmadığı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Ailede başka engelli birey var mı?	N	Ortalama	S.H.	Test testi	Sig. (p)					
							TEMEL SOSYAL BECERİLER	Evet	18	35,55	3,24
	Hayır	147	34,72	0,96	TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	Evet	18	11,77	0,98	1174	0,434
	Hayır	147	11,10	0,40	İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ	Evet	18	10,88	1,05		
	Hayır	147	10,76	0,41	İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	Evet	18	12,66	1,12	0,188	0,851
	Hayır	147	12,42	0,43	İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	Evet	18	13,94	1,39		
	Hayır	147	14,70	0,51	GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	Evet	18	17,22	1,94	1306	0,929
	Hayır	147	17,00	0,65	DUYGUSAL BECERİLER	Evet	18	14,00	1,41		
	Hayır	147	14,17	0,52	KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	Evet	18	14,22	1,16	0,685	0,494
	Hayır	147	13,38	0,40	SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA	Evet	18	10,88	0,69		

ÇIKMA BECERİLERİ	Hayır	147	10,40	0,30		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	Evet	18	7,44	0,69	1200	0,515
	Hayır	147	7,06	0,27		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	Evet	18	11,22	1,04	-0,226	0,822
	Hayır	147	11,47	0,37		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	Evet	18	10,22	0,92	1253,5	0,714
	Hayır	147	10,02	0,37		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, ailede başka engelli birey olup olmaması ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarının tamamında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki ailede başka engelli olup olmaması çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkili değildir denilebilir.

4.1.9.Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğun Aldığı Okul Öncesi Eğitim Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-21:Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile Çocuğun Aldığı Okul Öncesi Eğitim Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

	Aldığı okul Öncesi Eğitim		N	Ort.	S.H.	Test değeri	Sig. (p)
	Eğitim alan	Eğitim almayan					
TEMEL SOSYAL BECERİLER	Eğitim alan	94	35,18	1,24	0,462	0,645	
	Eğitim almayan	73	34,32	1,34			
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ	Eğitim alan	94	11,07	0,52	-0,281	0,779	
	Eğitim almayan	73	11,28	0,53			
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	Eğitim alan	94	11,08	0,55	1,010	0,314	
	Eğitim almayan	73	10,30	0,50			
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ	Eğitim alan	94	12,39	0,58	-0,021	0,983	
	Eğitim almayan	73	12,41	0,54			
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER	Eğitim alan	94	14,65	0,66	0,159	0,874	
	Eğitim almayan	73	14,50	0,66			
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ	Eğitim alan	94	17,09	0,89	0,198	0,843	
	Eğitim almayan	73	16,84	0,82			
DUYGUSAL BECERİLER	Eğitim alan	94	13,74	0,64	-0,942	0,348	
	Eğitim almayan	73	14,67	0,73			
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ	Eğitim alan	94	13,10	0,50	-1,030	0,305	
	Eğitim almayan	73	13,89	0,57			

SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ	Eğitim alan	94	10,41	0,38	-0,116	0,908
	Eğitim almayan	73	10,47	0,39		
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ	Eğitim alan	94	7,00	0,34	-0,429	0,669
	Eğitim almayan	73	7,21	0,37		
YÖNERGE VERME BECERİLERİ	Eğitim alan	94	11,80	0,47	1,316	0,190
	Eğitim almayan	73	10,89	0,50		
BİLİŞSEL BECERİLERİ	Eğitim alan	94	10,45	0,49	1,337	0,183
	Eğitim almayan	73	9,53	0,45		

*p<0.05

Öğretmenlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, kaynaştırma öğrencisinin aldığı okul öncesi eğitimin ile Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarının tamamında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki öğrencilerin okul öncesi eğitim alıp almaması sosyal beceri düzeylerini etkilememektedir.

4.2.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğine İlişkin Bulgular

Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği'ne Kolmogorov-Smirnov Z testi yapılmış ve bu ölçek maddeleri kendi içinde normal olmayan dağılım göstermiştir (Asymp. Sig. (p)= 0.001 < 0.05).

Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nde yer alan resim toplam puanlar öğrencinin cinsiyeti, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, gelir durumu, ailede başka engelli birey olup olmasına göre incelenmiştir.

4.2.1.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-22: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Cinsiyet	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)

Kız	71	11,54	0,49	3161,000	0,421
Erkek	96	11,09	0,40		

*p<0.05

Cinsiyet ile Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği değerlendirmesinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki cinsiyetin kız ya da erkek olması Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği etkilememektedir.

4.2.2. Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Öğrencinin Yaş Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-23: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Öğrencinin Yaş Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

Purdue Benlik Kavramı Ölçeği	Öğrencinin Yaşı
Resim toplam puan	Pearson Korelasyon -0,218
	Sig. (p) 0,005

*p<0.05

Yaş ile Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği değerlendirmesinde anlamlı bir ilişki ($p<0,05$) olduğu görülmektedir. Buna bakılarak söylenebilir ki yaş; Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği i ($r=-0,218$) negatif yönde düşük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

4.2.3. Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-24: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Anne Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Anne Eğitim Durumu	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)

İlkokul	57	11,9	0,53		
Ortaokul	30	11,5	0,79		
Lise	43	10,3	0,60	7,347	0,062
Üniversite	21	10,0	0,89		

*p<0.05

Anne eğitimi ile Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği arasında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Araştırma veri analizlerine bakıldığında ise ortalama puanların birbirine yakın olduğu görülür. Bu sonuca göre denilebilir ki öğrencilerin annelerinin eğitim durumu ne olursa Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğini puanını değiştirmemektedir.

4.2.4. Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-25: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Baba Eğitim Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Baba Eğitim Durumu	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)
İlkokul	34	12,9	0,68		
Ortaokul	21	11,38	0,86		
Lise	61	11,19	0,48	15,149	0,002
Üniversite	42	9,76	0,64		

*p<0.05

Baba eğitimi ile Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği arasında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Araştırma veri analizlerine bakıldığında ise ortalama puanların birbirine yakın olduğu görülür. Bu sonuca göre denilebilir ki öğrencilerin babalarının eğitim durumu ne olursa Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğini puanını değiştirmemektedir.

4.2.5.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Kardeş Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-26: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Kardeş Sayısı Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Kaç kardeşi var?	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)
Hiç kardeş yok	12	10,91	0,99		
1 kardeş	37	11,56	0,63		
2 kardeş	54	10,90	0,54	2,561	0,029
3 kardeş	39	10,35	0,72		
4 kardeş	13	12,92	0,98		
5 ve üzeri kardeş	7	15,42	0,29		

* $p<0,05$

Öğrencinin kardeş sayısı ile Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği'ni arasında anlamlı bir fark ($p<0,05$) olduğu görülmektedir. Yani öğrencilerin kaç kardeş olduğu benlik gelişimlerini etkilemektedir. Kardeş sayısının fazla olması Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği puanını arttırmaktadır.

4.2.6. Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-27: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Kaçınıcı Çocuk Olduğu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Kaçınıcı çocuk olduğu	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)
1.çocuk	50	10,82	0,55		
2.çocuk	66	11,22	0,53		
3.çocuk	34	11,38	0,65	0,467	0,853
4.çocuk ve üzeri	14	12,78	1,11		

*p<0.05

Bir diğer durum olan Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin öğrencilerin benlik kavramları ile öğrencinin ailede kaçınıcı çocuk olduğu değerlendirilmesinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Araştırma verilerine bakıldığında ise ortalama puanların birbirine yakın olduğu görülür. Bu yüzden de öğrencilerin ailenin kaçınıcı çocuk oluşunun çocukların benlik kavramları üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı söylenebilir.

4.2.7.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Ailenin Aylık Gelir Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-28: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Ailenin Gelir Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Gelir Durumu	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)

0-1500	65	11,43	0,50	0,995	0,608
1500-3000	74	11,32	0,47		
3000 ve üzeri	25	10,64	0,84		

*p<0.05

Bir diğer durum olan Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin öğrencilerin benlik kavramları ile ailenin gelir durumu değişkeninin değerlendirilmesinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Araştırma verilerine bakıldığında ise ortalama puanların birbirine oldukça yakın olduğu görülür. Öğrencilerin ailelerinin aylık toplam geliri benlik gelişimlerini etkilememektedir.

4.2.8.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Ailede Başka Engelli Olup Olmama Durumu Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-29: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Ailede Başka Engelli Olup Olmama Durumu Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Ailede başka engelli var mı?	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)
Evet	18	12,27	0,93	1084,500	0,210
Hayır	147	11,15	0,33		

*p<0.05

Bir diğer durum olan Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin öğrencilerin benlik kavramları ile Ailede Başka Engelli Olup Olmama Durumu değişkeninin değerlendirilmesinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı

görülmektedir. Araştırma verilerine bakıldığında ise ortalama puanların birbirine oldukça yakın olduğu görülür. Ailede Başka Engelli Olup Olmama Durumu benlik gelişimlerini etkilememektedir.

4.2.9.Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Aldığı Okul Öncesi Eğitimi Değişkeni Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Tablo-30: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile Aldığı Okul Öncesi Eğitimi Değişkeni Arasındaki İlişki Tablosu

RESİM TOPLAM PUAN					
Aldığı Okul Öncesi Eğitim	N	Ortalama	S.H.	Test değeri	Sig.(p)
Alan	94	11,81	0,82	1,846	0,067
Almayan	73	10,63	0,50		

*p<0.05

Burada Purdue Okul Öncesi Çocukları İçin Benlik Kavramı Ölçeği ile okulöncesi eğitim alma değişkeninin değerlendirilmesinde anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı görülmektedir. Araştırma verilerine bakıldığında ise ortalama puanların birbirine oldukça yakın olduğu görülür. Öğrencilerin herhangi bir kurumda okul öncesi eğitim almaları benlik gelişimlerini etkilememektedir.

BÖLÜM V

5.TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerinin çözümüne yönelik elde edilen bulgular, literatürde yapılan çalışmaların sonuçları dikkate alınarak tartışılmıştır.

Yapılan bu çalışmada cinsiyet değişkenine ilişkin sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin sosyal becerileri üzerinde özellikle Temel Sosyal Beceriler, İlişkiyi Başlatma Becerileri, Duygusal Beceriler ve Kendini Kontrol Etme Becerileri alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Temel Sosyal Beceriler alt boyutunda kızlar 37.02, erkekler 33,16 puan almışlardır. Buradan bakıldığında temel sosyal becerilerde kızlar lehine sonuçlar ortaya çıkmıştır. Yani kızların temel sosyal becerileri erkeklere göre daha gelişmiştir. İlişkiyi Başlatma becerilerine bakıldığında ise; kızların erkeklerden daha yüksek aldığı görülmektedir. Buradan çıkan sonuca göre kızların İlişkiyi Başlatma Becerileri erkeklere göre daha fazladır. Duygusal Beceriler ve Kendini Kontrol Etme Becerileri incelendiğinde de kızların aldığı toplam puanların erkeklerden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırma bulgularını destekleyen çalışmalardan McClelland, Marrison ve Holmes (2004)'un anaokuluna devam eden 540 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada sosyal beceri düzeylerinin sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Yapılan bu araştırmada da sosyal becerilerin cinsiyet özelliklerine göre farklılaştığı görülmüştür.

Vural ve Kocabaş (2012), ilköğretim 1. Sınıfa devam eden öğrencilerin sosyal becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada tıpkı bu çalışmada olduğu gibi Akçamete ve Avcıoğlu (2005) tarafından hazırlanan Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (7-12 yaş) kullanılmıştır. Araştırmada ilköğretim 1.sınıfa devam eden 175 öğrenci ile çalışılmıştır. Her iki araştırmanın karşılaştırmalı sonuçları şu şekilde açıklanabilir. Her iki araştırmada da ortak olan cinsiyet değişkenine bakıldığında her iki çalışmada da kızların lehine sonuçlar elde edildiği görülür. Bu araştırmada Temel Sosyal Beceriler, İlişkiyi Başlatma Becerileri, Kendini Kontrol Etme Becerileri alt boyutlarında kızların yüksek puanlar aldığı

gözlenirken Vural ve Kocabaş'ın araştırmasında sadece Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma alt boyutunda farklılık göze çarpmaktadır.

Kapkıran, İvrendi ve Adak (2006), çalışmalarında benzer sonuçlar bulmuşlardır. Yapılan araştırmada; sosyal beceri, iletişim ve uyum alt boyutlarında farklılık saptanmıştır. Yine bu araştırma sonucunda da kızların erkeklerden daha düşük uyum puanına sahip olduğu kaydedilmiştir.

Ayral ve diğerleri (2013) yaptıkları çalışmalarında kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerini araştırmışlardır. Çalışma incelendiğinde sosyal kabulü etkileyen değişkenlerden bazılarının bizim araştırmamızda da incelendiği görülmüştür. Buradan yola çıkarak şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: Cinsiyet değişkeni ele alındığında Ayral ve arkadaşları kızların sosyal kabul puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tarafımızca hazırlanan verilere bakıldığında orada da kızların sosyal beceri ölçeğinde aldıkları puanların erkeklere oranla daha yüksek olduğu ortadadır. Bu da Ayral ve arkadaşlarının çalışma verilerinin bizim çalışmamızla örtüştüğünü ve çalışmamızı desteklediğini gösterir.

Sülün (2012), çalışmasında özel eğitim sınıfına devam eden ve kaynaştırma eğitimi alarak normal sınıfa devam eden özel gereksinimli öğrencilerin sosyal becerilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Tarafımızca yapılan araştırmanın aksine burada özel gereksinimi olan iki grubun sosyal becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır.

Kaçak ve Tepeli (2002)' ye göre; cinsiyetin 4-5 yaş çocukların işbirliği ve sosyal ilişkilerine yönelik davranışları etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre kızların işbirliği ve sosyal ilişkilerine yönelik davranış puanları erkeklerden daha yüksektir. Bu da mevcut araştırma verilerini desteklemektedir.

Bir diğer çalışma ise; Gülay (2004)'in korunmaya muhtaç ve ailesiyle yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelemek amacıyla yaptığı araştırmadır. Fakat burada ulaşılan verilerin aksine cinsiyet değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. Erbay (2008)'in yaptığı araştırma sonucunda okul öncesi eğitim alan 1. Sınıf öğrencilerinin sosyal becerileri, cinsiyet durumuna göre

farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu da verilerimizle örtüşmeyen bir sonuç olarak görülür. Yine Karadağ (2008) Adana ilinde eğitilebilir zihin engelli çocukların sosyal gelişim özelliklerinin çeşitli değişkenler açısından değişip değişmediğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda gelişim özelliklerinden cinsiyet faktörüne bakıldığında iki grup arasında yakın bir oran görülmüştür. Bu da yapılan araştırmanın aksine sonuçlar ortaya çıkardığını göstermektedir.

Atılğan (2001), okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin farklı değişkenler açısından sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması amacıyla bir çalışma yapmıştır. Araştırma tarama modelinde olup, örneklem grubunu Konya ilindeki ilköğretim okullarına devam eden 251 çocuk oluşturmaktadır. Öğrencilerin sosyal beceri özelliklerini belirlemede Sosyal Beceri Özellikleri listesinden yararlanılmıştır. Araştırmadan cinsiyet değişkenine ilişkin şu sonuç elde edilmiştir: Cinsiyet değişkeni ile öğrencilerin bireysel ve sosyal beceri özellikleri arasından anlamlı bir farkın olduğu sonucudur ve benzer veriler elde edildiği görülür.

Dervişoğlu Mavi (2007), okul öncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi amacıyla yaptığı araştırmanın örneklem grubunu özel ve resmi anaokulları ile ilköğretim okullarına bağlı anasınıflarında eğitim gören 6 yaş grubu 106' sını kız, 94'ü erkek toplam 200 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda; şu veriler elde edilerek karşılaştırılmıştır. Kızların erkeklere oranla daha yüksek sosyal beceri bölümü puanı aldıkları görülürken erkek öğrencilerin özellikle problem davranış bölümünde kızlara oranla daha yüksek puanlar elde ettikleri gözle çarpılmaktadır. Kız çocukların sosyal açıdan daha yüksek puan aldığı bu araştırmada da ortaya çıkan benzer bir sonuçtur. Bunun sebebi toplumumuzun kız ve erkek çocuklarına farklı roller biçmesiyle ilgili olabilir. Erkekler daha hareketli iken kızlar daha uysal ve girişken roller sergiler. Bu durum da sosyal gelişimlerinde kızların lehine sonuçlar ortaya çıkarmış olabilir.

Buna karşın Yılmaz (2016)'a göre; çocukların cinsiyet değişkenlerinin sosyal problem çözme becerileri üzerinde anlamlı bir farklılığı bulunmamaktadır. Yine Yenidede (2018)'e göre de elde edilen bulgular cinsiyetin sosyal problem çözme

becerileri üzerinde bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu iki çalışma da araştırma verileriyle örtüşmemektedir.

Bir başka değişken olan yaşa bakıldığında da özellikle Duygusal Beceriler Yönerge Verme Becerileri ve Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerilerinde pozitif yönde düşük kolerasyon olduğu ortaya çıkmıştır. Yani denilebilir ki; çocuğun yaşı büyüdükçe sosyal becerilerde de artış görülür. Bunun yanı sıra benzer bir çalışma da Karadağ (2008) tarafından yapılmıştır. Buna göre; Adana ilinde eğitilebilir zihin engelli çocukların sosyal gelişim özelliklerinin çeşitli değişkenler açısından değişip değişmediğine bakıldığı araştırmada yaş değişkeni incelendiğinde 6-12 yaş aralığındaki çocuklarda sosyal becerilerinin daha küçük yaşta çocuklara göre yüksek olduğu görülmüştür. Erbay (2008)'in yaptığı araştırma sonucunda ise okul öncesi eğitime başlama yaşına göre sosyal beceriler farklılaşmaktadır. Erbay (2008)'in bu araştırması ile benzer sonuçlar araştırmamızda da görülür.

Tüy (1999)'ün yaptığı araştırmada, 3-4 yaş çocuklarının sosyal bağımsızlık, sosyal etkileşim ve sosyal işbirliği puanlarının 5-6 yaş çocuklarının puanlarına göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, yaş büyüdükçe sosyal bağımsızlığın, sosyal etkileşimin ve sosyal işbirliğinin arttığını göstermektedir ve araştırma verilerini desteklemektedir. Diğer bir benzer çalışmada ise; Kapıkıran ve diğerleri (2006), yaptıkları araştırmada, yaş değişkeninin sosyal beceriler üzerine etkisini incelemişlerdir. Araştırmada öğretmen görüşlerine dayalı olarak, 4 yaşındaki çocukların 5 yaşındaki çocuklardan daha çok beceri yetersizliği gösterdikleri ortaya konulmuştur.

Ayral ve diğerleri (2013)'nin yaptıkları çalışmalarında yaş değişkenine bakıldığında; tarafımızca yaptığımız çalışmamızda yaş arttıkça öğrencilerin ölçek sorularından aldıkları puanların arttığı sonucuna ulaşılmasına rağmen burada öğrencilerin yaşları büyüdükçe sosyal kabul puanlarını düştüğü görülür. Bu da iki çalışmanın yaş değişkeninin birbirini desteklemediğini göstermektedir.

Koçak ve Tepeli (2004) yaptıkları çalışmada, 4-5 yaş çocuklarının işbirliği ve sosyal ilişkileri ile ilgili davranışlarının farklı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma bulgularına göre 5 yaşındaki çocukların işbirliği ve sosyal ilişkiler puan ortalamaları 4 yaşındaki çocuklardan daha yüksektir. Bu da yapılan bu araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Yaş küçüldükçe sosyal becerilerin de görülme sıklığının azalması küçük yaş grubunun benmerkezci düşünmeye sahip olmasıyla açıklanabilir. Yaş büyüyüp benmerkezcilik yerini empatik düşünmeye bıraktıkça sosyal gelişim seviyesinde de artış olması beklenir.

Diğer incelenen değişken ise anne-baba eğitim durumu değişkenidir. Alanyazında yapılan çalışmaların anne ve baba eğitim düzeyini farklı ele almayı çoğu çalışmada “veli eğitim durumu” şeklinde karışık olarak incelediği görülmüştür. Yaptığımız çalışmada ise bu değişkenler ayrı ayrı incelenmiştir. Anne eğitim durumunun sosyal beceriler üzerindeki etkisine bakıldığında Temel Konuşma Becerileri alt ölçeğinde lise (12.62) ve üniversite (12.33) mezunu annelerin ilkököl (10.29) ve ortaokul (10.40) mezunu annelere göre daha yüksek puan aldıkları görülür. Yani annelerin eğitim durumu arttıkça çocukların Temel Konuşma Becerileri de artmaktadır. Duygusal Becerilere bakıldığında da anne eğitim durumu arttıkça çocuğun sosyal beceri düzeyinin de arttığı görülür. Baba eğitim durumuna bakıldığında ise; bu değişkenin çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkili olduğu görülür. Özellikle Duygusal Becerilere bakıldığında üniversite mezunu babası olan çocuklar 15.66 alırken ilkököl mezunu olan çocuklar 12.61 puan almıştır. Yani baba eğitim durumu arttıkça çocuğun sosyal becerilerinde de artış olduğu görülmektedir.

Ayral ve diğerleri (2013) yaptıkları çalışmalarında kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerini etkileyen anne eğitim durumuna bakıldığında çalışmamızda annesi lise ve üniversite mezunu olan çocuklar sosyal beceri puanları olarak ilkököl ve ortaokul mezunu anneye sahip çocuklara göre daha avantajlıdır. Yine diğer çalışmaya bakıldığında da görülür ki annesi lise ve üniversite mezunu olan çocukların sosyal kabulleri daha düşük eğitim seviyesinde anneye sahip olan çocuklara göre daha yüksektir. Baba eğitimine bakıldığında ise durum biraz farklıdır. Hazırladığımız bu çalışmada babası lise ve üniversite mezunu olan çocuklar diğer ilkököl ve ortaokul mezunu babaya sahip çocuklardan daha sosyal olduğu görülür. Fakat Ayral ve arkadaşlarının çalışmasında babası lise mezunu olan çocuklar hem

ilköğretim hem de üniversite mezunu babaya sahip olan çocuklardan daha yüksek sosyal kabul puanı almışlardır. Bu da araştırmamızı desteklemeyen sonuçlar elde edildiğini göstermektedir.

Dervişoğlu Mavi (2007)'nin araştırmasında anne – baba eğitim düzeyi yükseldikçe sosyal becerilerinin yüksek olduğu problem davranışlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşmış olması da mevcut araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Vural ve Kocabaş (2012), ilköğretim 1. Sınıfa devam eden öğrencilerin sosyal becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelerken anne ve baba eğitim durumunu da incelenmiştir. Anne eğitim durumu değişkenine bakıldığında ise; araştırmamızda Temel Konuşma Becerileri ile Duygusal Beceriler alt boyutlarında farklılık ortaya çıkmıştır. Diğer çalışma verilerine bakıldığında ise; Temel Konuşma Becerileri, İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri, Yönerge Verme ve Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri alt boyutlarında gruplar arasında fark görülür. Her iki araştırmanın da ortak çıkarımı olarak şu söylenebilir ki; annesi lise ve özellikle üniversite mezunu olan çocukların sosyal becerileri annesi ilkokul ve ortaokul mezunu olan çocuklardan daha gelişmiştir. Son olarak baba eğitim durumu değişkenine dair veriler incelendiğinde yaptığımız araştırmada Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkma Becerileri ile Duygusal Beceriler alt boyutlarında dağılım değişkenlik göstermiştir. Vural ve Kocabaş'ın araştırmasında ise Temel Konuşma Becerileri ile Yönerge Verme Becerilerinde dağılım değişkenlik göstermektedir. Her iki araştırma verileri incelendiğinde göstermektedir ki; tıpkı anne eğitim durumunda olduğu gibi baba eğitiminde de lise ve üniversite mezunu babaya sahip çocuklar ilkokul ve ortaokul mezunu babaya sahip akranlarından daha gelişmiş sosyal beceriye sahiptirler.

Atılgan (2001) yaptığı araştırmada, anne öğrenim düzeyi; annesi herhangi bir kurumdan mezun olan öğrenciler, annesi herhangi bir eğitim almamış öğrencilere göre daha olumlu sosyal beceri özellikleri sergilemişlerdir. Anneleri üniversite mezunu olan öğrenciler, daha alt seviyede eğitim almış annelere göre daha olumlu sosyal beceri özellikleri göstermişlerdir. Baba öğrenim durumu üniversite düzeyinde

olan öğrencilerin gruplar arasında en yüksek sosyal beceri puanlarına sahip oldukları görülmüştür. Yılmaz (2016)'a göre çocukların sosyal problem çözme becerileri ile anne eğitim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anne eğitim durumunun sosyal problem çözme becerileri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Buna göre; annesi üniversite mezunu olan çocukların sosyal problem çözme beceri puanları daha alt düzeydeki öğrenim seviyesine sahip annelerin çocuklarına göre yüksektir. Tarafımızca yapılan araştırmada da benzer sonuçlar çıktığı görülmüştür. Özellikle son yıllarda annenin çalışma hayatına dahil olması eğitim seviyesini daha üst seviyeyi çıkarmayı zorunlu kılmıştır. Bu durumun çocuğun sosyal becerisini olumlu etkilediği söylenebilir.

Erbay (2008)'in yaptığı araştırma sonucunda ise farklı olarak baba eğitim durumuna göre çocuğun sosyal becerileri farklılaşmazken; anne eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır. Anne eğitim durumu değişkenleri açısından bakıldığında her iki araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmışken baba eğitim durumunda mevcut araştırmamızla bu araştırma sonuçları tezattır.

Karadağ (2008)'in araştırmasının verilerine bakıldığında velisinin eğitim durumu ilköğretim mezunu olan çocukların sosyal becerileri gerçekleştirmede daha başarılı olduğu görülmüştür. Bu da yapılan araştırma ile örtüşen sonuçlar göstermektedir.

Yine yapılan araştırma verilerini destekleyen diğer araştırma Günindi (2008)'in okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal uyum becerilerini incelediği araştırmadır. Buna bakıldığında anne-baba eğitim durumunun yüksek olması sosyal uyumu olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Atılğan (2001) araştırmasında anne ve baba eğitim durumu değişkenine ilişkin şu sonuç elde edilmiştir: Anne eğitim durumu açısından bakıldığında öğrencilerin bireysel ve sosyal beceri özellikleri arasından anlamlı bir farkın olduğu sonucu da yine mevcut araştırmada da ortaya çıkan bir durumdur. Baba eğitimi durumuna göre, bireysel ve sosyal beceri özellikleri arasından anlamlı bir farkın olduğu sonucu burada da ortaya çıkmıştır.

Yılmaz (2016)'a göre çocukların sosyal problem çözme becerileri ile baba eğitim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında baba eğitim durumunun sosyal problem çözme becerileri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Buna göre; babası üniversite mezunu olan çocukların sosyal problem çözme beceri puanları daha alt düzeydeki öğrenim seviyesine sahip babaların çocuklarına göre yüksektir. Tarafımızca yapılan araştırmada da benzer sonuçlar çıktığı görülmüştür. Eskiden çocuğun bakımından çoğunlukla anne sorumlu olduğundan babalar etkili olmayabilirdi. Fakat şimdi annelerin de çalışma hayatına dahil olduğundan artık babalar da çocuk bakımında etkilidir. Bu da sosyal becerilerde etkisi olduğunu açıklar. Araştırmanın bir kısmındaki verilere bakıldığında baba eğitim durumu ilkokul olan çocuklar en yüksek puanlı sosyal beceriye olduğu görülür. Baba eğitim durumu yükseldikçe çocuğun kabullenilmemesi ortaya çıkmış olması muhtemeldir.

Atılğan (2001)'in da çalışmasında da incelediği bir diğer değişken olan kardeş sayısı değişkenine ilişkin şu şekilde bir sonuç elde edilmiştir: Öğrencilerin kardeş sayısı ile sosyal beceri özellikleri arasındaki ilişkide; kardeş sayısı ile bir ilişki görülmemiştir. Bu araştırmada da kardeş sayısı olduğunun etkisi görülmemiştir.

Ayral ve diğerleri (2013) yaptıkları çalışmalarında ve mevcut bu araştırmada ortak değişken olan kardeş sayısına bakıldığında her iki araştırma sonucunda benzer yorumlar ortaya çıkmıştır. Öyle ki kardeş sayısının farklı olması sosyal kabul puanlarında değişiklik göstermediği gibi sosyal beceri ölçeğinden aldığımız puanlarda da değişkenlik göstermemiştir. Her iki araştırmada da kardeş sayısı etkisizdir denebilir. Yılmaz (2016)'a göre çocukların kardeş sayıları ile sosyal problem çözme becerileri üzerinde etkisizdir. Bu da benzer sonuçlardandır.

Dervişoğlu Mavi (2007), çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı ile ilgili olarak ise; çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı arttıkça sosyal beceri seviyesini düşüğü buna karşılık problem davranış düzeyinin arttığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu da mevcut araştırmanın tersi bir veri elde edildiğini gösterir.

Erbay (2008)'ın yaptığı araştırma sonucunda kardeş sahibi olma değişkenine göre öğrencilerin sosyal becerileri farklılaşmazken mevcut araştırma verileri de desteklenmektedir.

Karayılmaz (2005)'in yaptığı çalışmada; kardeş sayısının sosyal uyum üzerinde etkili olmadığı sonucu tarafımızca yapılan çalışmayı desteklemektedir. Benzer sonuç çalışmamızda da ortaya çıkmıştır. Buna sebep olarak özel gereksinimli çocukların sosyal becerilerdeki sınırlılıkları sebebiyle kardeşlerinin de onlarla etkileşime girmemeleri olabilir.

Yine çalışmada incelenen bir diğer değişken olan kaçınıcı çocuk olduğu değişkeni Karayılmaz (2005)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin sosyal becerilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Buradaki çalışmamızda ise tersi bir durum gözlenerek kaçınıcı çocuk olduğu değişkeninin etkili olmadığı sonucu görülmüştür. Özellikle ortanca ya da küçük çocuğun engelli olması durumunda abi ya da ablasının onun bakımıyla görevlendirildiği uygulamada sıkça görülen bir durumdur. Abi ya da abalar da çoğunlukla özbakım becerileri ile birincil ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğundan sosyal gelişimlerine etkisi olmadığı söylenebilir.

Ailenin gelir durumu değişkeninde ise şu sonuçlar görülmüştür. Teste aylık geliri 0-1500 arası olan 67 çocuk, 1500-3000 arası 74 çocuk, 3000 ve üzeri 24 çocuk katılmıştır. Bu değişkenlerin her biri alt amaçlarla ilişkilendirildiğinde hiçbir alt amaçta normal olmayan dağılım gözlenmemiştir. Buna göre ailenin gelir durumu çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkili değildir denilebilir. Yani ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin çocuğun sosyal becerisi üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat Karadağ (2008) araştırma sonuçlarında bu durumun aksine aile gelir düzeyi açısından bakıldığında ise 410-600 arası gelire sahip ailelerin çocuklarının daha düşük gelirli ailelerin çocuklarına göre sosyal gelişim açısından daha başarılı oldukları gözlenmiştir.

Yine bulunan verilerin aksinin ortaya çıktığı Akbaş (2005)'in çalışmasına göre okul öncesine devam eden norma gelişme gösteren 6 yaş grubu çocukların yer

aldığı araştırma sonuçlarında, aile gelir düzeyi arttıkça sosyal problem çözme becerilerinin de arttığı görülmüştür.

Ayral ve diğerleri (2013) yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin sosyal becerileri ile ailenin aylık geliri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bizim araştırmamızda ailenin aylık gelirinin sosyal beceri puanları üzerinde değişkenlik göstermediği ortaya çıkmıştır. Diğer araştırmada da ailenin aylık gelirinin sosyal kabul puanlarını etkilemediği ve grupların çok yakın puanlar aldıkları görülmüştür. Burada söylenebilir ki Ayral ve arkadaşlarının araştırması bizim araştırmamızla örtüşmekte ve araştırmamızı desteklemektedir.

Bir diğer araştırmada da mevcut durumu desteklemeyen sonuçlar görülmektedir. Schaffer (1998)'e göre alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları üst sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklara göre sosyal becerilerde daha yetersizdir. Dervişoğlu Mavi (2007) tarafından gelir seviyesi yükseldikçe sosyal becerilerinin yüksek olduğu problem davranışlarının daha düşük olduğu sonuçlarının bulunmuş olması da mevcut araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Yapılan bu araştırmada sosyal beceri üzerinde etkisi olup olmadığı incelendiği diğer değişken olan aile içinde başka engelli olup olmaması değişkenine bakıldığında ise; çocuğun ailesinde başka engelli birey olup olmamasının sosyal becerisi üzerinde bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Fakat Bozbey Akalın (2000) DEHB olan çocukların kardeşlerinin sosyal beceri düzeylerine yönelik yaptığı araştırmasında tersi bir sonuç elde ederek DEHB kardeşi olanların normal gelişim gösteren kardeşi olan çocuklara göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ayral ve diğerleri (2013) yaptıkları çalışmalarında kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabul düzeylerini araştırmışlardır. Mevcut araştırmamızda “ailede başka engelli olma” değişkeni incelenmişken Ayral ve diğerleri “öğrencinin özel gereksinimli kardeşi olma” değişkenini incelemiştir. Araştırmamızda ailede başka engelli birey olması sosyal beceri ölçeğindeki puanları etkilemezken Ayral ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da öğrencinin engelli kardeşinin olması sosyal kabul

puanlarında önemli farklılık oluşturmamıştır. Yine burada da görülür ki iki araştırmada benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Çocukların ilkokula başlamadan önce okul öncesi eğitim alıp almadığı değişkeninin sosyal beceri üzerindeki etkisine bakıldığında hiçbir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Özbek (2003)'in araştırmasında ise tam tersi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Okul öncesi eğitim alan ve almayan normal çocukların birinci sınıftaki sosyal gelişim düzeylerine yönelik çalışmada ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla iş yapma, duygularına yönelik, stres durumuyla başa çıkma, plan yapma ve problem çözme ve özdenetimini koruma becerilerinde okul öncesi eğitim alan çocukların almayan çocuklara göre daha gelişmiş olduğu sonucuna ulaştırmıştır.

Dervişoğlu Mavi (2007), daha önce okul öncesi eğitim almayan çocukların, okul öncesi eğitim alan çocuklara oranla sosyal becerilerinin daha düşük olduğunu araştırmada ortaya çıkarmıştır. Bu durumun görülmesi de bu araştırma verileriyle tezat oluşturan diğer bir sonuçtur.

Atılğan (2001)'a göre okul öncesi eğitim almış ve almamış ilkokul 1. Sınıf öğrencileri karşılaştırılmıştır. Burada da yapılan araştırmanın aksine okul öncesi eğitim alan çocuklar diğer gruba göre daha sosyal çıkmıştır. Yani çocuğun okul öncesi eğitim alması duygusal beceriler, saldırgan davranışlarla başa çıkma becerileri ve yönerge verme becerilerini artmaktadır. Erbay (2008)'in yaptığı araştırma sonucunda ise farklı olarak okul öncesi eğitim almış ve almamış çocuklar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Yine bu da araştırma verileriyle örtüşmemektedir. Atılğan (2001)'in çalışmasında şu sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin sosyal becerileri ve bireysel özellikleri dikkate alındığında okul öncesi eğitim alıp almama durumu farklılığa yol açmıştır ve bu yapılan bu araştırma verilerini desteklememektedir.

Vural ve Kocabaş (2012), araştırmasında Akçamete ve Avcioğlu (2005) tarafından hazırlanan Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (7-12 yaş) kullanılmıştır. Her iki araştırmanın karşılaştırmalı sonuçları şu şekilde açıklanabilir. Yaptığımız araştırmada okul öncesi eğitim alıp almama durumu anlamlı bir farklılık

oluşturamazken yapılan bu araştırmada Temel Konuşma Becerileri, İlişkiyi Başlatma Becerileri, İlişkiyi Sürdürme Becerileri, Yönerge Verme Becerileri ile Saldırgan Davranışlarla Başa ıkma Becerileri alt boyutlarında okul öncesi eğitim alan öğrencilerin lehine sonuçlar elde edilmiştir. Bu da iki çalışmanın birbirini desteklemediğini işaret etmektedir.

Alanyazında yapılan araştırmalar okulöncesi eğitim alıp almama değişkeni normal gelişim gösteren çocuklar üzerinde yapılmış olup, araştırmaların birçoğunda okulöncesi eğitimin çocukların sosyal becerileri üzerinde olumlu katkılar sağladığı tespit edilmiştir (Özbek, 2003; Dervişoğlu Mavi, 2007; Atılđan, 2001; Erbay, 2008; Atılđan, 2001; Vural ve Kocabaş, 2012). Çalışmamızın bu bulgusu özel gereksinimli çocuklara sunulan okulöncesi eğitimin sosyal beceri üzerinde etkili çıkması, özel gereksinimli çocuklara verilen eğitimin niteliğinin de sorgulanması gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Eğitimin en önemli kademelerinden biri olan ve birçok kritik dönemi içerisinde barındıran okulöncesi eğitim, özel gereksinimli öğrencilere sunulur biçimlerinin gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

BÖLÜM VI

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada sosyal beceri üzerinde etkisi olması beklenen değişkenler incelenmiştir. Bunlar; cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ailenin aylık geliri, ailede başka engelli olma durumu, okul öncesi eğitim alıp almama durumudur. Buna göre araştırma sonuçları aşağıda maddelenmiştir;

1. Araştırmaya yönelik veriler incelendiğinde Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği ile cinsiyet değişkeni karşılaştırıldığında sosyal beceri düzeyi üzerinde cinsiyetin etkili olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal becerilere sahip olduğu görülmüştür. Buna karşın Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğine göre cinsiyet değişkeninin etkisiz olduğu görülmüştür.
2. İlkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini etkileyip etkilemediğinin incelendiği bir diğer değişken de çocuğun yaşıdır. Ortaya çıkan sonuçlar gerek Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği için gerekse Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği göstermektedir ki çocuğun yaşı büyüdükçe sosyal beceri düzeyinin de arttığı görülür. Yani çocuğun yaşı onun sosyal beceri düzeyi üzerinde etkilidir.
3. Anne ve baba eğitim durumları ayrı ayrı incelenmiş ve Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinde her iki değişkenin de çocuğun sosyal beceri düzeyi üzerinde etkili olduğu gözlenmiştir. Hem anne eğitim durumu hem de baba eğitim durumu değişkeni için de benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Her iki grupta da anne baba eğitim düzeyi arttıkça çocuğun sahip olduğu sosyal becerilerin de arttığı ortaya çıkmıştır. Üniversite mezunu annelerin çocukları daha alt seviyede eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarına göre yüksek düzeyde sosyal beceri sergilemektedirler. Yine üniversite ve lise mezunu babaya sahip çocuklar ilkokul ve ortaokul mezunu babaya sahip akranlarına

göre daha yüksek düzeyde sosyal becerilere sahiptirler. Diğer veri toplama aracı olan Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğinde ise sadece baba eğitim durumu değişkeninde anlamlı farklılık olduğu görülürken anne eğitim durumunun çocuğun sosyal becerisi üzerinde etkisi olmadığı görülmüştür.

4. Çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında her iki ölçekte de kardeş sayısının çocuğun sosyal beceri düzeyi üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.
5. Yine başka bir değişken olan kaçınıcı çocuk olduğu değişkenine bakıldığında ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin ailede kaçınıcı çocuk olduğunun Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği için de Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği için de anlamlı farklılık oluşturmadığı ortaya çıkmıştır.
6. İllkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin sosyo ekonomik durumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki etkileşime bakılmış ve sosyo ekonomik yapısı ne durumda olsa da çocukların sosyal becerilerinde farklılık olmadığı görülmüştür. Yani denilebilir ki; her iki ölçekte de görülüyor ki ailenin sosyo ekonomik durumu özel eğitim gerektiren ilkokul öğrencilerinin sosyal becerilerini etkilememektedir.
7. Yine bir başka değişken olan ailede başka bir engelli birey olup olmamasına bakıldığında öğrenci ve öğretmenlere uygulanan iki veri toplama aracı sonuçları göstermektedir ki; ilkokula devam eden kaynaştırma eğitimi alan bireylerin ailelerinde kendilerinden başka engelli olup olmaması onların sosyal becerileri üzerinde etkili olmamaktadır.
8. Öğrencinin aldığı okul öncesi eğitim değişkeninin sosyal beceri düzeylerine etkisine bakıldığında hem Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinde hem de Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeğinde etkisi olmadığı sonucu elde edilmiştir.

6.2.Öneriler

Bu araştırmada ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin belirlenmesinde etkili olan bazı değişkenler incelenmiştir. Araştırmada baz alınan değişkenler; yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey, kardeş sayısı, kaçıncı çocuk olduğu ve okul öncesi eğitim alıp almadığıdır. Araştırma sonucunda ilkokula devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri belirlenirken yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim durumunun etkili olduğu görölrken; sosyo-ekonomik düzey, kardeş sayısı, kaçıncı çocuk olduğu ve okul öncesi eğitim alıp almaması etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca dayalı olarak mevcut uygulamaya yönelik ve gelecek araştırmalar için şu öneriler verilebilir.

6.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

- a. Özel gereksinimli çocuklar için okulöncesi eğitimin niteliğini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.
- b. Ebeveynlere özel gereksinimli çocukların sosyal becerileri iğerikli eğitimler verilmelidir.
- c. Özel gereksinimli çocukların eğitim aldığı okullarda öğretmenlere sosyal beceri iğerikli eğitimler verilmelidir.

6.2.2.İleriki Araştırmalara Yönelik Öneriler

- a. Anne-babaların çocukların sosyal uyum ve becerilerini geliştirmek amacıyla eğitim programları düzenlenerek etkisi araştırılmalıdır.
- b. Araştırma sadece ilkokulda ki kaynaştırma öğrencilerine yönelik yapıldığı için ortaokul, lise ve hayat boyu öğrenme kapsamındaki öğrencilerle de çalışmalar yapılarak sosyal beceri üzerinde etkili olan değişkenler incelenmelidir.
- c. Özel gereksinimli öğrencisi olan öğretmenlere de sosyal beceri öğretiminin nasıl hazırlanıp uygulanacağına yönelik hizmet iči eğitim araştırmaları yapılmalıdır.
- d. İleri araştırmalarda örneklem sayısı arttırılarak çalışma tekrar edilebilir..
- e. İleri araştırmalarda farklı engel türlerinde ve farklı kademelerde çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Bakım Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2018).
- Akçamete, G. ve Avcıoğlu, H. (2015). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (7-12 yaş) Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2).
- Alakoç, Pirpir, D., Soydan, S. ve Angın, E. (2016). *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri ve Problem Davranış Eğitimi Program Örnekleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Alptekin, S. (2012). *Sosyal Becerilerin Zihinsel Engelli Öğrencilere Doğrudan Öğretim Yaklaşımı İle Öğretimi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alptekin, S. (2012). *Sosyal Becerilerin Zihinsel Engelli Öğrencilere Doğrudan Öğretim Yaklaşımı İle Öğretimi*. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 1-19.
- Alptekin, S. ve Özyürek, M. (2013). Akranların Sosyal Becerilere Model Olduğu Doğrudan Öğretimin Zihinsel Engelli Öğrencinin Sosyal Becerileri Kazanması Sürdürmesi Genellemesi ve Sosyal Kabulüne Etkisi. *International Journal of Social Science*, 6(8), 31-58.
- Arı, M. (2005). *Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimi ve Kalitenin Önemi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Aslan, E. (2008). *Drama Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin 6 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkiler ve İşbirliği Davranışlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ataman, A. (2009). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Avcıoğlu, H. (2007). Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (4-6 Yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 87-101.
- Avcıoğlu, H. (2009). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Avcıoğlu, H. (2012). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara Sosyal Beceri Kazandırmada İşbirliğine Dayalı Öğrenme ve Drama Yönteminin Etkililiği. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Ayral, M., Özcan, Ş., Can, R., Ünlü, A., Bedel, H., Şengün, G., ... Çağlar, K. (2013). Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Kabul Düzeyleri. *ELMIS 2013 Bildiri Kitabı*. 19-21 Haziran 2013, Konya:
- Aykır, T. (2010). *Okul Öncesi Dönemde Zihinsel Yetersizliği Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Becerilerinin ve Problem Davranışlarının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Bacanlı, H. (1999)a. *Sosyal Beceri Eğitimi*, Ankara: İlköğretimde Rehberlik.
- Bacanlı, H. ve Erdoğan, F. (2003). Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (MESSY) Türkçeye Uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(2), 351-379.
- Beebe-Frankerberger, M., Lane, K. L., Bacion, K. M., Gresham, F. M. ve MacMillan, D. L. (2005). Students with or at Risk For Problem Behavior: Betwixt and Between Teacher and Parent Expectations. *Preventing School Failure*, 49(2), 10-17.

- Birkan, B. (2002). Erken Özel Eğitim Hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 99-109.
- Binbaşıoğlu, C. (1992). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Bülbül, N. E. (2008). *4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyükekiz, M. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Resim Uygulamalarındaki Farklılıklar. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 391-404.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Akademi.
- Cantor, N. ve Kihlstorm, J. F. (1985). Social Intelligence The Cognitive Basis of Personality. In P. Shaver (Ed.). *Self Situations and Social Behavior: Review of Personality and Social Psychology*, 6, 15-34.
- Cardella, P. ve Merrel K. W. (1997). Common Dimensions of Social Skills of Children Adolescents: A Taxonomy of Positive Behaviors. *Social Psychology Review*, 26(2), 264-278.
- Ceylan, Ş. (2009). *Vineland Sosyal-Duygusal Erken Çocukluk Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal Davranışlarına Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Chadsoy-Rusch, J. (1992). Toward Defining and Measuring Social Skills In Employment Setting. *American Journal on Mental Retardation*, 96(4), 405-418.

- Charlesworth, R. (2005). Prekindergarten Mathematics; Connecting with National Standarts. *Erly Childhood Education Journal*, 32(4), 229-236.
- Clegg, J.A. ve Standen, P. J. (1991). Friendship Among Adults Who Have Developmental Disabilities. *American Journal on Mental Reterdation*, 95(6), 663-671.
- Coşkun, İ., DüNDAR, Ş. ve Parlak, C. (2014). Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2), 375-395.
- Çağdaş A. (1997). *İletişim Dilinin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Etkileri*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çiftçi, İ. (2001). *Zihin Engelli Bireyler İçin Hazırlanan Bilişsel Süreç Yaklaşımına Dayalı Sosyal Beceri Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, Tekinarslan, İ., Sazak, Pınar, E. ve Sucuoğlu, B. (2012). Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilerin Sosyal Becerilerinin Anneleri ve Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2767-2788.
- Çolak, A., Vuran, S. ve Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma Uygulanan Bir İlköğretim Sınıfındaki Sosyal Yeterlik Özelliklerinin Betimlenmesi ve İyileştirilmesi Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 33-49.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(7), 155-174.
- Davis, J., Elfenbein, J., Schum, R. ve Bentler, R. (1986). Effects on Mild and Moderate Hearing Impairments of Language Edicational ve Psychosocial Behavior of Children. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 51, 53-62.

- Dervişoğlu, Mavi, C. (2007). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diken, İ. H. (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Diken, İ. H. (2017). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerin Gelişim Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13).
- Dorsett, P. G. ve Kelly, J. A. (1984). Social Skills Training with The Mentally Retarded. *Advances In Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 2, 1-40.
- Engelliler Hakkında Kanun (2005, 7 1). Resmi Gazete (Sayı: 25868). Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>
- Ekinci, Vural, D. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Elibol, Gültekin, S. (2008). *5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erbay, E. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Eti, İ. (2016). *Drama Etkinliklerinin Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Becerileri Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Farmer, T. W., Pearl, R. ve Acker, R. M. V. (1996). Expending The Social Skills Deficit Framework A Development Synthesis Perspective Classroom Social Networks and Implacations for The Social Growth of Students With Disabilities. *The Journal Special Education*, 30(1), 232-250.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H.W. (1993). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çevirenler: Ali DÖNMEZ, Nilgün ÇELEN, Bekir ONUR.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Gresham, F. M. ve Elliott, S. (1987). The Relationship Between Adaptive Behavior and Social Skills: Issues In Defination An Assesment. *Journal Of Special Education*, 21(1), 167-181.
- Guralnick, M. J. ve Groom, J. M. (1998). Peer Integrations In Mainstreamed In Specialized Classrooms: A Comperative Analysis. *Exceptional Children*, 54, 415-425.
- Gülay, H. (2011). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Okula Uyum ve Akran İlişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10.
- Günindi, N. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri İle Anne Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürkan, T. (1979). Okul Öncesi Eğitimin İlkokuldaki Etkileri Üzerine Bir İnceleme, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25.
- Hundert, J. ve Hougton, A. (1992). Promating Social Interaction of Children with Disabilities In Integrated Preschools. *A Failure to Generalize Exceptional Children*, 58(4), 311-320.

- Işık, M. (2007). *Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması ve Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kabasakal, Z. ve Çelik, N. (2010). Sosyal Beceri Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeylerine Etkisi. *İlköğretim Online*, 9(1), 203-212.
- Kandır, A. ve Orçan, M. (2011). Beş-Altı Yaş Çocuklarının Erken Öğrenme Becerileri ile Sosyal Uyum ve Becerilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10 (1), 40-50.
- Kaner, S. (2013). Aile Destek Ölçeği: Faktör Yapısı, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları. *Özel Eğitim Dergisi*, 4 (1), 57-72.
- Kapıkıran, N. A., İvrendi, A. B. ve Adak, A. (2006). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 20-28.
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Arel, N. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karayılmaz, D. (2008). *Anasınıfına Devam Eden Çocukların Duyusal Zeka ve Sosyal Uyum Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kargın, T. (2004). Baş Makale: Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 33-49.
- Kargın, T. (2004). Baş Makale: Kaynaştırma: Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 1-13
- Kartal, M. (2006). *Bilimsel Araştırmalarda Hipotez Testleri Parametrik ve Nanparametrik Teknikler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kılıçarslan, Y. (2012). *Okul Öncesine Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Öğrencilerin Benlik Kavramlarının Annelerinin Yaşam Doyumu Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koçak, N. ve Tepeli, K. (2004). 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkileri ve İşbirliği Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi 1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi Kitabı* 2006. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Ladd, G. W. ve Price, J. M. (1987). Predicting Children's Social and School Adjustment Following The Transition From Preschool to Kindergarten. *Child Development, 58(5), 1168-1189*.
- Lane, J. K., Stanton-Chapman, T., Roorbach, J. K. ve Phillips, A. (2007). Teacher and Parent Expectations of Preschoolers Behavior. *Social Skills Necessary for Success Topics In Early Childhood Special Education, 27(2), 86-97*.
- Leffert, J. S., Siperstein, G. N. ve Millikan, E. (2009). Understanding Social Adaptation In Children with Mental Retardation: A Social-Cognitive Perspective. *Exceptional Children, 66(4), 530-545*.
- Macintosh, K. ve Dissanayake, C. (2006). A Comparative Study of The Spontaneous Social Interactions and Social Skills of Children with High Functioning Autism and Children with Asperger's Disorder. *Autism, 10, 199-220*.
- Merrel, K. W., Streeter, A. L. ve Boelter, E. W. (2001). Validity of The Home and Community Social Behavior Scales. *Psychology In The Schools, 38(4), 313-325*.
- Metin, N. (1992). Okul Öncesi Dönemde Özürlü Çocuklar İçin Kaynaştırma Programları. *Özel Eğitim Dergisi, 1(2), 34-36*.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018).
- Munson, L. J. ve Odom, S. L. (1996). Review of Rating Scales That Measure Parent-Infant Interaction. *Topics In Early Childhood Special Education*, 16(1), 1-25.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ogelman, H. G. ve Erten, H. (2013). 5-6 Yaş Çocuklarının Akran İlişkileri ve Sosyal Konumlarının Okula Uyum Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi (Boylamsal Çalışma). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 153-163.
- Ogelman, H.G., Önder, A., Seçer, Z. ve Erten, H. (2013). Anne Tutumlarının 5-6Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarını Yordayıcı Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 143-152.
- Oktay, A. (2003). *21. Yy'a Girerken Dünyada Yaşanan Değişimler ve Erken Çocukluk Eğitimi*. *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ömeroğlu, E. vd. (2014). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Beceri Destek Eğitim Öğretmen Rehber Kitabı (OSBEP)* Ankara:
- Ömeroğlu, E., vd. (2014). Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formunun Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(8), 37-46.
- Önalın, Akfırat, F. (2004). Yaratıcı Dramanın İşitme Engellilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 9-22.

- Önalın, Akfırat, F. (2006). Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1).
- Özaydın, L., Tekin, İftar, E. ve Kaner, S. (2008). Arkadaşlık Becerilerini Geliştirme Programının Özel Gereksinim Olan Okul Öncesi Çocuklarının Sosyal Etkileşimlerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 15-32.
- Özbek, A. (2003). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen Çocukların İlköğretim Birinci Sınıfta Sosyal Gelişim Açısından Öğretmen Göeüşüne Dayalı İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özbey, F. ve Diken H.İ. (2010). Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin İş - Meslek Eğitimi ve İstihdamlarına Yönelik Türkiye’de Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2), 19-42.
- Özenç, M. ve Çekirdekçi, S. (2013). İlkokul 1. Sınıfa Kaydolan Okul Öncesi Dönem Çağındaki (60-69 ay) Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 177-192.
- Özkubat, U. (2010). *Görme Engelli, Zihin Engelli ve Olağan Gelişim Gösteren Çocukların Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özokçu, O. (2008). *Birlikte Eğitim Ortamlarındaki zihin Engelli Öğrencilere Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parlakııldız, B. Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Yazma Başarılarının Karşılaştırılması. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 107-124.

- Pehlivan, D. (2006). *Okul Öncesi Alan ve Almayan Öğrencilerin İlk Okuma Yazmaya Geçiş Sürecinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Nitel Bir Araştırma)*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Poyraz, Tüy, S. (1999). *3-6 Yaş İşitme Engelli ve İşiten Çocukların Sosyal Beceri ve Problem Davranışlar Yönüyle Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, M. (2012). Okul Yaşamının Değerlendirilmesi: Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirliliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 344-355.
- Sabornie, L. R. ve Beard, G. H. (1990). Teaching Social Skills to Student with Mild Handicaps. *Teaching Exceptional Children*, 23(1), 35-38.
- Sarıpınar, Gökçe, E. (2006). *Özgül Öğrenme Güçlüğü: Okuma Güçlüğünde Akademik Beceri ve Duyusal- Motor İşlevleri Değerlendirme Testlerinin Kullanılabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sazak, E. (2003). *Zihin Engelli Bireyler İçin Hazırlanan Akran Aracılı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu
- Sazak, Pınar, E. (2006). Dünya'da ve Türkiye'de Erken Çocukluk Özel Eğitiminin Gelişimi ve Erken Çocukluk Özel Eğitim Uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 71-73.
- Sazak, Pınar, E., Çiftçi, Tekinarslan, İ. ve Sucuoğlu, B. (2012). Özel Eğitim Öğretmenleri İle Annelerin Zihin Engelli Çocukların Sosyal Becerilerine İlişkin Beklentilerinin Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online* 11(2), 353-368.
- Senemoğlu, N. (1994). Okul Öncesi Eğitim Hangi Yeterlikleri Kazandırmalıdır? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10, 21-30

- Senenmoğlu, N. (2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Seven, S. (2011). Okula Uyum Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 29-42
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010). *İlköğretim'de Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. ve Çiftçi İ. (2001). *Yapıyor Mu Yapamıyor Mu? Zihin Engelli Çocuklar İçin Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sucuoğlu, B. ve Çiftçi İ. (2014). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(1), 41-57.
- Sülün, K. (2012). *İlköğretim Genel Eğitim Sınıfı İle Özel Eğitim Sınıfında Eğitim Gören Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- şahin, S. (200). 3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 74-80.
- Taner, M. ve Başal, H. A. (2005). Farklı Sosyoekonomik Düzeylerde Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Dil Gelişimlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 18(2), 395-420.
- Tuğrul, Atik, B. (1992). *Anaokulu Eğitimi Alan ve Almayan Çocukların İlkokul Birinci Sınıftaki Akademik Başarı ve Ruhsal Uyu Davranışlarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Türer, H. (2010). *Zihinsel Engelli Öğrencilere Teşekkür Etme ve Özür Dileme Becerilerinin Öğretiminde Doğrudan Öğretim Yönteminin Etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Uysal, A. ve Kaya, Balkan, İ. (2015). Sosyal Beceri Eğitimi Alan ve Almayan Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri ve Benlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 35(1), 27-56.
- Ülgen, G. ve Fidan, E. (1983). *Çocuk Gelişimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Vural, Ekici, D. ve Kocabaş, A. (2012). İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinde Sosyal Becerilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 29-46.
- Vural, S. ve Yücesoy, Ş. (2003). Türkiye’de Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Hizmetlerin Yasal Yapılanmasında Avrupa Birliği’ne Uyum Çabalarının Yansımaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1).
- Vuran, S. ve Sönmez, M. (2008). Sosyal Geçerlik Kavramı ve Türkiye’de Özel Eğitim Alanında Yürütülen Lisansüstü Tezlerde Sosyal Geçerliğin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 55-65.
- Yavuzer, H. (1954). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenidede, E. (2018). *60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışlarına Sosyal, Duygusal Ve Bilişsel Gelişimlerinin Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yirmiye, N., Erel, O., Shaked, M. & Solomonica-Levi, D. (1998). Meta-analyses comparing theory of mind abilities of individuals with autism, individuals with mental retardation, and normally developing individuals. *Psychological Bulletin*, 124 (3), 283–307.

- Yıldırım, Doğru, S., S., Kayılı, G., Alabay, E., Kuşcu, Ö. ve Sarıkaya, A. (2013). Ailesinde Engelli Birey Bulunan Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Problem Davranışlarının İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 219-236.
- Yılmaz E., (2016). *48-72 Aylık Çocuklara Yönelik Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği'nin Geliştirilmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yoleri, M. ve Tanış, H. M. (2014). İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okula Uyum Düzeylerini Etkileyen Değişkenlerin İncelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 130-141.
- Yukay, Y. (2009). Okul Sosyal Davranış Ölçeklerinin Türkçe'ye Uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3).

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Ek 2: Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (7-12 Yaş)

Ek 3: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği Uygulama Yönergesi

Ek 4: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği Yanıt Formu

Ek 5: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği

Ek 6: Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan İlkokullar ve Öğrenci Sayıları

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili meslektaşım,

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı kapsamında tezli yüksek lisans yapmaktayım. Özel Eğitimde okul öncesi eğitimin önemini vurgulamak amacıyla bu çalışmayı yürütmekteyim.

Lütfen formda ve ankette bulunan her cümleyi dikkatlice okuyarak içtenlikle cevaplayınız. Vereceğiniz her cevap araştırmaya ışık tutacaktır. Ayrıca araştırmanın gerekliliği açısından isim ve soy isimleri yazmanıza gerek yoktur. Vereceğiniz tüm cevaplar sadece araştırma verileri olarak kullanılacaktır.

Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Esra ÜRESİN

İsmil Atatürk İlkokulu

Özel Eğitim Öğretmeni

ÖĞRENCİNİN;

Cinsiyet: Kız ()

Erkek ()

Yaş:

Anne Eğitim Durumu:

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite ()

Baba Eğitim Durumu:

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite ()

Kardeş Sayısı:

Kaçıncı Çocuk Olduğu:

Aldığı Okul Öncesi Eğitim Kurumu: Özel () Devlet ()

Ailenin Aylık Geliri: 0-1500() 1500-3000() 3000 ve üzeri()

Ailede başka engelli birey var mı? Evet () Hayır ()

ÖĞRETMENİN;

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Yaş:

Meslekte Bulunma Süresi: 0-10 yıl () 10-20 yıl () 20 yıl ve üzeri ()

Üniversitede Özel Eğitim dersi aldınız mı? Evet () Hayır ()

Özel Eğitimle alakalı hizmet içi eğitim aldınız mı? Evet () Hayır ()

Kaynaştırma eğitimi uygulamaları yeterli düzeyde mi?

- Öğretmen yeterliliği açısından; Evet () Hayır ()
- Fiziki ortam açısından; Evet () Hayır ()
- Öğretim Programı açısından; Evet () Hayır ()

EK-2**SOSYAL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ(7-12)**

YÖNERGE: Aşağıda Çocukların sahip olması gereken sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun daha sonra değerlendirmeyi yaptığınız çocuğun sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki duruma uygun olanına (X) işareti koyunuz. Gözleme olanağı bulamadığınız beceriyi boş bırakınız.

	Her	Çok sık	Genellik	Az	Hiçbir
TEMEL SOSYAL BECERİLER					
Çevresinde gelişen olayları gözlemler (Çevresinde yer alan canlı ve cansız varlıklar ve bunların özellikleri hakkında veri toplayarak bilgi edinir.)					
Konuşurken, sözel anlatımının anlamını pekiştirmek ve tamamlamak için mimikler kullanır.					
Konuşurken, sözel anlatımının anlamını pekiştirmek ve tamamlamak için jestler kullanır.					
Birlikte olduğu insanlara karşı hissettiği duygulara göre arasındaki mesafeyi ayarlar(uzak ya da yakın durur).					
Başkalarıyla ilişkilerinde, karşısındakine duygularını aktarmak için bedensel teması kullanır(Sarılma, öpme, kucaklama, kolları tutma, sırtı tutma vb).					
İçinde bulunduğu ortama göre (başkalarıyla konuşurken, dinlerken) beden duruşunu sergiler.					
Başkalarıyla etkileşim halindeyken (başkalarıyla konuşurken, dinlerken) göz kontağı kurar.					
Daha önce neler söylediği sorulduğunda tekrar söyler.					
Kıyafet temizliğine dikkat eder.					
Başkaları konuşurken konuşmanın içeriğine uygun geri bildirimde bulunur.					

Eşyalarını (kalem, silgi, oyuncak vb.) başkalarıyla paylaşır.					
Başkalarıyla gerektiğinde işbirliği yapar.					
Başkaları konuşurken dinler.					
TEMEL KONUŞMA BECERİLERİ					
Konuşmayı başlatır.					
Konuşmayı sürdürür.					
Konuşmayı bitirir.					
Konuşmayı bitirdikten sonra yeniden başlatır.					
İLERİ KONUŞMA BECERİLERİ					
Konuşmak için başkalarının konuşmasını tamamlamasını bekler.					
Konuşmasını, konuşmanın içeriğine uygun olmayan duraklamalar yapmadan sürdürür.					
Konuşurken başkaları tarafından anlaşılabilmek için konuşma hızını ayarlar.					
Konuşurken, konuşmada yer alan duygu ve düşüncelerin anlamına ışık tutan vurgulamalarda bulunur.					
Konuşurken içinde bulunduğu ortama göre ses tonunu ayarlar.					
İLİŞKİYİ BAŞLATMA BECERİLERİ					
İlk tanıştığı kişilere kendisini tanıtır.					
Tanıdığı kişileri başkalarına tanıtır.					
Tanıdığı kişilerle karşılaşınca gülümser.					
Tanıdığı kişilerle karşılaşınca selam verir(Sözlü ya da başıyla).					
Kendisinden farklı olan arkadaşlarıyla birlikte olur.					
İLİŞKİYİ SÜRDÜRME BECERİLER					
Gereksinim duyduğunda başkalarından yardım ister.					
Yardıma gereksinimi olan kişiler yardım istemeden onlara yardım					

etmeyi teklif eder.					
Gereksinim duyduğunda izin ister.					
Kendisine yardım edildiğinde teşekkür eder.					
Birisine zarar verince özür diler.					
Bir şey istediğinde lütfen sözcüğünü kullanır.					
GRUPLA İŞ YAPMA BECERİLERİ					
Bir gruba katılmak için grup üyelerinden izin alır.					
Grup faaliyetlerine katılır.					
Grupta iş bölümüne uyar.					
Grupta sorumluluğunu yerine getirir.					
Sınıf arkadaşlarına oyun oynamayı teklif eder.					
Oynanmakta olan oyuna katılmayı teklif eder.					
Arkadaşlarına yeni oyunlar oynamayı teklif eder.					
DUYGUSAL BECERİLER					
Başkalarıyla ilgili olumsuz duygularını ifade eder.					
Başkalarıyla ilgili olumlu duygularını ifade eder.					
Başkalarının kendisine karşı neler hissettiğini ifade eder.					
Gerektiğinde kendisi ile ilgili olumlu ifadeler kullanır.					
Arkadaşları bir iş başardığında onlara övücü sözler söyler.					
Başkalarından farklı olan düşüncelerini söyler.					
KENDİNİ KONTROL ETME BECERİLERİ					
Karşısındakinin duygu durumuna göre uygun tepki verir.					
Aşırı sevinç, üzüntü, öfke, korku, gibi duygularını uygun şekilde ifade eder.					
Öfkesini başkalarına zarar vermeden ortaya koyar.					

Başkalarını rahatsız etmekten kaçınır.					
Başkalarıyla arasında olan farklılıkları konuşarak çözer.					
Başkalarıyla olan problemlerini kavga etmeden çözer.					
SALDIRGAN DAVRANIŞLARLA BAŞA ÇIKMA BECERİLERİ					
Kendisinden istemediği bir şeyi yapması istendiğinde hayır der.					
Kendisine yapılmasını istemediği bir davranış olduğunda karşısındakine söyler.					
Suçlamalar karşısında kendini savunur.					
Kendisiyle alay edildiğinde duymazlıktan gelir.					
SONUÇLARI KABUL ETME BECERİLERİ					
Kurallara uymadığında ortaya çıkan sonuçları kabul eder.					
Başarısız olduğunda bu durumu sakince karşılar.					
Uygun olmayan davranışlar sergilediğinde ortaya çıkan sonuçları kabul eder.					
YÖNERGE VERME BECERİLERİ					
Gerektiğinde soru sorar.					
Kendisine soru sorulduğunda cevap verir.					
Gerektiğinde başkalarına sözel yönerge verir.					
Gerektiğinde başkalarınca verilen sözel yönergelere uyar.					
BİLİŞSEL BECERİLERİ					
İçinde bulunduğu sosyal ortama uygun davranışlar gösterir.					
Kendi yaptıklarını objektif olarak gözden geçirerek değerlendirir.					
Kendi kendine herhangi bir konu ile ilgili araştırma yapıp onun hakkında bilgi edinir.					
Başkalarını ikna edinceye kadar haklı olduğu bir konuyu savunur.					
Bir problemin çözümü için alternatifler üretir.					

Bir problemi çözer.

--	--	--	--	--

EK 3:

PURDUE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARI İÇİN BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ UYGULAMA YÖNERGESİ

Ölçek, küçük çocuklara test uygulamanın genel ölçütleri konusunda yeterli bilgi sahibi olan bir uygulamacının, bireysel olarak uygulaması amacıyla geliştirilmiştir. Testin uygulanması için, yuvada devam eden grup etkinliklerinin dikkat dağıtıcı etkilerinden uzak, küçük ve sessiz bir oda tercih edilmelidir. Odada, küçük bir masa ve iki sandalye bulunmalıdır. Uygulamacı, ölçeğin yanında, çocuğun yanıtlarını kaydetmek için puanlama kağıdını ve bir kurşun kalem de hazır bulundurmalıdır.

Uygulamacı, çocuğu küçük bir masaya oturtur ve kendisi de yanına oturur. Dostça bir ilişki kurma amaçlı kısa bir konuşmadan sonra, uygulamacı çocuğa bilgi verir:

“Bu, iki çocuk ile ilgili bir oyun. Ben onlarla ilgili bir hikaye anlatırken, beni dikkatlice dinle. Daha sonra bana, hangi çocuğun sana daha çok benzediğini söyle.”

Uygulamacı, test kitapçığındaki ilk maddeyi açar ve her defasında ilgili resimdeki çocuğu gösterip “bu çocuk” diyerek, her iki tanımını da okur. Uygulamacı, herhangi birinin toplum tarafından daha kabul edilir olduğunu ima etmekten kaçınmak için, her iki alternatifini okurken de aynı tonlama ve vurguları kullanmaya dikkat etmelidir. Daha sonra uygulamacı, şu soruyu sorar:

“Bu çocuklardan hangisi sana en fazla benziyor?”

Uygulamacı, çocuğun yanıtının ardından, “Peki” ya da “Hımm” ve benzeri, değerlendirme ve yorumlama amaçlı olmayan tepkiler verebilir. (Uygulamacı, olumlu yanıtları olduğu kadar, olumsuz yanıtları da kabullenmeye dikkat etmelidir ve bunu yaparken, çocuğa, verilen yanıtın istenilen ya da istenilmeyen nitelikte olduğunu hissettirecek değerlendirici bir tonlamadan kaçınmalıdır.) Eğer çocuk yanıt veremezse, uygulamacı şu soruyu sorar:

“Bu çocuklardan hangisi sana en fazla benziyor? Göster bana.”

Eğer çocuk, uygulamacı maddenin tamamını okumadan, resimlerden birine işaret ederse, uygulamacı şöyle demelidir:

“Bekle, ve yanıtlamadan önce hikayenin tamamını dinle.”

Uygulamacı, çocuğun yanıtını kaydeder ve şöyle diyerek diğer madde ile devam eder:

“Ve şimdi bir başka hikaye.”

Eğer çocuk çok yorulursa veya dikkati dağılırsa, test iki ayrı oturumda verilebilir

EK 4:

PURDUE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARI İÇİN BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ

YANIT FORMU

Adı - Soyadı:

Yaşı:

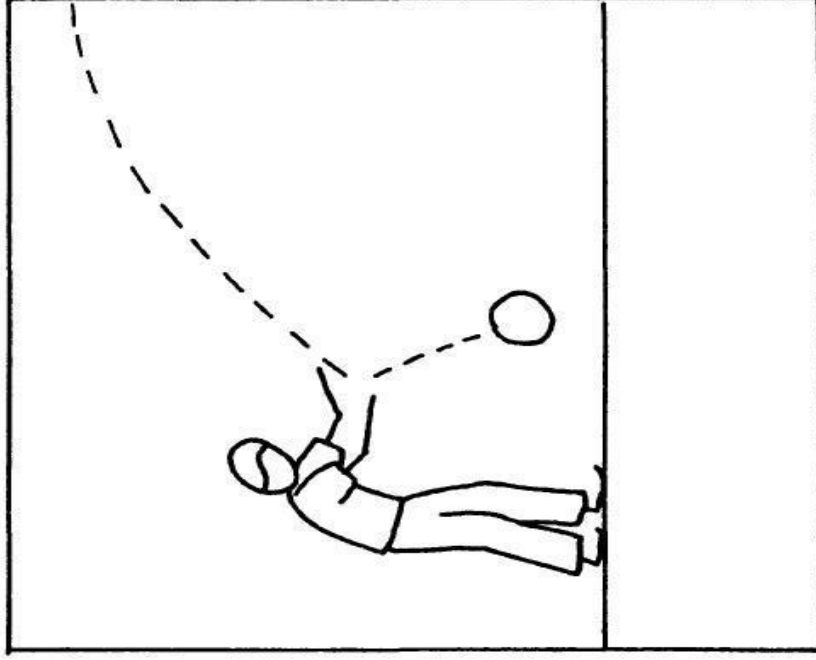
Cinsiyeti:

Sınıfı:

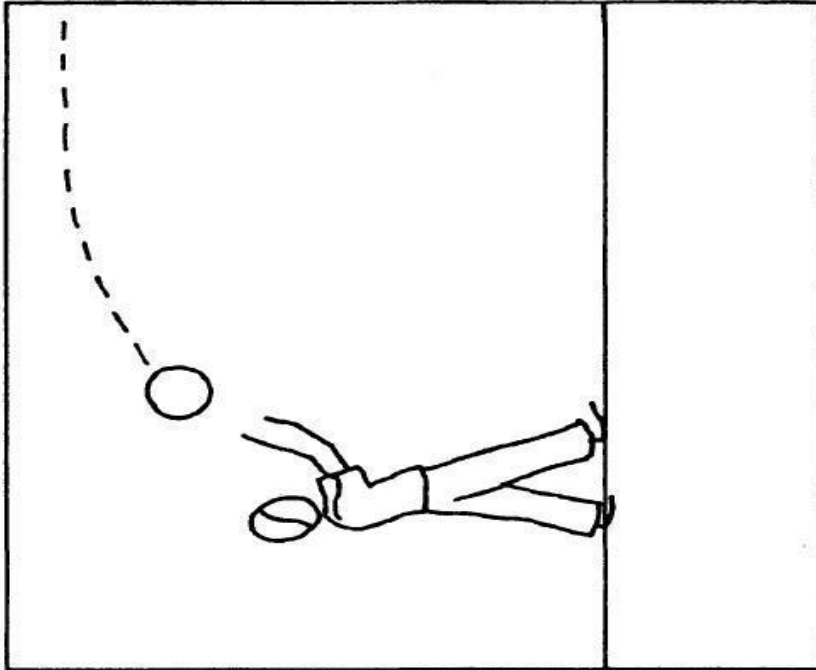
1- (1) (0)	9- (0) (1)
2- (1) (0)	10- (1) (0)
3- (0) (1)	11- (0) (1)
4- (0) (1)	12- (0) (1)
5- (1) (0)	13- (0) (1)
6- (1) (0)	14- (0) (1)
7- (0) (1)	15- (1) (0)
8- (1) (0)	16- (0) (1)

EK 5: PURDUE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARI İÇİN BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ

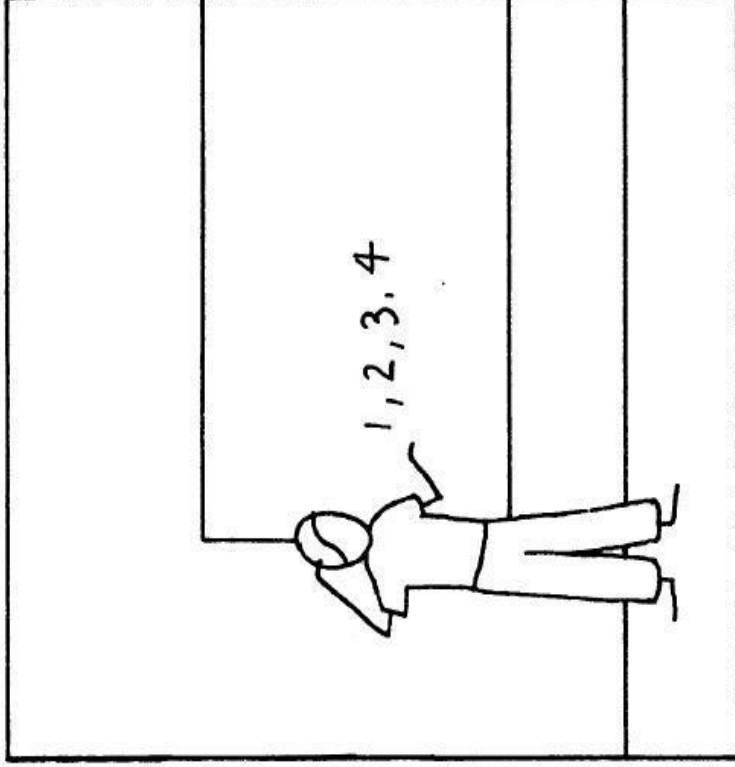
1

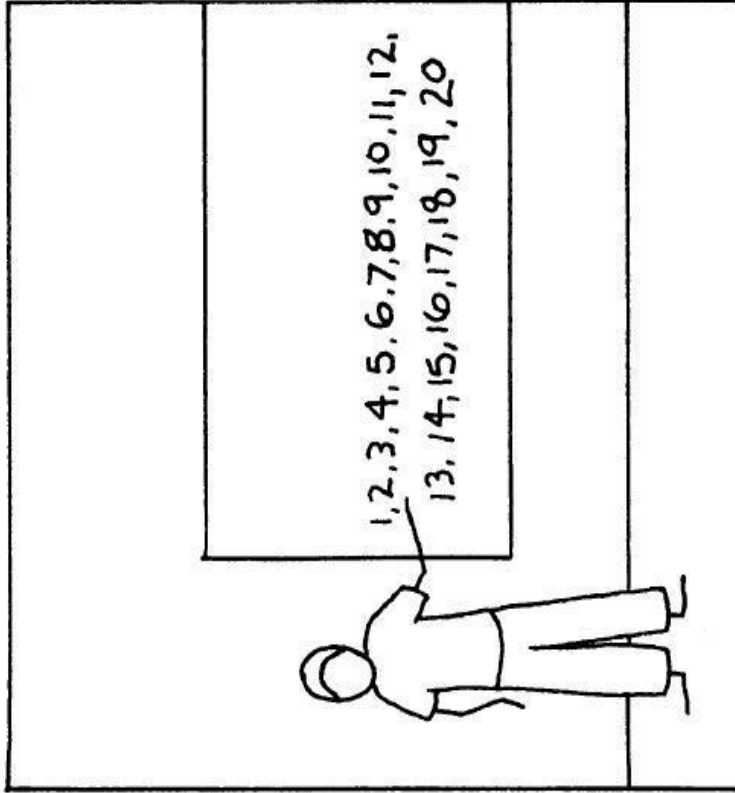
Bu çocuk, bir topu çok iyi yakalayamaz.

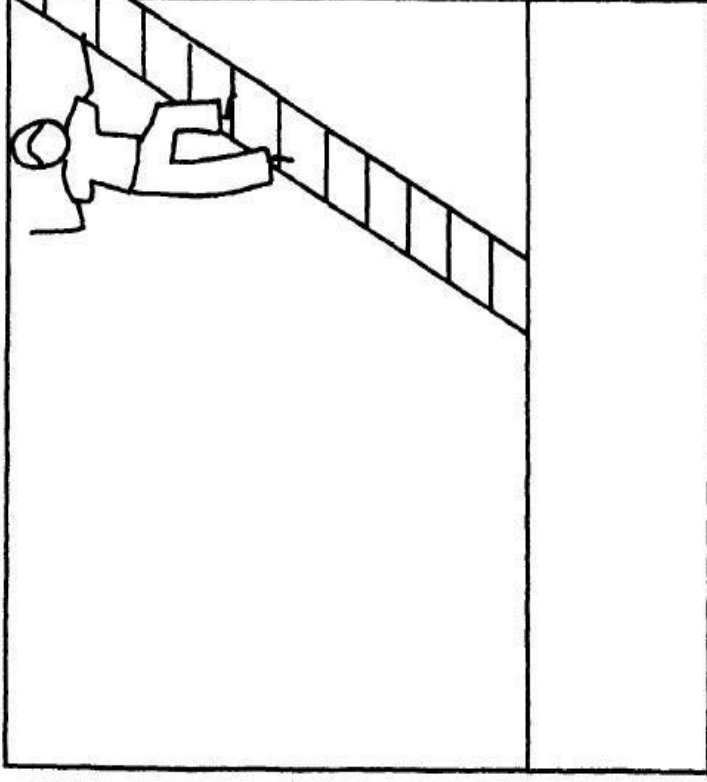
Bu çocuk, bir topu çok iyi yakalayabilir.

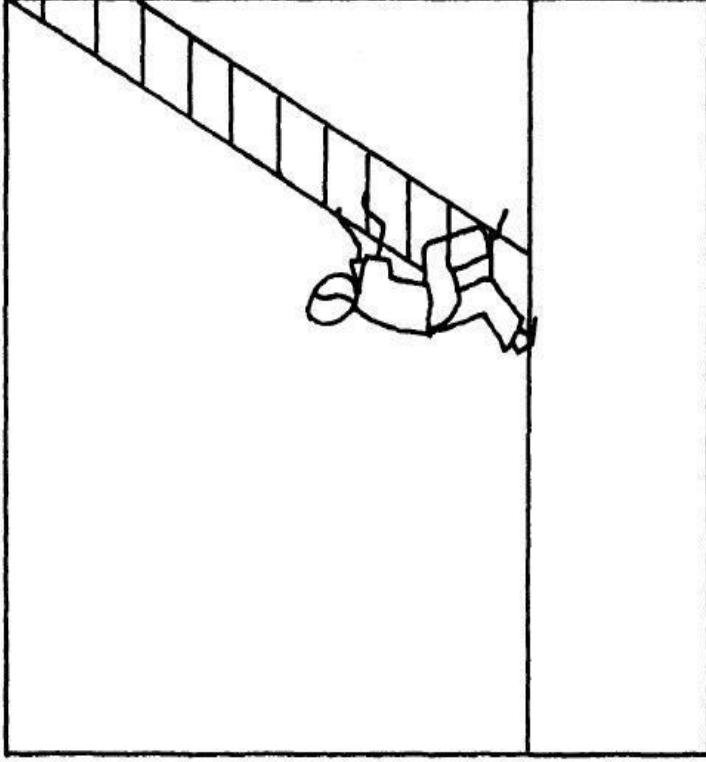
Bu çocuk yirmiye kadar sayamaz.

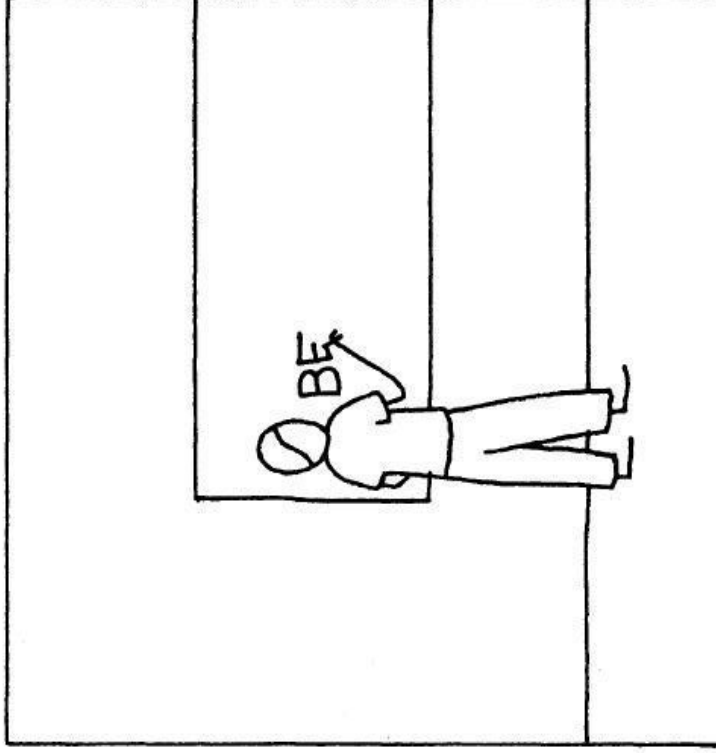
Bu çocuk yirmiye kadar sayabilir.

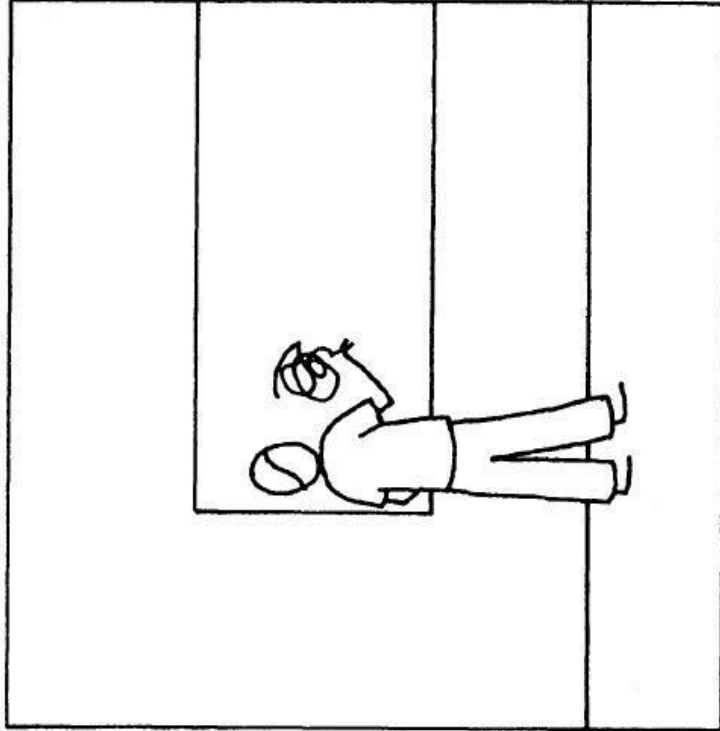
Bu çocuk yükseğe tırmanabilir.

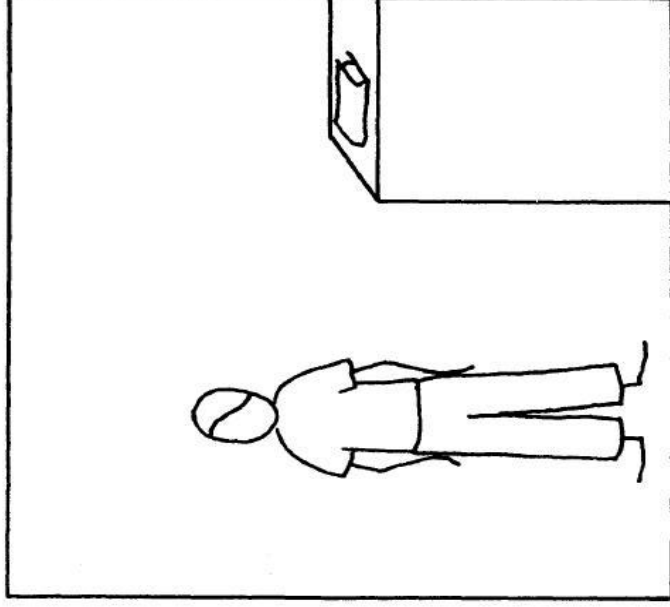
Bu çocuk fazla yükseğe tırmanamaz.

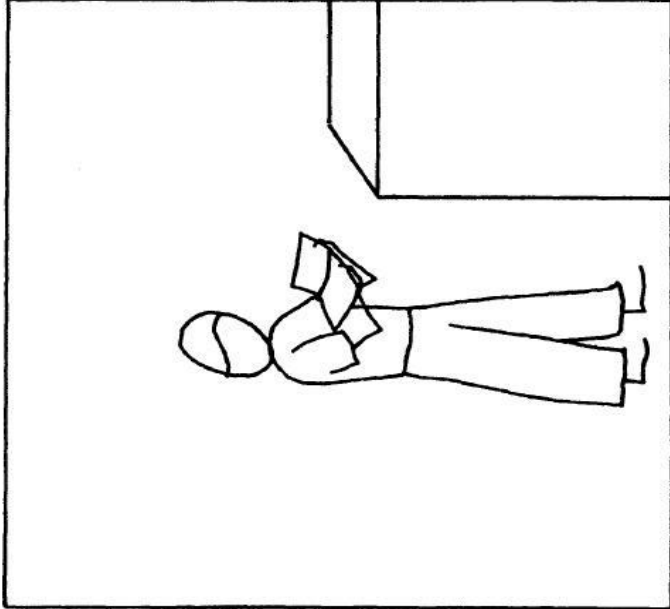
Bu çocuk, adını yazabilir.

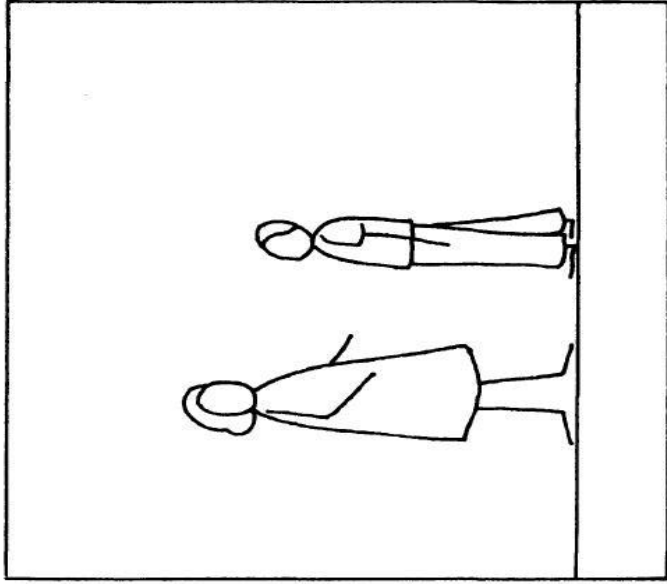
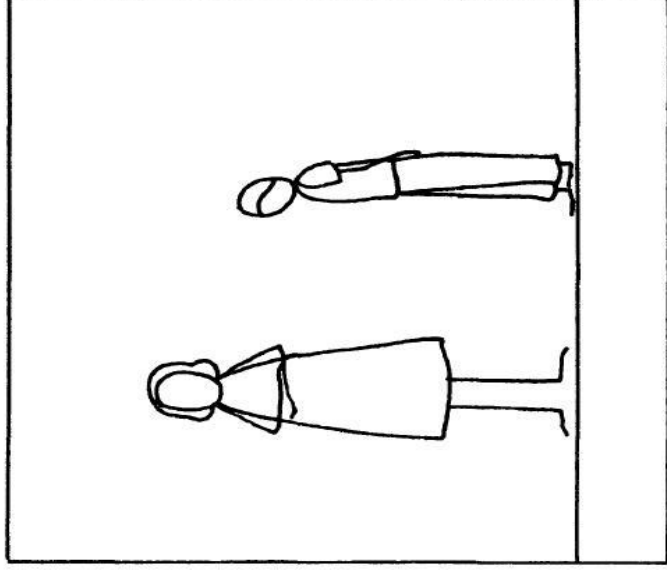
Bu çocuk, adını yazamaz.

Bu çocuk, okumayı öğrenmeye çalışmaz.

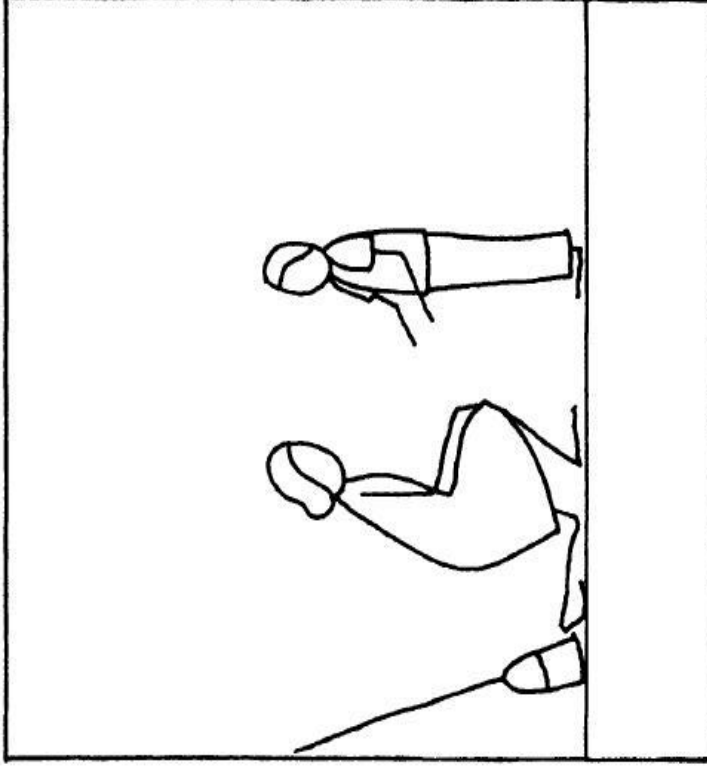
Bu çocuk, okumayı öğrenmeye çalışır.

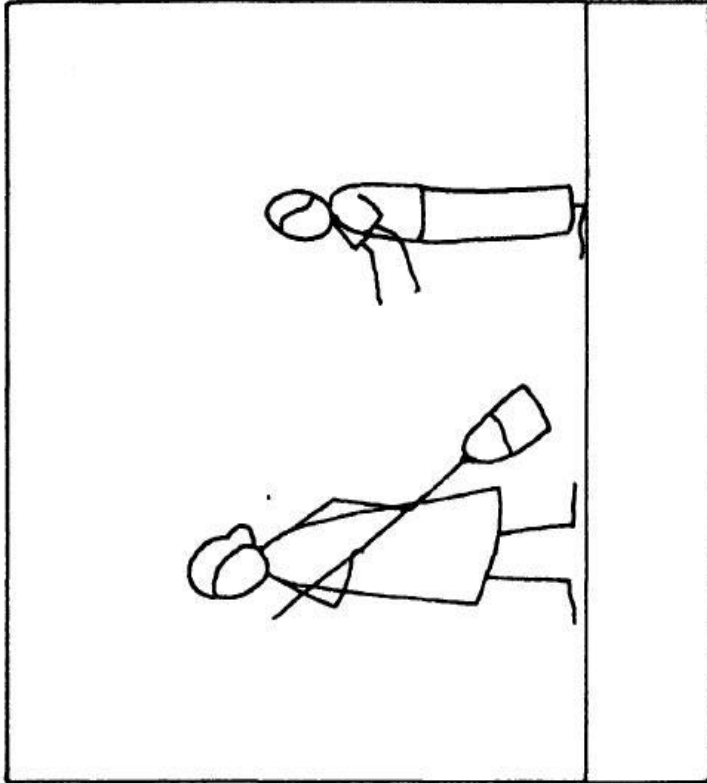
Bu çocuğun annesi ona, iyi bir çocuk olduğunu söylemez.

Bu çocuğun annesi ona, iyi bir çocuk olduğunu söyler.

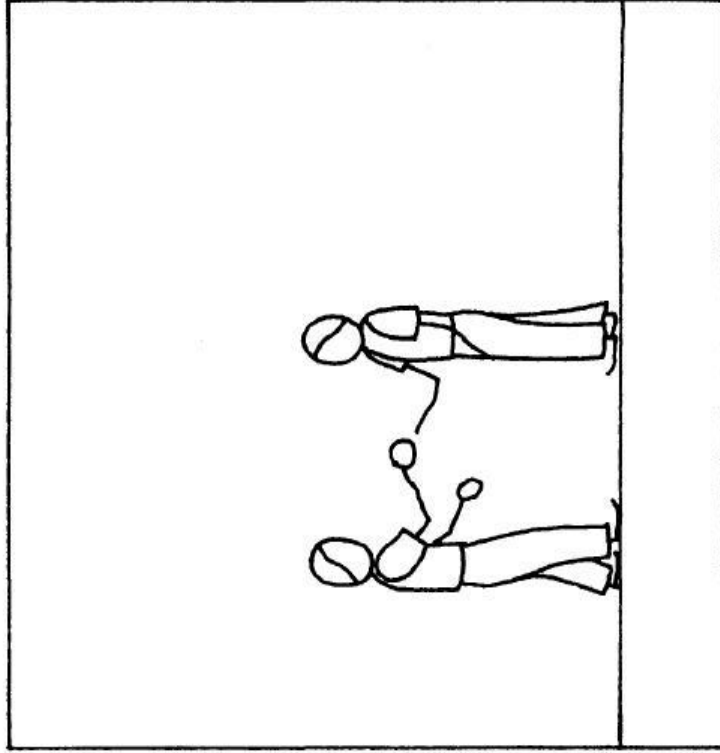
(6)

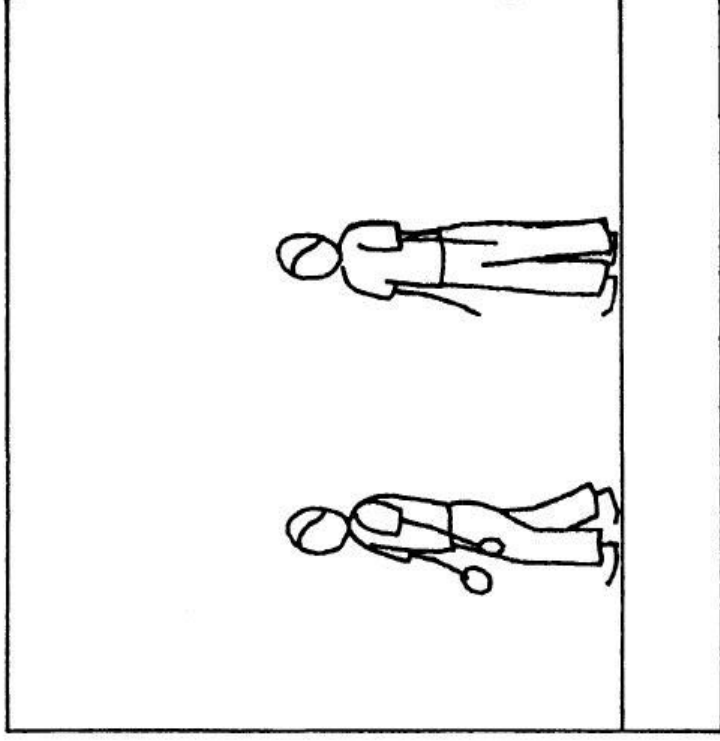
Bu çocuğun annesi, çocuk onunla konuştuğu zaman, ona ilgi gösterir.

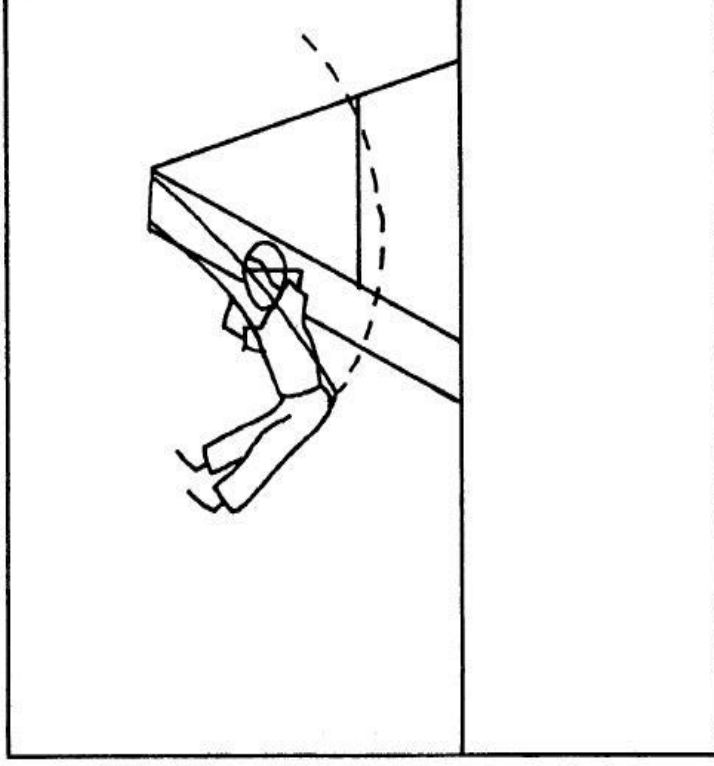
Bu çocuğun annesi, çocuk onunla konuştuğu zaman, onunla ilgilenmez.

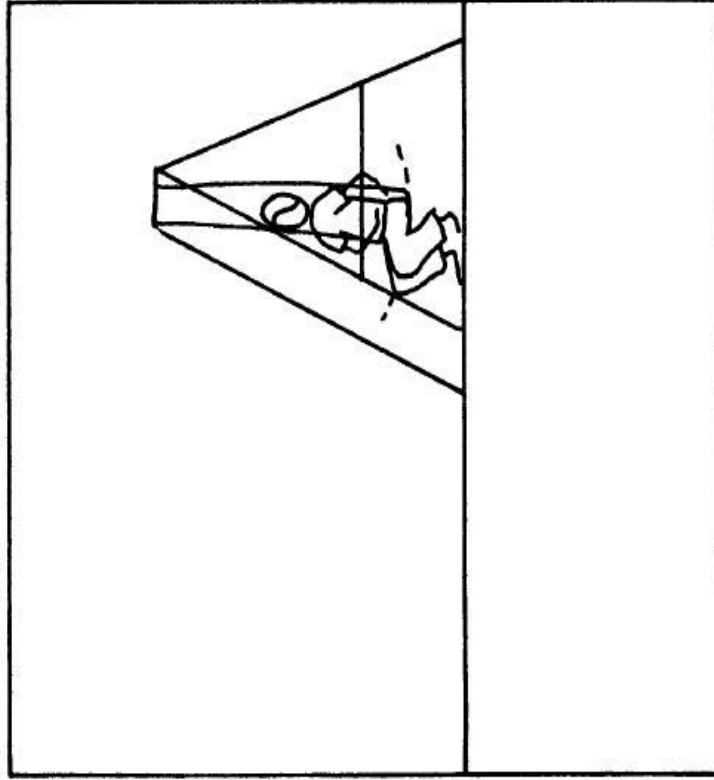
Bu çocuk, arkadaşına kurabiye verir.

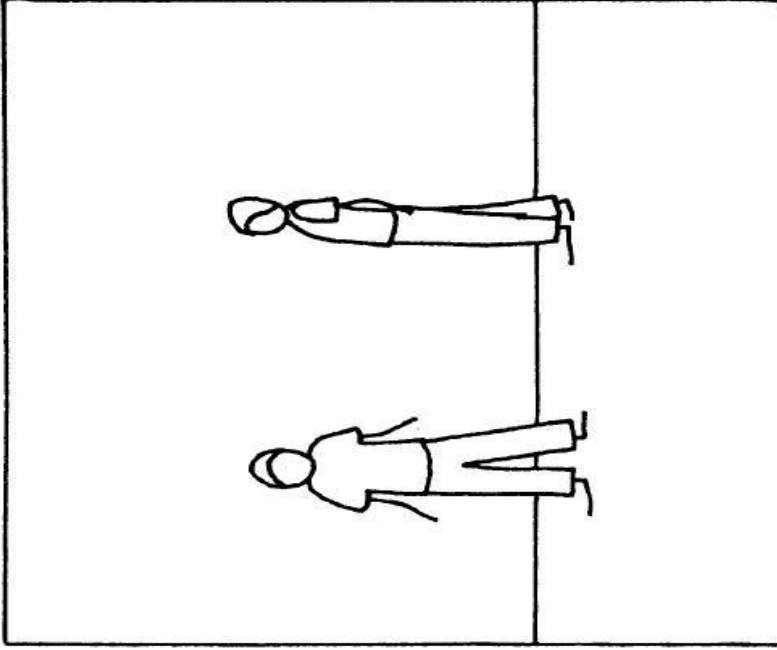
Bu çocuk, arkadaşına kurabiye vermez.

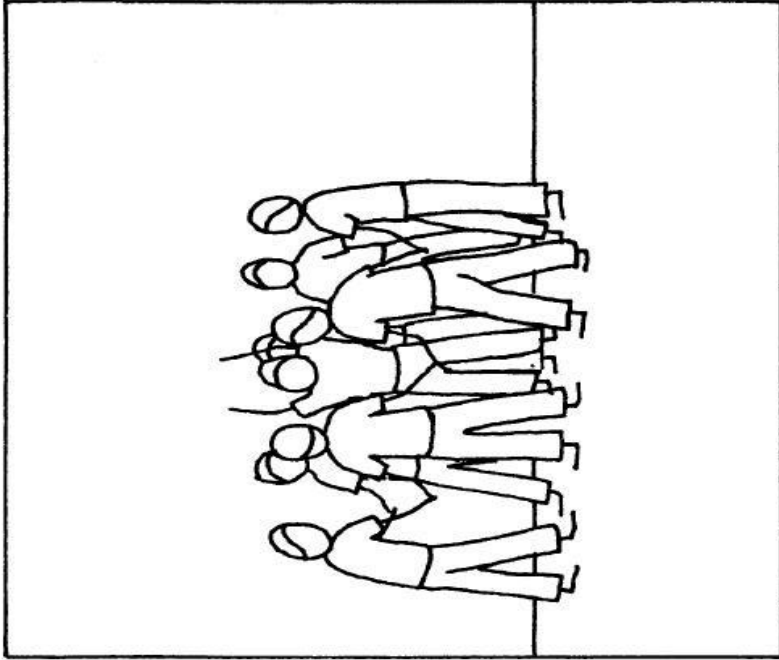
Bu çocuk, salıncakla yükseğe sallanmaktan hoşlanır.

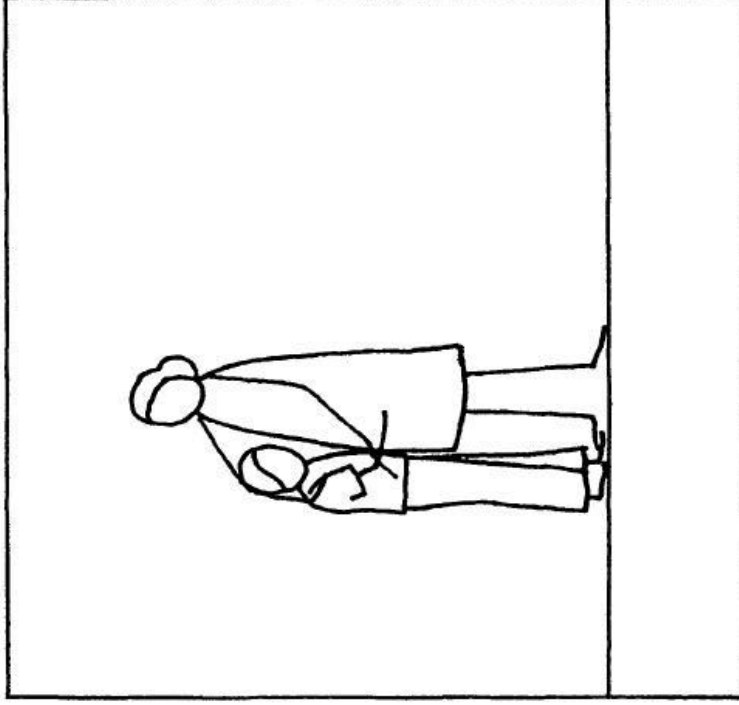
Bu çocuk, salıncakla çok yükseğe sallanmaktan hoşlanmaz.

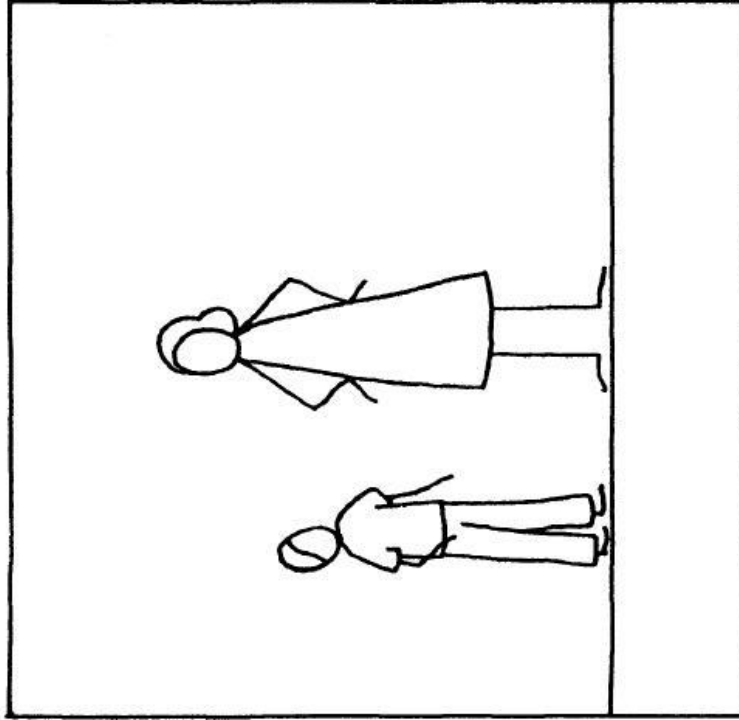
Bu çocuğun oyununa, çok az erkek ve kız katılır.

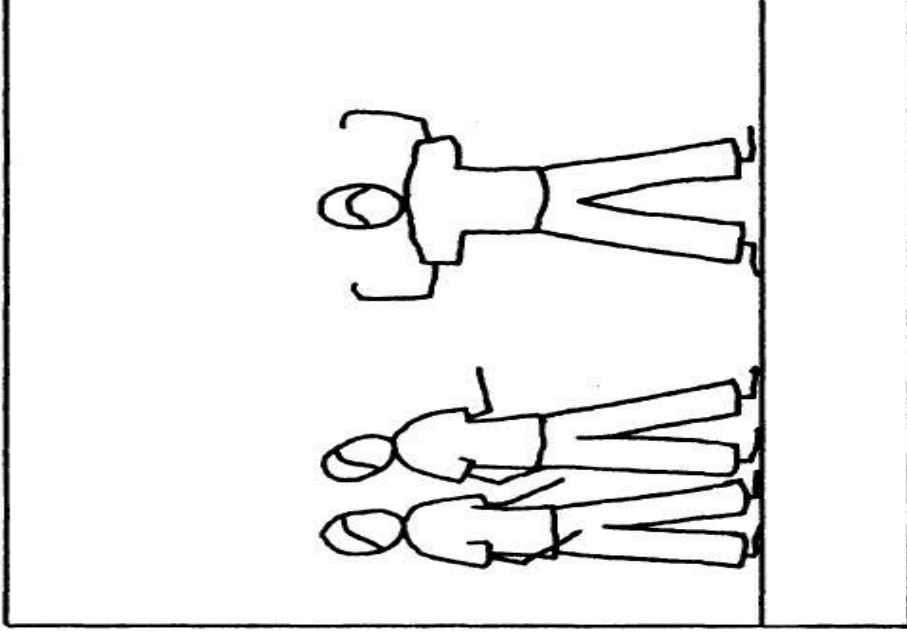
Bu çocuğun oyununa, birçok erkek ve kız katılır.

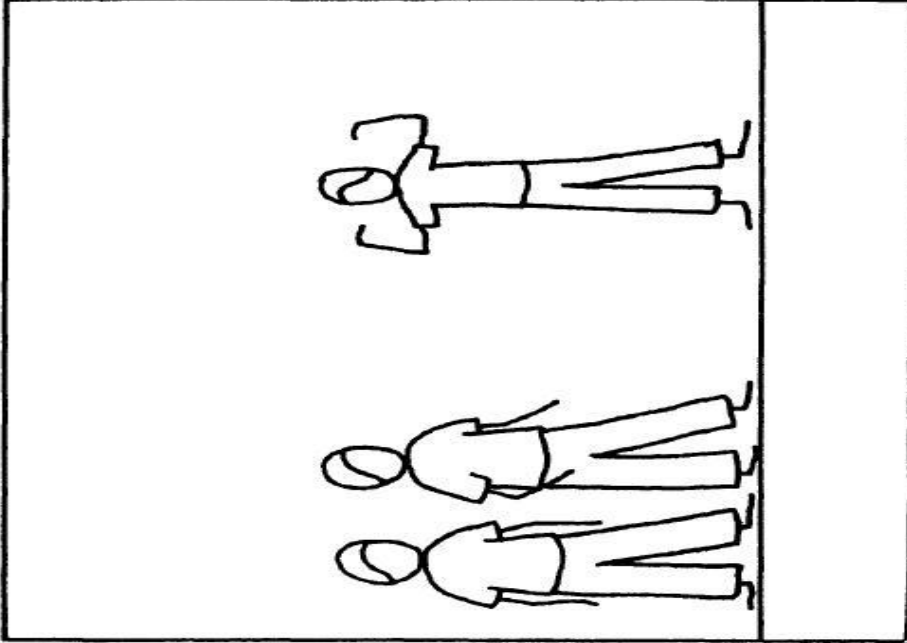
Bu çocuğun annesi, ona çok fazla kızgın değildir.

Bu çocuğun annesi, ona çok kızgındır.

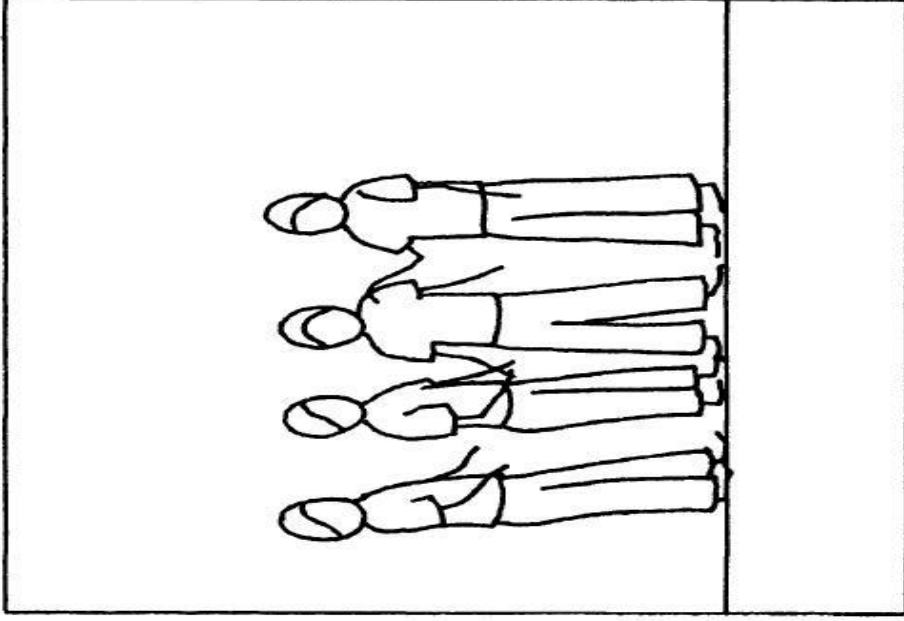

Erkekler ve kızlar, bu çocuğun güçlü olduğunu düşünürler.

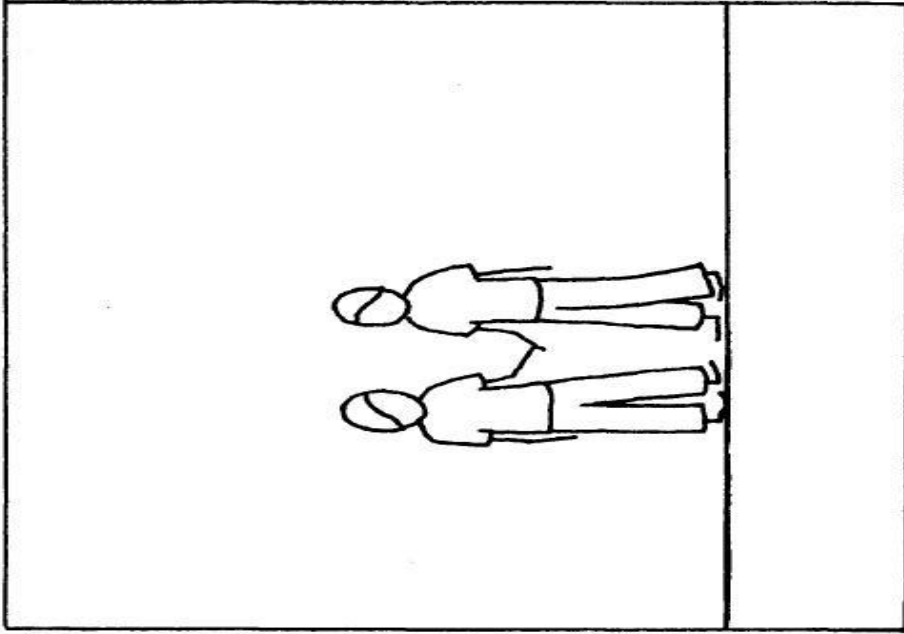

Erkekler ve kızlar, bu çocuğun güçsüz olduğunu düşünürler.

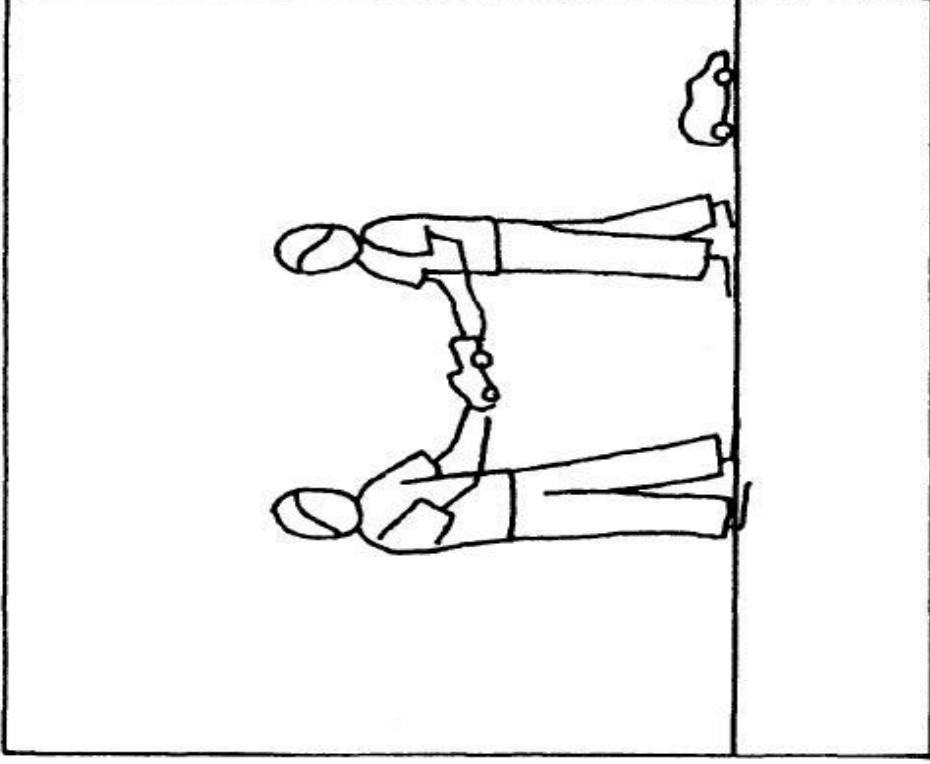
(12)

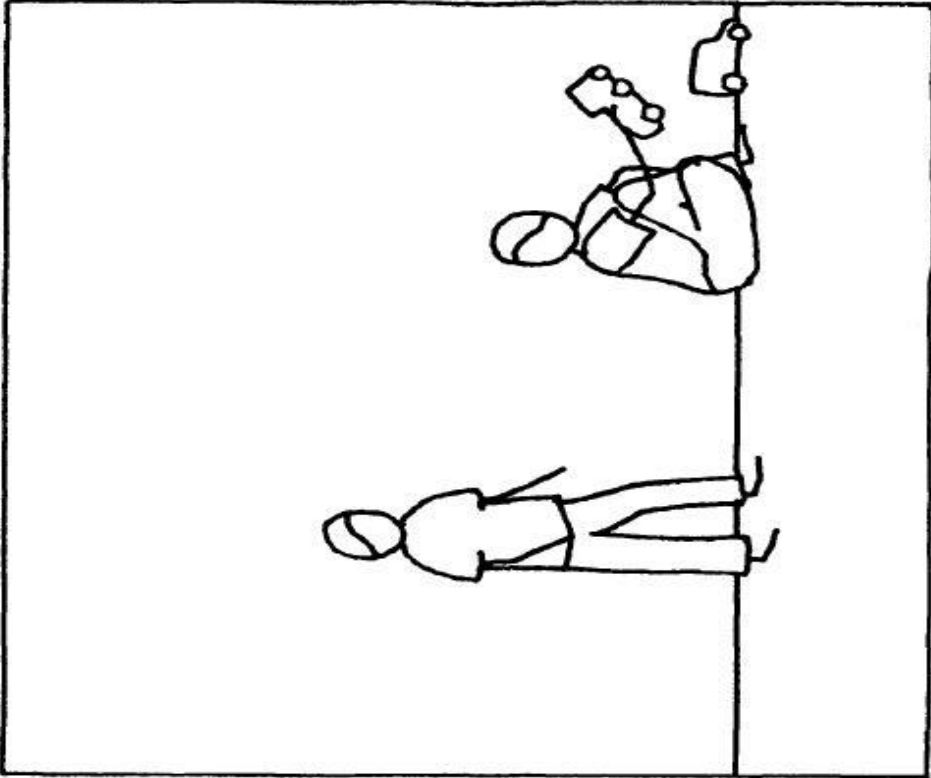
Bu çocuğun bir sürü arkadaşı vardır.

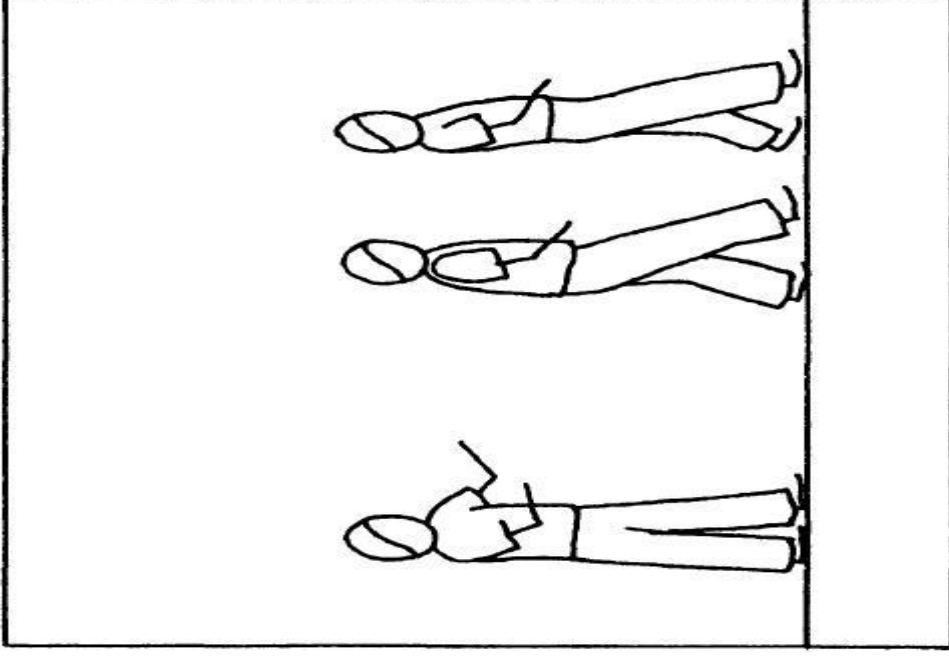
Bu çocuğun, sadece birkaç arkadaşı vardır.

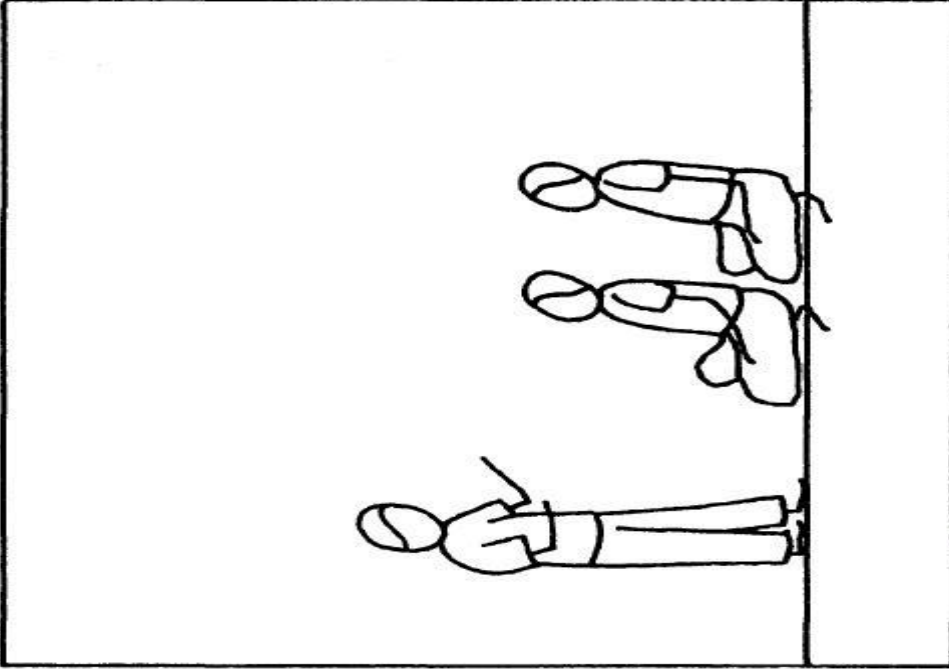
Bu çocuk, oyuncaklarını diğer erkeklerle ve kızlarla paylaşır.

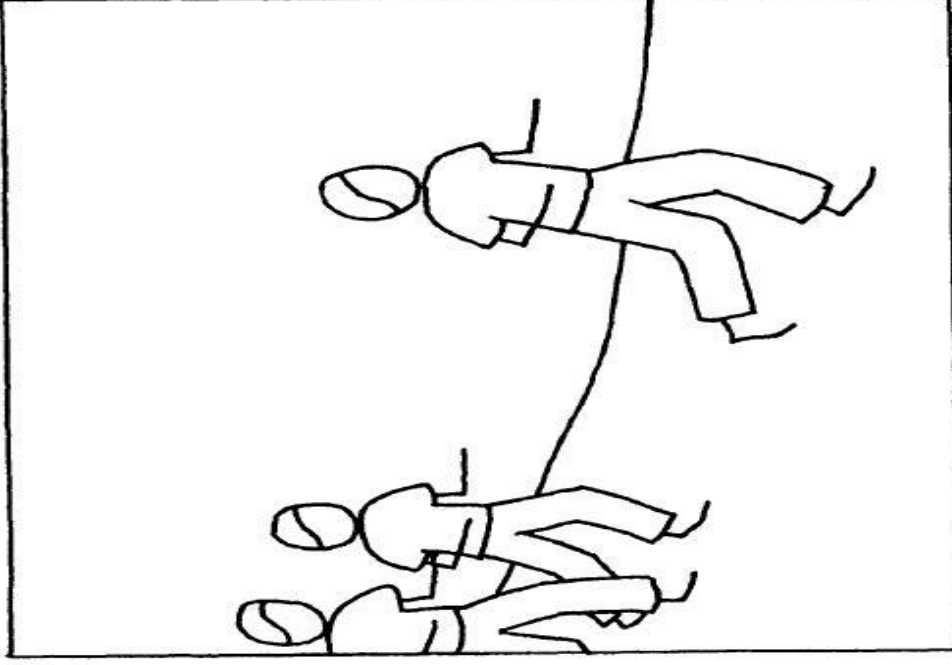
Bu çocuk, oyuncaklarını diğer erkeklerle ve kızlarla paylaşmaz.

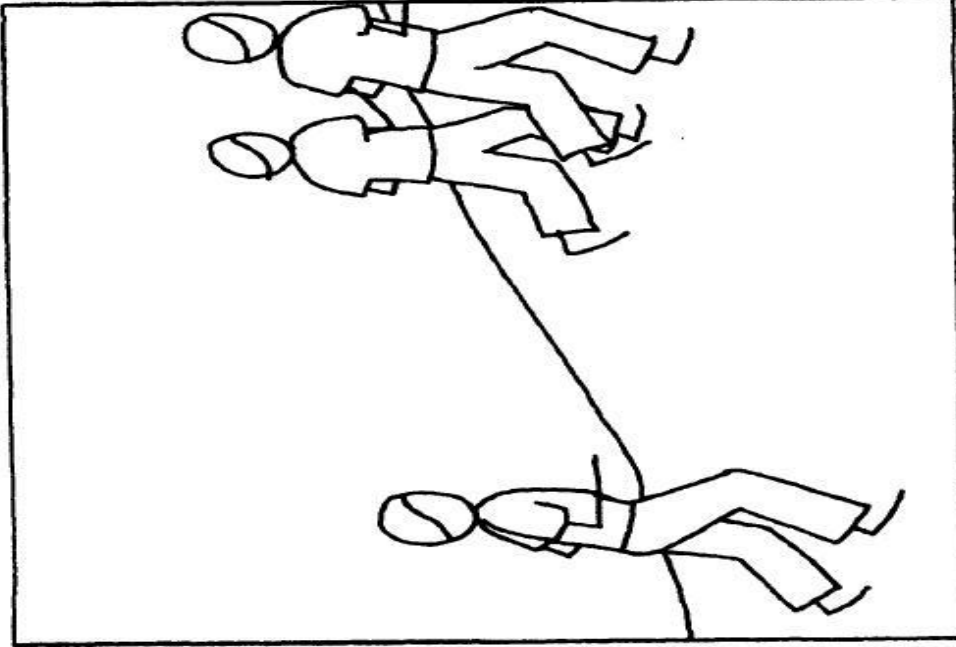
Bu çocuk, erkeklerin ve kızların sevdiği hikayeler anlatmaz.

Erkekler ve kızlar, bu çocuğun anlattığı hikayeleri severler.

Bu çocuk, diğer erkek ve kızlardan daha hızlı koşabilir.

Bu çocuk, diğer erkek ve kızlardan daha hızlı koşamaz.

EK 6:**Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Bulunan İlkokullar ve Öğrenci Sayıları**

İLÇE	OKUL	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
KARATAY	Akçeşme İlkokulu	3	3
KARATAY	Halil Bahçeci İlkokulu	3	3
KARATAY	Birol Polat İlkokulu	3	3
KARATAY	Saraçoğlu TOKİ Mustafa Çetin İlkokulu	4	4
KARATAY	Mehmetçik İlkokulu	4	4
KARATAY	Karaarslan Cumhuriyet İlkokulu	5	5
KARATAY	İsmet Paşa İlkokulu	3	3
KARATAY	Nakipoğlu İlkokulu	8	8
KARATAY	Karkent İlkokulu	3	3
KARATAY	Zeliha Seymen İlkokulu	6	6
KARATAY	İzzet Bezirci İlkokulu	5	5
KARATAY	Şekibe Aksoy İlkokulu	5	5
KARATAY	İstiklal İlkokulu	3	3
MERAM	Ali İhsan Dayıoğlugil İlkokulu	3	3

MERAM	Meram Yunus Emre İlkokulu	4	4
MERAM	Meram Gødene TOKİ Şehit Yunus Berber İlkokulu	3	3
MERAM	Aybahçe TOKİ Şehit Süleyman Ballan İlkokulu	5	5
MERAM	Cumhuriyet İlkokulu	5	5
MERAM	Şeyh Şamil İlkokulu	2	2
MERAM	Dr. Teoman Bilge İlkokulu	1	1
MERAM	Mehmet Şükriye Sert İlkokulu	3	3
MERAM	İhsan Özkaşıkçı İlkokulu	4	4
MERAM	Ali Taşoluk İlkokulu	3	3
MERAM	Evliya Tekke İlkokulu	6	6
MERAM	Firuzan Işık İzmirliçil İlkokulu	3	3
MERAM	Mehmet Kadir Özgüzel İlkokulu	2	2
MERAM	Çayırbağı Tahsin Özlem Bengisu Emiroğlu İlkokulu	5	5

MERAM	15 Temmuz Şehitleri İlkokulu	3	3
SELÇUKLU	Ayşe Tümer İlkokulu	9	9
SELÇUKLU	Cahit Zarifoğlu İlkokulu	6	6
SELÇUKLU	İhsaniye İlkokulu	4	4
SELÇUKLU	Kemal Rızvanoğlu İlkokulu	2	2
SELÇUKLU	Akıncılar Ahmet Haşhaş İlkokulu	5	5
SELÇUKLU	Zeliha ve Lütü Kulluk İlkokulu	4	4
SELÇUKLU	Mustafa Necati İlkokulu	7	7
SELÇUKLU	Selçuklu Belediyesi İlkokulu	3	3
SELÇUKLU	Barbaros İlkokulu	4	4
SELÇUKLU	Zeki Altındağ İlkokulu	3	3
SELÇUKLU	Şehit Osman Demir İlkokulu	1	1
SELÇUKLU	Hasan Akbıyık İlkokulu	3	3
SELÇUKLU	İbrahim Yapıcı İlkokulu	2	2

SELÇUKLU	Alaaddin İlkokulu	1	1
SELÇUKLU	Ova Un İlkokulu	2	2
SELÇUKLU	Hocacihan Hüseyin Yıldız İlkokulu	2	2
SELÇUKLU	Piri Reis İlkokulu	2	2
TOPLAM:		167	167

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Esra ÜRESİN	İmza:	
Doğum Yeri:	Kulu		
Doğum Tarihi:	11/02/1991		
Medeni Durumu:	Bekar		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	İlköğretim	Kulu/ KONYA	1997
Ortaöğretim	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	İlköğretim	Kulu/KONYA	2000
Lise	Selçuklu Anadolu Lisesi	Lise	Selçuklu/KONYA	2004
Lisans	Bülent Ecevit Üniversitesi	Zihin Engelliler Öğretmenliği (II. Öğretim)	Ereğli/ZONGULDAK	2010
Yüksek Lisans				

Becerileri:	
İlgi Alanları:	
İş Deneyimi:	<p>2014-2016 Yılları arasında Konya Kadınhamı Musa Uğur İlkokulunda görev yaptım.</p> <p>2016-2018 yılları arasında Konya Karatay İsmil kasabasında görev yaptım. Şu anda Konya Meram Sefaköy mahallesinde özel eğitim öğretmeni olarak çalışmaktayım.</p>
Aldığı Ödüller:	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	
Tel:	05466062505
Adres	Çaybaşı Mahallesi Karaman Caddesi Mesnevi Konutları Erguvan Sitesi 92/12 Meram/KONYA